

השיבה המאה-ושמונים-ושתיים של הכנסת השמינית

יום רביעי, כ"ה סיון תשל"ה (4 יוני 1975)
ירושלים, הכנסת, שעה 11.00

א. שאלות ותשובות

היו"ר ב. צ. קשת :

הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. חברי הכנסת, הסעיף הראשון בסדר-יומנו הוא שאלות ותשובות.

3479. התכנית להקמת בית-ספר
אזורי בפסיבת נצרת

חברי-הכנסת ת. זיאר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ח' בסיון תשל"ה (18 במאי 1975):

מאז 20 באפריל 1975 הופסקו הלימודים בבית-הספר היסודי של כפר אל-מזאריב (ליד נצרת). המנהל והמורים של בית-הספר הודיעו לתושבי המקום שלא יחדשו את הלימודים כל עוד לא יסכימו התושבים להעביר את ילדיהם, הלומדים בכיתות ד'-ח' של בית-הספר הנ"ל, לבית-ספר המרוחק כ-7 ק"מ מהכפר.

מוכתר הכפר ורשות החינוך המקומית שלחו תלונה ראשונה לכבודו בתאריך 28 באפריל 1975.

רצוני לשאול :

1. האם קיבל כבודו את התלונה הנ"ל ?
2. האם הוא בדק את התלונה ?
3. האם מוכן כבוד השר לתת הוראה מתאימה, לגורמים הנוגעים בדבר, לחדש את הלימודים בבית-הספר הנ"ל ?

4. האם יש מקום להענשת האחראים להפסקת הלימודים בכפר ?

5. האם מוכן כבוד השר להבטיח אי-הישנותם של המקרים של שימוש באמצעים פסולים כדלעיל בכפר זה ובכל כפר אחר ?

6. האם מוכן כבוד השר לבטל את ההוראה בדבר העברת הילדים לבית-הספר המרוחק כ-7 ק"מ מהמקום ולהבטיח את פיתוחו של בית-הספר הקיים בכפר ?

שר-החינוך והתרבות א. ירליון :

1-2. משרדי קיבל את התלונה ובדק אותה.

3-6. הקמת בית-הספר האזורי במבנה מודרני ומרווח תאפשר את שיפור שירותי החינוך לילדי כל השבטים באזור. הילדים בכיתות הנמוכות ימשיכו ללמוד בריכוזים השבטיים שלהם. אין בדעתי להורות על ביטול התכנית ואין מקום לדבר על הפסקת הלימודים בכפר או על הענשת האחראים. לא היה כל שימוש באמצעים פסולים.

3499. העדר פעילות גדנ"ע
בגימנסיה "הרצליה" בתל-אביב

חברי-הכנסת ז. שובל שאל את שר החינוך והתרבות ביום י' בסיון תשל"ה (20 במאי 1975):

גודע לי שבגימנסיה העברית "הרצליה" בתל-אביב אין מתקיימת פעילות גדנ"ע.

אודה לכבודו אם ישיב לי :

1. האם נכונה הידיעה הנ"ל ?
2. אם כן — מה היא הסיבה לכך ?
3. האין העדר פעילות גדנ"ע באחד מבתי-הספר התיכוניים החשובים פוגע במעמד הגדנ"ע ובקידום מטרותיו ?

שר-החינוך והתרבות א. ירליון :

1. לא.
2. הנהלת הגימנסיה העדיפה לקיים פעולות יומות על-ידיה, שלא על-ידי המסגרת המקובלת על-ידי הפיקוח על הגדנ"ע.

3. לא, אם כי אין ספק שהתלמידים נמצאים מפסידים. הפיקוח על הגדנ"ע מתכנן חידוש הפעולה בגימנסיה "הרצליה" ובבתי-ספר אחרים שלא פעל בהם הגדנ"ע מסיבות תקציביות. נקווה שיהיה לנו תקציב לכך.

3514. הקמת מבנה מתאים לבית-הספר
היסודי ג' בכפר-קרע

חברי-הכנסת נ. אליעזר שאל את שר החינוך והתרבות ביום י' בסיון תשל"ה (20 במאי 1975):

מתוך ביקורי בכפר-קרע, בעמק עירון, מתוך שיתוף עם חברי המועצה המקומית והחומר שהומצא לי, אני מבין שקיים מגע בין המועצה המקומית כפר-קרע לבין משרד החינוך והתרבות בדבר הקמת מבנה לבית-ספר יסודי ג', וכי למעשה אישרתם סכום של 900,000 לירות להקמת אותו מבנה.

בהתחשב במצב הקשה שבו נתונים התלמידים הלומדים באותו בית-ספר מחוסר מבנה ואף שירותים, ובמיוחד לאחר מכתביו של ד"ר ב. לבון, רופא הנפח, למשרד הבריאות המתריעים על המצב ההיגייני הבלתי-נסבל הקיים בחדרי אותו בית-ספר, אודה לכבודו אם יואיל להודיעני :

1. באיזה שלב של התפתחות נמצא הטיפול בהקמת מבנה מתאים לאותו בית-ספר ?

חוברת ל', ישיבה קפ"ב

— שאילתות ותשובות (אליעד, ידליו, נוף, קשת, לבנבראון) —

5. המסקנות לגבי משחק אחד הן שיש לכאורה מקום להאשמה כנגד הקבוצה או האוהדים של מכבי יפו.

6-7. החלטתי למנות ועדה של מומחים שתבדוק את הנושא לכל היבטיו ותגיש לי את המלצותיה או תסייע לי לגבש את המלצותי על-מנת לחסל ולעקור את האלימות והשחיתות מענף הכדורגל.

הי"ר ב.צ. קשת :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

לנוכח דברי השר שלכאורה במקרים מסויימים התגלו אפשרויות של שחיתות בכדורגל, ולנוכח דחי-פות הנושא, מה יכול השר לומר על אמצעים הנג-קטים כבר היום לביעור הנג?

שר-החינוך והתרבות א. ידליו :

צריך להבדיל בין שני דברים: יש נושא אחד — מה לגבי הליגה שהיתה. כאן אנחנו מחכים לגמר החקירות. בעקבות החקירות תוגשנה תביעות משפטיות. אם השיפוט יפסוק לחומרה ויטיל עונשים — זה יקבע את התוצאות לגבי הליגה שהיתה; לגבי הליגה שת-בוא — יש לנו עוד זמן. כאמור, בימים הקרובים אני בש סופית את ההרכב של ועדת המומחים שאני רוצה להסתייע בה לגיבוש תכנית חדשה לאימון הליגות. העניין לא פשוט. ספק אם ניתן להתגבר על כל הצ-רות. הלקח שלומדים מהעולם הגדול הוא מדאיג, שם זה מגיע ממש לפגורמים של אוהדים גם במשחקים מקומיים וגם במשחקים בין-לאומיים. משהו מאוד מד-איג עובר כנראה על העולם, גם בארצות הברית.

כאמור, אני עומד למנות ועדה של מומחים לס-פורט, של מומחים לפסיכולוגיה חברתית, יחד עם אלה שעסקו בכדורגל עד עכשיו, מהמרכזים השונים ומההתאחדות, ויחד עם אנשי משרד החינוך והתר-בות, ואולי נגלה שיטות חדשות.

3580. פיוע בתשלום שכר לימוד

לסטודנטים נזקקים

חבר-הכנסת א. לבנבראון שאל את שר החינוך וה-תרבות ביום ט"ו בסיון תשל"ה (25 במאי 1975):

בעתון "הארץ" מ'20 במאי 1975 התפרסמה כתבה ולפיה עומדת נשיאות התאחדות הסטודנטים להחליט על השבתת הלימודים לקראת שנת הלימודים תשל"ו, אם לא יוגשמו ההבטחות בדבר הגדלת המילגות ומ-ענקי לימוד לסטודנטים נזקקים וכן אם לא תופעל שיטה מתקנת לשכר לימוד.

הנני שואל את כבוד השר :

1. האם מוכן שר החינוך והתרבות להיענות לת-ביעות התאחדות הסטודנטים להגדלת המילגות ולהנ-גת שכר לימוד מודרג?

2. מה היא המדיניות של משרד החינוך והתר-בות בנוגע לשכר הלימוד באוניברסיטאות לקראת שנת הלימודים תשל"ו?

שר-החינוך והתרבות א. ידליו :

1. אין יסוד לטענת הסתירות הסטודנטים שלא

2. מה הצעדים שמשרד החינוך והתרבות נוקט כדי להקל בינתיים את מצבם של אותם תלמידים?

3. האם אפשר להגדיר, במושג של זמן, מתי עשויים תלמידים אלה לזכות בלימודים במבנה מת-אים?

שר-החינוך והתרבות א. ידליו :

1. תכנית בית-הספר אושרה על-ידי משרדנו ב'24 בינואר 1974. בגלל צו ההקפאה בבנייה אי-אפשר היה להתחיל בבניית בית-הספר. ב'23 למארס 1975, לאחר ביטול צו ההקפאה, הודענו למועצה המקומית שבהצעת התקציב שלנו לשנת 1975/76 הקצבנו כמיליון לירות להתחלת בנייתו של בית-הספר החדש, ושעל המועצה המקומית לגשת מיד לביצוע הפרוייקט.

2. משרדנו אישר הלוואה של 250,000 לירות לה-קמת 2 יחידות גן-ילדים, בת שתי כיתות כל אחת, ואם המועצה תצליח לבצע את הבנייה בהקדם יהיה בזה משום הקלה חלקית של מצוקת הדיור.

3. הדבר תלוי במועצה המקומית, שכן עליה לט-פל בכל הסידורים הדרושים לביצוע הבנייה, כגון קבלת רשיון בנייה מהמוסדות המוסמכים, פירסום מכ-רז, התקשרות עם קבלן וכיוצא בזה.

3526. חקירת ההאשמות בדבר קניית

משחקים בליגות הכדורגל

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"א בסיון תשל"ה (21 במאי 1975):

בעקבות ההאשמות והגילויים על שחיתות וקניית משחקים בליגות הכדורגל אבקש להשיב לי :

1. האם מעסיקה ההתאחדות לכדורגל את משרד החקירות, המודיעין האזרחי, או משרד חקירות אחר?

2. האם פנתה ההתאחדות אל משרד החקירות המועסק על-ידיה בבקשה לבדוק את ההאשמות בדבר קניית משחקים בליגה?

3. האם, בעקבות פנייה זו, הגיש משרד החק-ירות מסקנות?

4. אם לא פנתה ההתאחדות, האם הגיש משרד החקירות מסקנות מיוזמתו שלו?

5. אם הוגשו מסקנות, בין על-פי פניית ההת-אחדות ובין ביוזמת החוקרים, מה היו מסקנות אלה?

6. האם בודק משרד החינוך והתרבות אפשרות חקירת הנושא מיוזמתו שלו?

7. מה הם הצעדים המתוכננים על-ידי משרד החי-נוך והתרבות לעקירת כל נסיון של שחיתות בענף הכדורגל?

שר-החינוך והתרבות א. ידליו :

1. כן.

2. כן.

3-4. לגבי חלק מהמקרים הוגשו מסקנות. חלק אחר נמצא עדיין בחקירה.

3070. סירובו של בית-המשפט בעפולה לדון בבקשה לצו נגד שופט

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר המשפטים ביום כ' באדר תשל"ה (3 במרס 1975):

שופט בית-המשפט השלום בעפולה סירב לדון בבקשה לצו הפסקת עבודה שהוגשה מטעם הוועדה המיוחדת לתיכנון ולבנייה בנצרת עילית נגד שופט מחוזי בנצרת. שופט השלום הורה להעביר העתק החלטתו ליועץ המשפטי לממשלה בצינו כי אין זה רצוי שידון בעבירה מעין פלילית, שתוצאתה העונשית כולה נגד אדם המכהן כשופט מחוזי בישראל.

אבקש לדעת:

אילו צעדים נקט היועץ המשפטי לממשלה נוכח ההחלטה האמורה?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:
הנושא נמצא בטיפולו של ועדת-המשנה לתיכנון ובנייה של נצרת עילית וטרם סוכם.

3204. סירובו של בית-המשפט בעפולה לדון בבקשה לצו נגד שופט

חבר-הכנסת י. כהן שאל את שר המשפטים ביום ז' בניסן תשל"ה (19 במארס 1975):

בעקבות התלונה שהוגשה עליידי הוועדה לתיכנון ולבנייה מנצרת עילית נגד שופט בית-המשפט המחוזי מר נימר הווארי על בנייה ללא רשיון, ועל רקע פסק דינו של שופט השלום בעפולה מר כהן, שסירב לדון בנושא התלונה, העבירה ליועץ המשפטי של הממשלה ודחה פנייה למתן צו להפסקת הבנייה — אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם יכול מר הווארי להמשיך בבנייה בלתי-חוקית ללא היתר הוועדה המחוזית לתיכנון ובנייה?

2. מה סמכותו של שופט לדון בתלונה מסוג זה, המוגשת נגד שופט מחוזי?

3. מה בדעת כבוד השר לעשות בנדון?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:
ראה תשובתי מהיום לשאילתה מס' 3070 של חבר-הכנסת ידידיה בארי.

3327. שיקום ופיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים

חבר-הכנסת ז. המר שאל את שר המשפטים ביום י"ח באייר תשל"ה (29 באפריל 1975):

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. כמה ישיבות של חליפי שרים של החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי נתקיימו בששת החודשים האחרונים?

2. כמה מטרים מרובעים של בנייה נבנו מ'1 באפריל 1974 עד 31 במארס 1975 וכמה מטרים מרובעים היו מתוכננים להיבנות בתקופה הנ"ל ברובע היהודי?

חלה עלייה בממדי המענקים והמילגות. כן הובאה בחשבון בשעתה האפשרות שלא נהיה ערוכים לביצוע שיטת שכר לימוד מדורג בתשל"ו.

2. עד למציאת שיטה של שכר לימוד מדורג, שהיא גם צודקת מבחינה סוציאלית וגם מהווה מקור מימון חשוב של ההשכלה הגבוהה במדינה, שכר הלימוד צריך להיות, לפי דעתי, לפי השיטה הידועה בשם שיטת-ארגנט. בתשל"ו יהיה שכר הלימוד 3,050 לירות.

3596. שיפוץ בניין בית-הספר בירוחם

חברת-הכנסת נ. קצב שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"ח בסיון תשל"ה (28 במאי 1975):

קיבלתי פניות מהורים בירוחם בדבר מצבו הרעוע של בניין בית-הספר המהווה סכנה לחייהם של התלמידים — דבר שהביא להפסקת הלימודים ולהכרות שביתה על-ידי הורי התלמידים.

אודה לך אם תודיעני:

מה עושה משרד החינוך והתרבות כדי להבטיח את שלומם של התלמידים וחינוך הלימודים בבית-הספר?

שר-החינוך והתרבות א. ידלין:

בדצמבר 1974 פנה מנהל בית-הספר לראש-המועצה והתריע על קירות הנוטים ליפול. מהנדס של משרד השיכון ומהנדס של משרד החינוך והתרבות בדקו את מבנה בית-הספר וקבעו שהבניין אינו מסוּכָּן, אך יש לשפץ אותו בדחיפות. על-פי חוות-דעת זאת אישר משרדנו ב-6 בפברואר 1975 תקציב מלא לתחילת הליקויים.

מאז אישור התקציב — תקופה של ארבעה חודשים — לא פעלה המועצה המקומית בצורה נמרצת, כפי שחייב המצב, ותכנית השיפוצים נמצאת עדיין בשלבי תיכנון והערכת מחירים. הרשות המקומית טוענת שדחיית השיפוצים היתה עקב קשיים בעריכת שיפוץ צימ תוך שנת הלימודים, על כן החליטה מלכתחילה לדחות התחלת השיפוצים לתקופת החופשה ביולי.

אני רוצה לקוות שהשיפוצים ייעשו בקיץ זה.

3598. ידיעה בדבר בילוי לילי של נבחרי הכדורגל על חשבון מר לנסקי

חבר-הכנסת מ. פעיל שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ח בסיון תשל"ה (28 במאי 1975):

האם נכונה הידיעה כי הנבחרת הלאומית של הכדורגל הישראלי מצאה עצמה מבלה ערב שלם במסעדה ומועדון לילה במיאמי-ביץ'. על חשבון מאיר לנסקי, הנחשב עבריון על-ידי ממשלת ישראל עד כדי כך שלא הסכימה להעניק לו אשרת עולה לישראל?

שר-החינוך והתרבות א. ידלין
המידע שברשותנו הוא מהעתונות. כאשר תחזור הנבחרת ארצה שאלה זו תיבדק על-ידינו.

חוברת ל', ישיבה קפ"ב
— שאילחות ותשובות (המר, צדוק, מואב, לורינץ) —

שאלותי הן :

א. האם הכתבה הנ"ל משקפת נכונה את מהלך הדיון ואת דבריו של כבוד השופט היימן כפי שצוטטו בה ?

ב. אם התשובה לא חיובית, מה בדעת כבוד השר לעשות בכדי לפצות את אחמד אבו סריחאן על הארכת מעצרו, לאור הדרך שבה פסק בית-המשפט על כך ?

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

(1) תיאור הדיון לפני בית-משפט השלום בבאר-שבע בכתבה הנזכרת בשאילחה כולל התרשמותה של הכתבת ופרטים נוספים אשר אינם מופיעים בפרוטוקול הדיון של בית-המשפט.

(2) באשר לדברים בכתבה המיוחסים לשופט מסביר השופט : "היתה אווירה של מתיחות מצד שני הצדדים, וחייב הייתי להפגין מתיחות זו ; וחושבני שהצלחתי בכך על-ידי דברים שנאמרו בבדיחות הדעת, ואשר בסופו של דבר כווננו בכתבה נגדי ללא שום התייחסות למה שאירע באמת. יתר על כן, סיומה של הכתבה, כאילו לא הרשיתי לעיין בחומר, גם הוא אינו נכון. בפירוש אמרתי שאין לי כל סמכות לצוות על המשטרה להראות חומר ראיה לפני שהוגש גליון אישום."

(3) על החלטת השופט רשאי היה החשוד לבקש עיון חוזר או לערור לפני בית-המשפט המחוזי.

(4) אין אני רואה עילה לפצות את החשוד על מעצרו על-פי צו של שופט.

(5) הפגנתי את תשומת-לבו של שר המשטרה לכתבה הנזכרת בשאילחה כדי שינקוט כל פעולה שיראה לנכון.

3432. חריגים באיכלוס הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים

חבר-הכנסת ש. לורינץ שאל את שר המשפטים ביום ב' בסיון תשל"ה (12 במאי 1975) :

ביום כ"ו בתמוז תשל"ד העליתי על סדר-יומה של הכנסת את הצעתי לדון בשיטת חלוקת הדירות בעיר העתיקה בירושלים.

בדברי תשובתו אמר שר המשפטים, בין השאר : "עם קבלת הדין-וחשבון המסכם של מבקר המדינה אע"שה את כל הדרוש כדי שיתוקנו הליקויים שצויינו, במקרה שלא טיפלו בהם עד כה".

בינתיים פורסם דו"ח מבקר המדינה על החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי ובו ממצאים חמורים, כגון :

"ממצאי הביקורת עולה, שההסדר של שיפוץ עצמי איפשר לחברה לשכן ברובע מספר מעוניינים שלא נר-שמו במועד, או להקדים תורם של כמה מבין אלה, שהשתכנום ברובע אושרה במסגרת הכללית. הביקורת העלתה, כי בין שלוש המועמדים שקיבלו מבנים לשיפוץ עצמי היו שמונה עובדי ציבור בכירים, שניים מעובדי החברה, וארבעה אנשים שבחוקף תפקידם עמדו בקשרים עם החברה".

כמו כן מתפרסמות באופן מתמיד ידיעות בעתונות על מה שקשור לפרשת שיקום העיר העתיקה וחלוקת הדירות הנבנות בתוכה, כשמצד אחד אין מתירים לדיי-

3. כמה משפחות מתגוררות בפועל ברובע היהודי ?

4. מה מספר הדירות אשר נמכרו ובעליהן לא מתגוררים בהן, ומה הן הסיבות לכך ?

5. מה היא חלוקת הסמכויות בין עיריית ירושלים לחברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי בתחום הספקת השירותים המוניציפאליים לתושבי הרובע היהודי לשנה הקרובה ?

6. מה היא תחזית האיכלוס הרובע היהודי ?

7. כמה מטרים מרובעים עומדים להיבנות בשנת הכספים המתחילה ב-1 באפריל 1975 ?

8. האם קיימת דחייה באישור מכרזים לקבלנים לבניית דירות כתוצאה מחוסר מימון ומקיצוצים בתקציב ?

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

1. מליאת דירקטוריון החליפין — 4 ישיבות. ועדת דות של דירקטוריון החליפין : ועדת הכספים — 6 ישיבות ; ועדת האיכלוס — 5 ישיבות ; ועדת הפינויים — 3 ישיבות ; ועדת המכרזים — 4 ישיבות.

2. בשנת הכספים 1974 החלה בנייתם של 7,000 מ"ר. בתיכנון ראשוני היתה כוונה להגיע ל-17,000 מ"ר, אולם בשל חוסר תקציב נמנעה תחילת בנייתם של 4,000 מ"ר, ובשל פיגור בתיכנון נמנעה תחילת בנייתם של עוד כ-6,000 מ"ר.

3. 183 משפחות.

4. 44 דירות, מתוכן 30 שנמסרו לחברה לאח-רונה והן עומדות לפני איכלוס, ו-14 דירות שבע-ליהן לא נכנסו לגור בהן.

5. עיריית ירושלים אחראית לאספקת שירותים מוניציפאליים. (ב) החברה מקימה, במימון העיריה וב-תיאום אתה, מבני ציבור וחינוך המועברים להפעלה על-ידי העיריה. (ג) על-פי החלטת ועדת השרים לעניין ירושלים מינתי ועדה, משותפת לעיריה, למשרד הפנים ולחברה, לבחינת הבעיות הכרוכות באספקת שירותים מוניציפאליים במהלך הבנייה ולבעיות התחזוקה של הרובע. הוועדה טרם הגישה את מסקנותיה.

6. בשנת הכספים 1975 צפוי איכלוס של 60 דירות נוספות.

7. בתקציב החברה לשנת 1975 כלולות התחלות בנייה של כ-7,500 מ"ר.

8. מטעמים תקציביים ביטלה החברה עד כה מכ-10 אחד הנוגע לפרויקט מעורב של מבני מסחר ודירות מגורים ברחוב היהודים.

3328. דבריו של השופט היימן בעת דיון בבקשה להארכת מעצרו של מר אחמד אבו סריחאן

חבר-הכנסת ב. מואב שאל את שר המשפטים ביום י"ח באייר תשל"ה (29 באפריל 1975) :

ביום 18 באפריל 1975 נתפרסמה ב"ידיעות אחרונות" כתבה של יואלה הר-שפי תחת הכותרת "כולם שווים בפני החוק — אך יש כאלה ששווים פחות". בכתבה זו מפורטים הליכי הדיון המשפטי בבקשה להארכת מעצרו של אחמד אבו סריחאן, בן שבט בדואי המתגורר ליד באר-שבע, בבית-משפט השלום בבאר-שבע.

זה ייתכן שהמשרה או משרד המשפטים או היועץ המשפטי לא טיפלו באותם 14 מקרים חמורים שהשר עצמו קובע כי כנראה יש בהם חשד של עבירה פלילית, כאשר מדובר באנשים שהם פקידי החברה, קשורים לחברה או פקידי ממשלה בכירים?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אין לי מה להוסיף על הדברים שאמרתי בתשובה לשאלתה. אבל בשל אריכות השאלה הנוספת אחזור על הדברים שאמרתי. אמרתי שמבקר המדינה הפנה את תשומת-לבו של היועץ המשפטי למקרים, מתוך ממצאי המבקר, המעוררים חשד של עבירה פלילית, והיועץ המשפטי העביר את החומר למשרה כדי שתחקור, והמשטרה חוקרת. כשתגיש את ממצאיה, יחליט היועץ המשפטי בדבר. מעבר למישור הזה, בעקבות דו"ח המבקר, מי ניתי ועדה בראשותו של עו"ד נגר, שמתפקידה לברר מקרים של מסירה לא תקינה של דירות, אף אם אין הדבר מגיע לדרגה של עבירה פלילית. גם לדו"ח הוועדה הזאת אני מצפה. יש לי יסוד לחשוב שהוא יוגש בעתיד הקרוב ביותר.

3455. יישום ההמלצות של ועדת-שמגר לבדיקת

ההתמוטטות של בנק ארץ-ישראל—בריטניה

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר המשפטים ביום ד' בסיון תשל"ה (14 במאי 1975):

ועדת-שמגר לבדיקת הנסיבות של התמוטטות הבנק ארץ-ישראל—בריטניה הגישה דין-וחשבון.

אבקש לדעת:

אילו צעדים עומד משרד המשפטים לנקוט נוכח הקביעות והממצאים שבדו"ח ונוכח המסקנות העולות הי" מנו?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

מיד לאחר הגשת הדין-וחשבון של הצוות שנתמנה על-ידי הממשלה לבדיקת ההתמוטטות של בנק ארץ-ישראל—בריטניה ביקש ראש הממשלה משרי האוצר והמשפטים להביא לפני הממשלה הצעה לפעולה בעקבות הדו"ח של הצוות.

על-פי הצעת שרי האוצר והמשפטים קיבלה הממשלה ביום י"ח בסיון תשל"ה, 28 במאי 1975, החלטה ובה רשמה לפניה את הדו"ח המסכם של הצוות, הביעה הערכתה לעבודת הצוות, אימצה עקרונות את המלצות הצוות והחליטה שורה של החלטות ליישום ההמלצות.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת בארי.

ידידיה בארי (הליכוד):

כבוד השר, האם בכך רואה אדוני את תפקיד כבודו ואת תפקידו של שר האוצר כאילו הגיעו לסיום בסוגיה הזאת?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אני רואה את החלטת הממשלה שנתקבלה ביום ראשון זה כהחלטה המתחייבת מתוך הדין-וחשבון שהצוות הגיש. עוד נותרו לביצוע מעשי פעולות גם של נגיד הבנק, גם של שר המשפטים ושר האוצר, וגם

רים ולמוסדות, שהתגוררו במקום עד לנפילת העיר העתיקה בשנת תש"ח, לשוב לבתייהם, ומצד שני מחלקים דירות בחצי-חינם למי שאינם מתכוונים כלל לגור שם, ויש כאלה שאף מוכרים את דירותיהם במחיר העולה פי שלושה או ארבעה על זה שהם השקיעו לרכישת הדיירה.

בין השאר פורסמו בעתון שמותיהם של עובד בכיר במשרד השיכון שקיבל שתי דירות ואינו גר באף אחת מהן, עובד בכיר במינהל מרקעי ישראל שקיבל דירה ואינו גר בה וכו'.

רצוני לשאול:

1. מה מספר הדירות בעיר העתיקה בירושלים שחולקו ואינן מאוכלסות למעשה?

2. מה הוא מספר האנשים שקיבלו דירות במקום שלא כדין?

3. האם במסגרת חלוקת הדירות בעיר העתיקה לא נעשו מעשים שיש בהם משום עבירה פלילית?

4. אם כן — האם ננקטים הצעדים הדרושים כדי להעמיד את העבריינים לדין?

5. האם מוכן השר לזווג את הפקעת הדירות מאלה שקיבלו שלא כדין ומאלה שאינם מתגוררים בתוכם, ולמסרן לאלה שהתגוררו ברובע לפני נפילתו?

6. אם לא — מדוע?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

1. 44 דירות, מתוכם 30 דירות שנמסרו לחברה לא-חרונה והן עומדות לפני איכלוס, ו-14 דירות שבעליהן לא נכנסו לגור בהן.

2, 3. מבקר המדינה הביא לידיעת היועץ המשפטי לממשלה דברי ביקורת בדו"ח המבקר המעלים חשש למעשה פלילי, והנושא נמסר לחקירת המשטרה. עם קבלת ממצאי החקירה מהמשטרה יחליט היועץ המשפטי על המשך הטיפול.

כן מיניתי ועדה, בראשותו של עו"ד יצחק נגר, שתבדוק כל מקרה של מסירת מבנה ל"שיפוץ עצמי" ותדווח על אותם מקרים שייראו בעיני הוועדה חריגים מבחינת בחירת המועמד או תנאי ההתקשרות עמו.

5, 6. אינני רואה מקום להפקעת דירות. החברה נוקטת ותגרוש צעדים כדי להחזיר לעצמה דירות אשר נרכשו שלא כדין או שלא קיימו לגביהן תנאי ההתקשרות. עד כה קיבלה החברה 5 דירות בחזרה מרוכשים שלא קיימו את התחייבותם להשתכן בהן. החברה עומדת במשאומתן ובהליכים משפטיים עם 11 בעלי דירות נוספים במגמה לקבל חזרה לידיה את הדירות שרוכשיהן אינם עוברים להתגורר בהן. דירות שתוחזרנה לרשות החברה תחולקנה בהתאם לנוהלים הנהוגים בחברה.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת לורינץ.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):

לנוכח העובדה שבזמן האחרון עצרה המשטרה מנהל וסגן מנהל של חברה פרטית, אם כי ציבורית, על חשד קטן שמא ניצלו הלוואה ממשלתית שלא כדין, איך

3. כמה בקשות אושרו ?
4. מי העובדים שבקשותיהם נענו על-ידי הוועדה ?

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

1. עד היום הוגשו 13 בקשות לוועדה למתן הי-תרים לעובדים בשירות הציבור, לפי חוק שירות הצי-בור (הגבלות לאחר פרישה), תשכ"ט—1969.

2. שמות המבקשים הם : דן מוזס, מרדכי בן-ארי, יגאל יהושע לוי, נפתלי בלוד, אורי רום, עמרם צור, צבי צור, רוחמה המר, זאב אדר, חיים ירון, משה חובב, אברהם אגמון ונתן נתנאל.

3. תשע בקשות אושרו על-ידי הוועדה. בקשה אחת נדחתה, ושתי בקשות בוטלו על-ידי המבקשים.

4. הוועדה נענתה לבקשותיהם של דן מוזס, מר-דכי בן-ארי, יגאל יהושע לוי, אורי רום, עמרם צור, צבי צור, רוחמה המר, חיים ירון ומשה חובב.

של הכנסת — בחקיקה, ליישום ספציפי של כל ההמ-לצות.

3504. מתן היתרים לעובדי ציבור המבקשים לעבור לגופים פרימיים שעוסקים קשור בעכו-רתם הציבורית

חברי-הכנסת ש. תמיר שאל את שר המשפטים ביום "בסיון תשל"ה (20 במאי 1975):

אתכבד לשאול :

1. כמה בקשות הוגשו עד כה לוועדה למתן הי-תרים הדנה בבקשותיהם של עובדים בשירות הצי-בור, אשר חוק שירות הציבור (הגבלות לאחר פרי-שה), תשכ"ט—1969, חל עליהם, להתיר להם מעבר לעבודה בגוף פרטי העוסק באותו עניין שבו שירתו במוסד הציבורי ?

2. מי היו המבקשים ?

ב. הצעות לסדר-היום

1. פתיחת תעלת סואץ לכל, זולת ישראל, והודעות על "מחווה"

של ישראל כלפי מצרים

אחוזי בהלה ופחד, שנשבר בטחונם העצמי והם חשו-פים כעת לכל לחץ ולכל סחיטה וכניעה.

יכול ראש הממשלה שלנו להדגיש ולהכריז עש-רות פעמים, כפי שעשה זאת במסיבת העיתונאים של-שום, ש"החלטת ישראל לדלל את כוחותיה באזור הת-עלה לא הושפעה כלל מן החדשות בואלצבורג" — זה לא יועיל לנו. האלמנט הזה של פירסום צעד הדילול דווקא בימי המפגש בואלצבורג, ודווקא מתוך טירחה יתירה ומיוחדת להעביר את דבר ההחלטה שלנו במהירות הבזק לאמריקנים בואלצבורג, אלמנט זה לא ייראה כמקרי כלל, לא על-ידי האויב ולא על-ידי ממשל ארצות-הברית. רישומו של צירוף מק-רים זה לא יימחה בקלות.

רבים מאתנו בוודאי מתפעלים כעת ואפילו מת-בשמים מהמחמאות הנשמעות בימים אלה פה ושם על חשבוננו בגלל הצעד הזה. רבים רוצים לראות בצעד זה שלנו משום הישג הסברתי גדול וחשוב. אך זהו אימפרסיוניזם וטעות. המחמאות תיעלמנה חיש מהיר, וכך ובימים הקרובים ביותר יבוא התביעות והלחצים, כך שכל השכר של ההישג התעמולתי ייצא מהר מאוד בהפסד מדיני חמור.

דרך-אגב, אם נכונים דברי הפרשנים בכלי התק-שורת האמריקניים שהיה זה קסיטיג'ר אשר המריץ את ממשלת ישראל במשך כמה שבועות לעשות את המחווה הזאת — וכוכור קסיטיג'ר כבר המריץ אר-תנו לעשות מחוות כאלה בעבר, כגון אספקה לארמיה השלישית —, אם יתברר שזה נכון, הרי לא זו בלבד שיינטלו מהמחווה שלנו גם השבחים על גילוי חכמה מדינית וטאקטיקה מחוכמת, כביכול, ולא זו בלבד שכל ההישג ההסברתי יתנפץ לרסיסים, אלא תהיה בכך עדות מסייעת לחפיסה הנפוצה והמקובלת מאוד שאכן יש בידי ארצות-הברית להביא את ישראל לע-

הי/ר ב. צ. קשת :

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לסעיף ב' של סדר-יומנו : הצעות לסדר-היום והצעות חוק של חברי הכ-נסת. ההצעה הראשונה : פתיחת תעלת סואץ לכל, זולת ישראל, והודעות על "מחווה" של ישראל כלפי מצרים. רשות הדיבור למציע, חברי-הכנסת שוסטק.

אליעזר שופטק (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הדילול החד-צדדי של כוחותינו ממזרח תעלת סואץ, העומד להי-עשות היום, הוא צעד בלתי-מוצדק מבחינה לאומית, בלתי-סביר מבחינה מדינית ובלתי-נכון ומזיק מבחינת כושר עמידתנו בלחצים הצפויים לנו במערכה הקרובה העומדת לפנינו. על הכל, הוא מהלך רע ומסוכן מב-חינת עידוד הרוח, הדמיון ותחושת הנצחון של האויב.

צעד זה, שיש בו גם מידת סיכון לבטחוננו, לא יובן ולא יוערך ולא יתקבל על-ידי האויב כמחווה, כפי שאנחנו רוצים לכנות אותו. הוא גם לא יתקבל כאקט של נדיבות-לב מצדנו, כאקט של ויתור ות-רומה להבטחת חופש שיט בין-לאומי בתעלה, כפי שאנחנו מנסים להגדיר אותו. דפוסי המחשבה של האויב אינם בנויים כלל להערכות ולחפיסות כאלו. לא מחשבותינו — מחשבותיהם, ולא תפיסתנו — תפי-סתם. אדרבה, האויב יפרש את צעדנו זה כסימן מוב-הק לחולשה. איך אמר סאדאת מיד בהיוודע לו על ההחלטה של הדילול ? — אני מצטט כפי שפורסם : "הצעד של הישראלים פירושו שהחל לדחור להכ-רתם לקח מלחמת אוקטובר 1973". כך הוא מפרש את ההחלטה שלנו. העובדה שאת ההחלטה על די-לול הכוחות קיבלנו ופירסמנו דווקא במועד של המפגש הלבני והחם של סאדאת עם נשיא ארצות-הברית בואלצבורג תתפרש, ללא ספק, כמעשה נמהר' של

וסופר "על המשמר" שאל את ראש הממשלה: "אדוני ראש הממשלה, היש מקום לתרומה ישראלית בת-הליך הנורמליזציה באזור התעלה? כלומר, היש מקום למחווה ישראלית מקבילה?". צריכה להיות "מח" וזה ישראלית מקבילה" לפתיחת התעלה. את זה שואל סופר "על המשמר". וראש-הממשלה מר רבין משיב לו כהאי לשון: "אני חושב שההחלטה המצרית לפתוח את התעלה היא לא מחווה כלפי ישראל; היא בראש וראשונה מחווה כלפי בריית-המועצות, כלפי אי-רופה, והיא איננה אלא מהלך שנועד להשפיע על דעת-הקהל האמריקנית". ישראל — אומר מר רבין — לא היתה אלא השיקול האחרון של מצרים. לדעתו, הוא מדגיש זאת, ראש הממשלה, זהו צעד שנועד ליצור אווירה טובה יותר, כדי להשיג מישראל וי-תורים שלא הסכימה להם במהלך השיחות עם קי-סינג'ר. את זה אמר ראש הממשלה רק לפני כמה ימים; ביום שישו זה פורסם.

דוד קורן (המערך):
מה רע בזה?

אליעזר שוסטק (הליכוד):
זה טוב. אז אני שואל: מה נשתנה מאז ההודעה הזאת? מי באמת המיץ את ממשלתנו לעשות את המחווה הזאת של דילול הכוחות?

דוד קורן (המערך):
כנראה היועץ החדש.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
סוף סוף, רבותי, צריך לזכור שדילול כוחות צריך לשמש לנו ממנטו גדול מאוד, ולתמיד: אנחנו כבר דיילנו פעם אחת את הכוחות בגדות התעלה, וגם זה למען הורדת המתח הצבאי באזור. ושילמנו על דילול זה מחיר יקר מאוד מאוד. כי לנו יש עסק עם אויב בגודני, ערמומי ואכזרי, המפרש כל מחווה שלנו, כל מחווה מצדנו, כמעשה של חלשים ולא של חזקים, והוא מנסה לנצל דילול כזה ודילולים כאלה ללא רתם, אם רק יוכל.

לפיכך, אדוני היושב-ראש, אני מבקש לקיים דיון במליאה בנושא זה.

הי"ר ב.צ. קשת:
רשות הדיבור לסגן ראש הממשלה ושר החוץ, לתשובה.

סגן ראש הממשלה ושר-החוץ י. אלון:
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, נכון כי פתיחתה מחדש של תעלת סואץ, אף כי יש לה משמעויות חשובות לגבי התנועה והסחר בנתיבי הים הבינ-לאומיים, היא בסופו של דבר עניין התנוון כולו בתחום ריבונותה והכרעתה הריבונית של מצרים. נכון כי חידוש השיט הבינ-לאומי בתעלה עולה בקנה אחד עם הסכם הפרדת הכוחות בינינו ובין מצרים מחודש ינואר 1974, ואין בכך שום מתת מיוחד לישראל, כשם שהחוקת התעלה סגורה במשך שמונה שנים לא היתה בחינת הפסד מיוחד בשבילנו. בפתיחת התעלה יש ללא ספק משום תועלת רבה לאומות הימיות. אבל יותר מכל יסייע חידוש השיט בנתיב זה למצרים עצמה. הוא אמור להכניס לקופתה מאות מיליוני דול-

שות כל מה שהיא רוצה. וזה יהיה סימן מדאיג מאוד מאוד לקראת השיחות עם ממשלת ארצות-הברית העומדות להיפתח בימים הקרובים.

איך שלא יהיה, אם רעיון ההחלטה על דילול הכוחות בא מבחוץ בהמרת קסינג'ר ואם הוא מתוצרת עצמית, השאלה נשארת וזועקת: למה נעשה הצעד הזה? למה מגיעה למצרים המחווה הזאת לקראת פתיחת התעלה? תמורת מה? תמורת זה שהיא מפרה את החוק הבינ-לאומי בדבר חופש השיט בתעלת סואץ? לאנזיותינו במשך כל השנים? תמורת הפיתאמנה קושטא משנת 1888? הסעיף הראשון של האמנה מחייב ש"התעלה תהיה תמיד חפשיה ופתוחה, בימי מלחמה ובימי שלום, לכל ספינות הסוחר וספינות המלחמה ללא הבדל דגל", וש"השיט בה לא יופרע בכל צורה שהיא אפילו כשמצרים עצמה תהיה במצב מלחמה". היכן התביעה שלנו עכשיו, עם פתיחת התעלה, לקיים את האמנה הזאת או אפילו את ההתחייבות של מצרים עצמה כלפי מועצת הבטחון מאוקטובר 1956 ש"המעבר בתעלה יהיה חפשי ופתוח ללא כל אפליה גלויה או סמויה"? למצרים זאת המתנכרת לכל סדר, לכל חוק, לכל ההתחייבות בין-לאומית, אנחנו צריכים לעשות מחווה לקראת פתיחת התעלה, בלי אפילו להוכיח לנו ולעולם ולתבוע ממנה את הזכות שלנו לחופש שיט לאניות שלנו ובדגל שלנו?

"ממשלת ישראל רואה בפתיחת תעלת סואץ ובחידוש השיט הבינ-לאומי התפתחות חשובה וקונסטרוקטיבית" — כך אומרת הודעת הממשלה שלנו משל-טובית — שום. מה החשיבות הקונסטרוקטיבית הזאת בשעה שיש ראל היה מחוץ לתחום ומחוץ לכל חופש השיט הבינ-לאומי הזה? כתב סי.בי.אס. שאל את סאדאת של-שום, וזה היה כבר לאחר שעשינו את המחווה, אם תעשה מצרים מחווה נגדית ותתיר מעבר מטענים יש-ראליים דרך תעלת סואץ. סאדאת משיב לו: "זה יהיה תלוי בהתנהגותה של ישראל להבא", "המחווה הזאת אינה מספיקה בשביל לאפשר העברת מטענים ישראלים בתעלה" — לאניות בדגל ישראלי הוא אי-ננו חולם אפילו להתיר מעבר — "על ישראל לעשות עוד כמה צעדים כאלה ואז אני אשקול". ותחסין בא-שיר, הדובר של סאדאת בואלצבורג, משיב לשאלות העתונאים אם תסכים מצרים כעת לאחר המחווה לה-תיר מעבר מטענים ישראלים: "הדבר תלוי בהתנהגותה של ישראל, אם תסכים ישראל לבצע את החלטות או"ם 242 ו-338, תישאר השאלה פתוחה".

מצרים מפרה את כל ההתחייבויות האלה, ויש-ראל עושה מחוות. סוף סוף הרי התחייבה מצרים עוד לפני יותר משנה בהסכם ההפרדה לפתוח את התעלה ולאפשר מעבר מטענים ישראלים בתעלת סואץ. היכן התביעה, לפחות שלנו, ביחד עם המחווה, לפרעון ההתחייבות הזאת?

מצרים מתנהגת כהונאה, בהפליה, בהתנכרות לכל חוק ובהפרת כל ההתחייבות, ואנו עושים להם מחוות. הרי אפילו בעיניהם ניראה כחגבים.

ומה השתנה במשך כמה ימים? רק לפני ימים מספר, ביום שישו האחרון 30 בחודש מאי, פורסם ראיון עם ראש הממשלה שלנו בעתון "על המשמר",

חוברת ל', ישיבה קפ"ב
— הצעות לסדר-היום (אלון, בארי, קשת) —

נכונותה של ישראל לפגוש ברצון כל מעשה בכיוון הנכון של מצרים.

האמת מחייבת לומר כי אין זה מהלך נטול כל מחיר מצדנו. אין זו מחווה ריקה מתוכן. גם למהלך זה, כמו לכל מעשה, שני צדדים. לא הייתי אומר כי יש בו משום סיכון בשבילנו, לפחות לא סיכון כבד-משקל. אבל עלולה להיות בו משום הכבדה מסויימת, במיוחד אם ענני המתיחות יקדירו שוב את האופק. ומבחינה זאת אמנם נטלנו עלינו מידת-מה של סיכון, אך סיכון מחושב, וראוי ונכון לקבלו. שכן התועלת המדינית הטמונה במהלך שעשינו עולה בהרבה על ההכבדה המסויימת העלולה לנבוע ממנו. ובנסיבות המדיניות שאנו מצויים בהן כיום ולקראת המערכה המדינית הכבדה שעדיין צפויה לנו יש ערך חשוב במיוחד לתועלת זו.

חברי הכנסת, בשעה זו, יומיים לאחר שגתפרסמה החלטת הממשלה, אנו יכולים לדבר כבר בלשון התוצאות, לפחות התוצאות הראשונות, ולא רק בלשון ההערכות והתחזיות. ובלשון זאת אנו רשאים לרשום לעצמנו בסיפוק כי ציפיות הממשלה מן המהלך שעשינו תה נתקיימו במלואן. החלטתה של ממשלת ישראל זכתה להדים רבים וחיוביים — מהם גם חיוביים ביותר — לא רק בעתונות הבין-לאומית ובדעת-הקהל העולמית, אלא גם במישור המדיני והדיפלומטי, רובו ככולו.

אין צורך, כמדומני, לומר כי הצעד שעשינו — אף שהוא חד-צדדי — איננו משחרר את מצרים במאומה מן החובות שנטלה על עצמה בהסכם הפסקת-השע, שעד להסכם הבא הוא הסכם התקף, להסדרת היחסים בינינו לבינה. ואני מקווה מאוד, כבוד היו"ר שבי-ראש, כי ממשלת מצרים תדע להעריך את מהי לכנו האחרון ולא תתפתה לאחוז בצעדים שיאלצו אותנו, בניגוד לכוונותינו, לחזור בנו ממנו.

ולסיכומם של דברים: המהלך שעליו החליטה ממשלת ישראל לקראת פתיחת תעלת סואץ איננו, ולא נועד להיות, מעשה המתימר להכריע את גורל הקונפליקט הערבי-ישראלי. אין זה ויתור שבא להחליף את רגלי המשך המאמצים המדיניים להגיע להסכם נוסף, מתקדם יותר, עם מצרים. אין הוא מכוון להחליף ליש מאמצים אלה, אלא דווקא לחזקם, בדרך של הורדת המתח הצבאי והפחתת ההשדנות ההדדית באזור רגיש, שכל העולם, ואנו בכללנו, מעוניינים שיש רור בו שקט. דהיינו, לסיע לחולל, ככל שבידינו, אותה אווירה רגועה יחסית, שעשויה לטפח ולעודד את התהליך המדיני, אם לא המאבק המדיני שאנו עומדים לפניו. דווקא על רקע ועידת ואלצבורג ולפני ביקורו של ראש הממשלה בווינגטון וערב חגיגות הפתיחה של תעלת סואץ. לא בהפגנת חולשה מדובר אלא בביטוי של בטחון עצמי מוצדק.

כבוד היושבי-ראש, אני מציע להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון.

היו"ר ב. צ. קשת :

רשות להצעה נוספת לחבר-הכנסת הלוי.

לרים בשנה ולספק תעסוקה במישרין ובעקיפין לרבות רבות ממפרנסיה.

אבל גם נכון כי הפעלתה מחדש של תעלת סואץ ושיקום החיים האזרחיים לארכה עשויים לתרום תרומה לא מבוטלת לגורמאליזציה של החיים באזור רגיש זה. אמנם אין בכך שום ערובה מפני מעשי איבה או אפילו מלחמה מצדה של מצרים. אך ככלות הכל אין דינו של קו מדברי שכוחות מזוינים בלבד ערוי כים משני צדדיו כדינו של קו שחיים אזרחיים חוזרים להתנהל בקירבתו. יש הבדל בין קו שרק חיילים וטאנקים נראים משני עבריו לבין קו שבסמוך לו מוקמים מפעלים גדולים, ומאות אלפי פועלים ותלמידי מוסכים בו מדי בוקר לעבודת יומם.

ובזאת, בנורמאליזציה של החיים באזור התעלה, שהוא אזור הקו היבשתי בינינו ובין מצרים, יש לישראל עניין, עניין קרוב ולא בלתי-חשוב.

לכן אנחנו רואים בפתיחתה של תעלת סואץ ובשיקום החיים האזרחיים לארכה מעשה חשוב וקונסטרקטיבי. לא רק מבחינת קידום המשק והחברה המצרית, שהם כמובן עניינים פנימיים לחלוטין של מצרים, אלא גם מבחינת האפשרויות של הפגת המתיחות באזור והרגעת האווירה בו.

אנחנו מקדמים איפוא בברכה את פתיחת התעלה, ומאחלים לעמה של מצרים מקרב לב ובכל הכנות שחידוש השיט הבין-לאומי בה אכן יניב את הפירות הכלכליים המקווים.

עם זאת עלי להדגיש כי זכותנו המלאה לצפות שעם חידוש השיט הבין-לאומי בתעלת סואץ ימומש להלכה למעשה גם התופש המלא למעבר מטענים שלנו דרכה, לפי ההתחייבות שנטלה עליה ממשלת מצרים שעה שנחתם בינה לבינינו הסכם הפרדת הכוחות.

כמובן נוסיף וגיאיבק בשלבים הבאים על זכויות השיט של אניות המניפות דגל ישראל, זכות השמורה לנו על-פי האמנה הבין-לאומית, שלא לדבר על החלטת מועצת הבטחון בנדון.

כבוד היושבי-ראש, על רקע עניינינו הקרוב במה שמתרחש באזור התעלה, ומתוך רצון לתרום את חלקי קנו להרגעת האווירה באזור רגיש זה, החליטה של שום הממשלה להקטין את כוחות צה"ל המוצבים באזור הקדמי בגזרת התעלה, בלוויית הבטחה מחודשת, מובנת מאליה אבל כמדומני לא פחות חשובה לדידה של מצרים, כי חילות הים, היבשה והאוויר של צה"ל יקפידו לכבד את חופש השיט הבין-לאומי במפרץ סואץ. ואני רוצה להבהיר: היה זה מהלך חד-צדדי, מהלך של רצון טוב, שבא כל-כולו ביזמה ישראלית ומתוך שיקול ישראלי, כדי להמחיש למצרים ולעולם כולו את רצוננו לפעול בנאמנות כדי להפחית את המתח באזור, להגביר את היסודות של האמון ההדדי ולהתקדם בדרך השלום.

ידידיה בארי (הליכוד):

השאלה אם מצרים תפרש זאת כך.

מן ראש הממשלה ושר-החוץ י. אלון :

ראינו בזה צעד מדיני יפה לשעתו, שלא נתכוון לקבל תגמול מידי בתחום המעשי אלא להפגין את

בנימין הלוי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זה זמן רב לא התבשרנו בשורה כה טובה כבשורת המחווה הישראלית כלפי מצרים לקראת פתיחת תעלת סואץ. זהו איתות כפתי, איתות של רצון טוב ישראלי כלפי הערבים, ואכן כך הובן הדבר במצרים ובעולם.

הנשיא סאדאת קיבל את המחווה הישראלית בברכה בהגדירו אותה כ"צעד מפליא ומעורר לקראת השלום", והוא רמז לאפשרות של מחוות גומלין. אך לא המחוות כשלעצמן הן העיקר, אלא ראשית האיתות ההדדי בין ישראל ועמי ערב על רצון להתפשרות והתפייסות הוא העיקר.

ידוע אני שהבית הזה מאוחד בהכרה כי אין טוב לישראל ולעמי ערב כשלום אמיתי, הוגן ובר-קיימא. זה מה שאומרת מדינת ישראל מזמן, וזה מה שאומר היום נשיא מצרים. אין ספק כי לאור נסיגתו המרמית מצויה לנהוג, ואכן אנו נוהגים, לפי הכלל "כבדוהו וחסדו", אבל אל נזלזל בדברי שלום היוצאים מפי אויבנו; אולי מתוך שלא לשמה יבואו לשמה. אין כמחווה של רצון טוב לרפא פצעים, לרכך אי-בה, ולנטוע ראשית אמון בין אנשים ועמים. "כמים הפנים לפנים" כן לב האדם לאדם" — אמר החכם באדם.

"למה לנו לעשות מחוות לאויב" — שאל ראש הליכוד מעל מסך הטלוויזיה, וחזר ושאל באי-כוח הלוי כוד מעל במה זו. האם חברי הכנסת הנכבדים רוצים שמצרים וישראל יישארו אויבים לעולם? כיצד נצא מן המעגל הארור של האיבה הערבית-ישראלית, ממעגל האימים של ההסלמה המלחמתית ההולכת וגוברת, אם לא בעזרת מהלכים ראשונים של רצון טוב משני הצדדים?

למחווה הישראלית אין חשיבות צבאית מכרעת, אבל היא מאפשרת למצרים להרגיש ולומר כי השיטת בעלה יצא מטווח התותחים הישראליים. לעובדה זאת ולביטוייה הפומבי על-ידי המצרים יש השפעה פסיכולוגית מרובה, והיא יכולה לשמש התחלה להתקדמות מדינית לקראת הסדר שלום.

בציגי הליכוד מבקשים להסיח את הדעת מן העיקר על-ידי חיבור מלאכותי של עניין המחווה הישראלית עם שאלת פתיחת התעלה לפני שיט ישראלי לפי אמנת קושטה. בין שני אלה אין כל קשר מהותי. סגירת התעלה לפני שיט ישראלי, להבדיל ממשטן ישראלי, נובעת, לפי טענת מצרים שאין אנו מקבלים אותה, מצרכי ההגנה העצמית של מצרים. מצב זה נמשך זה עשרות בשנים למרות החלטת א"ם בעניין זה, ואין כל אפשרות מעשית לשנותו אלא על-ידי משא-ומתן עם מצרים.

אינני מתפלל על תנועת החירות, המגיבה ברפלקס דחיה אוטומאטי על כל מהלך ישראלי שיש בו וי-תור כלשהו למען השלום. תמה אני על חברי המפלגה הליברלית, שבוודאי אינם מתעלמים מן התבונה והברכה הטמונות במחווה השלום הישראלית, אך משעב-דים וחוזרים ומשעבדים את שיפוטם המדיני לרצונו של השותף הבכיר שבליכוד.

אדוני היושב-ראש, סבורני כי התנגדות הליכוד למחווה השלום הישראלית חייבת להידחות מכל וכל,

ואין צורך, גם אין מקום, לדון בוועדה במהלך צבאי שכבר בוצע והושלם. אילו הממשלה היתה גברית, היה עליה להציע שהנושא לא ייכלל בסדר-היום של הכנסת. כיוון שהצעת הממשלה היא כמות שהיא, אני הגבר מציע לכנסת להחליט שהנושא הנדון לא ייכלל בסדר-יומה.

היור' ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לסגן ראש הממשלה ושר-החוץ יגאל אלון.

סגן ראש הממשלה ושר-החוץ י. אלון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מוקיר מאוד את דבריו של חבר-הכנסת הלוי. אני מסכים עם עיקריהם, לרבות דברי הביקורת שהשמיע על סיעת מעלה ההצעה הקודמת. אני מסכים אתו שאין צורך לקיים על כך דיון במליאת הכנסת.

אם אני הצעתי תחת דיון במליאה להעביר את הנושא לוועדה, עשיתי זאת לא כדי שנוכל לבחון מחדש את החלטתנו, שהיא בהחלט נכונה, אלא כדי לאפשר לוועדה חשובה זו לשמוע בדרך של בירור וויכוח — אולי בהשתתפות אישים שאינם חברי כנסת ואינם שרי ממשלה, ואינם יכולים להשתתף בדיון הכנסת, והמומנים לישיבות ועדת החוץ והבטחון, שיוכלו גם לאחרון המפקקים בוועדה שאמנם נעשו כל הצעדים הדרושים להבטיח את העניינים הבטיח חוגיים שלנו תוך כדי מהלך של פתיחה מחודשת בנושא המדיני.

אני מסתייג רק מביטוי אחד, דווקא בשנת הא-שה הבינלאומית, כאשר ביקש חבר-הכנסת בנימין הלוי, שהממשלה תהיה גברית. דווקא בהיסטוריה האנושית והיהודית, וגם בימינו, ידוע שאומץ-הלב איננו נחלתם של גברים בלבד. ואני מציע, כבוד היושב-ראש, שגם הצעתו של חבר-הכנסת הלוי תועבר לוו-עדה, ותהיה זו הזדמנות לראות אותו שם מחדש, לאחר תקופה ארוכה שלא ראינוהו שם.

היור' ב. צ. קשת:

בתור בדיחה העניין נראה בעיני כבהלצה ובדיחה הצלחת מאוד, אדוני שר החוץ, אבל אני לא אתייחס לזה כאל הצעה.

(קריאות)

אני מוכן לכנסת לוועדת הפירושים. יש אפשרות אחת — שתכריח הלוי יסיר את הצעתו, אבל אין שום העברה לוועדה.

בנימין הלוי:

אינני מציע להסיר את הצעתי.

היור' ב. צ. קשת:

אינני פונה אליך. חבר-הכנסת שוסטק, האם אתה מסכים להצעת שר החוץ להעביר את הנושא לוועדה?

אליעזר שוסטק (הליכוד):

כן.

היור' ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. לפנינו שתי הצעות, אני מעמיד אותן זו מול זו.

חוברת ל', ישיבה קפ"ב
— הצעות לסדר-היום (גולן, אולמרט, קשת, טובי, פעיל) —

טיירים במפת הסיפוחים והכיבושים שבתורה-שבעל-פה של מפלגת העבודה, שראש הממשלה חוזר ומכריז עליה בימים אלה? איוז מחווה לשלום היא כאשר ראש הממשלה, במקום לדלל את הקיצוניות, המי-ליטאריסט ושאיפות הסיפוח במדיניות ממשלת ישראל, מגנח צדדים שליליים אלה על-ידי מינויו של המי-ליטאריסט, שואף המלחמות והסיפוחיסט הקיצוני, איש הליכוד, הגנרל שרון, כיועץ כללי? איוז מחווה לש-לום היא זו כשבימים אלה מחריפה ממשלתו של רבין את מדיניות ההתיישבות בשטחים הכבושים — בשארם-א-שייך, באזור רפיח, בימית — מדיניות יצירת עוב-דות מוגמרות, מדיניות המחבלת בשלום?

ממשלת רבין חושבת שבהפגנת-סרק זו תוכל לע-זור לאמריקנים ולעושי דברם לעשות רושם בעולם שהתנועה בכיוון השלום נמשכת, כביכול, וזה כדי לאפשר להם להמשיך בתמרונים של קסינג'ר, המ-חבלים בוועידת ז'נבה ומונעים פתרון שלם ומלא. הפגנת-סרק זו ששמה דילול כוחות לא תעזור לממ-שלת ישראל, כפי שהיא מתכוונת, לייפות בעיני דעת-הקהל הבין-לאומית את המדיניות העיקשת והקשוחה של ממשלת רבין, המחבלת בשלום.

אנו רוצים להגיד לעם השואף באמת ובתמים לשלום, שמה שנחוץ הוא לא הפגנת-סרק של הזות כמה טאנקים וכמה חיילים קילומטר אחד או שניים אחורנית, כשדבר זה אין כל משמעות צבאית; מה שנחוץ באופן דחוף הוא נקיטת צעדים אמיתיים בכיוון השלום, צעדים שיביאו לחיסול המשבר ול-חיסול סכנת המלחמה. מה שנחוץ הוא צעדים פולי-טיים רציניים של הממשלה, הסכמה לנסיגה מכל השט-חים שנכבשו ב-1967 והכרה בזכויות העם הערבי הפ-לשטינאי, לרבות זכותו למדינה עצמאית בצדה של מדינת ישראל; מה שנחוץ הוא הליכה לוועידת ז'נ-בה, כדי לממש צעדים אלה ולהביא לישראל את השלום, את השכונות הטובה, את חופש השיט המלא ואת הבטחון.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, להנמקת הימנעות סיעתו מהצבעה.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החלטתי הפעם להימנע, משתי סיבות: הסיבה הראשונה היא נזה-לית — נמנעתי כמחאה על כך שהנושא הועבר לו-ודה ולא נדון בפומבי במליאת הכנסת. השיטה הנ-קוטה על-ידי ממשלת ישראל להימנע, במפגיע, משי-תוף הכנסת בעניינים מדיניים היא תופעה מדאגיה בחינו הציבוריים. במקום למסור הודעות לכנסת ול-הביא את הבעיות המדיניות החשובות ביותר לדיון בהליך דמוקרטי במוסד שנבחר על-ידי העם, מבכר ראש הממשלה להופיע לפני אמצעי התקשורת, תוך עקיפה מפורשת של הכנסת. הכנסת חייבת לחסל תו-פעה זו. אם לא תעמוד על המשמר, סופה שיקופח מעמדה יותר ויותר ויפגעו ההליכים הדמוקרטיים בישראל.

הסיבה השנייה — פשוט כדי להביע, במלים מס-פר, בפומבי את דעתי על עצם המחווה שעשתה ממ-שלת ישראל, במקום לעשות זאת בדיון פומבי בכ-

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני מבקש להצביע על כל הצעה בעד ונגד.

(קריאות)

אחוד אולמרט (הליכוד):
תמיד מצביעים על הצעות זו מול זו, אלא אם כן יש סיעה בקואליציה שרוצה להתחמק מהצבעה.

(קריאות)

היו"ר ב. צ. קשת:

אם לא היתה התרגשות. בשעת ההצעה והתשובה, אין כל טעם שתהיה התרגשות בעניין נוהל ההצ-בעה. ובכן, רבותי, אני מבקש מכם: יש החלטה, שאם נשארות שתי הצעות, הן עומדות זו מול זו, ואם העניין הזה לא ימצא חן בעיני מישו, אני מציע — — —

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אפשר להצביע על כל הצעה לחוד.

היו"ר ב. צ. קשת:

אם ההחלטה שלי לא נראית למישו מתברר הכ-נסת, יש ועדת הפירושים. אני מעמיד להצבעה הצעה מול הצעה: הצעתו של חבר-הכנסת בנימין הלוי, לא לכלול בסדר-היום את הנושא, מול הצעתו של שר החוץ, שנתקבלה על דעתו של חבר-הכנסת שוס-טק, להעביר את הצעתו לוועדה.

הצבעה

בעד ההצעה לא לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — מינוט
בעד ההצעה להעביר את הנושא
לדיון בוועדת החוץ והבטחון — רוב

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי להנמקת הימנעות סיעתו מהצבעה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב-ראש, נמנענו מהצבעה כי ראינו צו-רך להסתייג ואף לבקר ולגנות את הדמאוגיה הבט-חוניסטית של הליכוד, שמצאה, משום-מה, גם חימוכין על-ידי הממשלה — כאשר סגן ראש הממשלה לא מצא את האומץ להסתייג מההצעה הזאת של הליכוד ולדחות את הביקורת השוביניסטית על החלטת הממ-שלה. הליכוד הופיע בדמאוגיה המנסה להפוך את הפגנת-הסרק של הממשלה, הנקראת "דילול כוחות", לדבר המסכן את בטחון ישראל כביכול, וליצור בהלה ולהגביר את חזית ההתנגדות לכל נסיגה אמיתית ולכל התקדמות ריאליט אל השלום.

הרושם הוא שהפגנת ההתנגדות הדמאוגית של הליכוד השוביניסטי לצעד הראווה של הממשלה, הנק-רא "דילול כוחות", נועדה גם לתת לו נופך רציני ולעזור לממשלת רבין במאמציה לשוות לצעד התע-מולתי הזה אופי של מחווה אמיתית למען השלום, כשהוא למעשה ריק מכל תוכן. איוז מחווה לשלום היא זו כשפניה האמיתיים של מדיניות הממשלה מצ-

היה טעם להוסיף על המחווה הצבאית גם מחווה מדינית בת שני סעיפים: (א) הצהרה עקרונית שישראל מוכנה לפנות את חצי-האי סיני תמורת הסכמי שלום חתומים ופירוז סיני; (ב) הצהרה שישראל מפסיקה את פעולות ההתיישבות והפיתוח האזרחי בכל רחבי סיני, נאמר למשך שנה—שנתיים, כדי להמחיש כי סיני מהווה בשבילנו פקדון שאנו מוכנים להחזירו תמורת שלום, וכי אין בכוונתנו לספח נתחים ממנו לישראל.

התגובה החיובית בעולם על המחווה הצבאית היש-ראלית צריכה לשמש לנו אות וסימן המעידים על התגובה החיובית מאוד שהיינו מקבלים אילו היינו מרחיבים את תחומי המחווה מן המישור הצבאי אל המישור המדיני.

נסת, שנמנע זה עתה על-ידי הקואליציה הקבועה של המערך והליכוד.

יש לברך על המחווה בתקווה שיש בה משום צעד שישיע על תזווה מצד שליטי מצרים, ואולי אף מצד ממשלות אחרות. אין בנסיגה של יהדות הצבא שום נזק בטחוני לאינטרס של מדינת ישראל. בכך אני מצטרף למעשה שעשתה הממשלה, ומברך אותה על כך. אבל אני חושב שהמחווה היא צנועה מדי. כדי לגרום למטיבאציה יותר חריפה אצל השליטים המצריים היה טעם להוסיף על המחווה הצבאית גם מחווה מדינית — — —

(סגן ראש הממשלה ושר החוץ קו-רא קריאת ביניים)

כבוד שר החוץ, אני מציע לך לשמוע מה שאומר.

2. בעיית דור ההמשך בהתיישבות

בלתי-רצויים וייתכן שפה ושם עלולים הם לפגוע במסגרות הקיימות. פתרונות ארעיים אלה נושאים בחורבם תופעות שליליות שיביאו לידי עירעור הסמכות המקומית. מן הראוי לציין שבני ההתיישבות הערבית מגלים, בניגוד לרוב רבדי החברה, יכולת התגברות קלה על פער הדורות. לא רק שאין ניתוק בין שני הדורות, אלא אף מסתמנת מגמה ברורה של שיתוף פעולה, ועלינו לשמור מכל משמר על ערך נאה ויפה זה.

הפתרונות המוצעים לטווח של שש עד שבע שנים, טווח זמן שנחשב בעיני המציעים כטווח בינוני, אי-ננו, למעשה, אלא טווח ארוך, כי מדובר בגילים שבהם מתכננים בני-האדם את משפחתם. ותקופה של שנים ללא פתרון עולה, חלילה, להביא לעיוות פני החברה. לעומת זאת על-ידי פתרון סביר ומהיר אנו יכו-לים לתקן את פני הדור והחברה. מי הם בני אלה? מה טיבם ומה אופיים? לזכותם ייאמר כי אלה הם הבנים המוכנים לדבר על חלוציות ללא מרכאות, נכונים ומוכנים לשבת בגליל ובנגב, בכפר ובספר, הם חונגו על אהבת ישראל ועל אהבת המולדת. בחלקם חונגו גם על ברכי תורה ועבודה. רובם סיימו בתי-ספר חקלאיים והם רוצים להתיישב על-ידי הוריהם או בקירבתם. זהו פוטנציאל גדול וטוב, בעל כושר ובעל רמת תפוקה גדולה, עם מטען ערכים לאומיים וחברתיים וחינוך חקלאי ומקצועות חפשיים אחרים. תרומתם לכל החברה ולכל מקום הינה ותהיה חיובית. כדוגמה ישמשו אלה אשר מחוסר ברירה הליכו לערים הגדולות ונקלטו שם בצורה משובעת רצון בכל החתומים והמקצועות, כי במשך הכללי קיים ביד קושר רב דווקא לכו-אדם מסוג זה, ואם כולם יעשו זאת, הרי נצטער כולנו על נטישת אזורי-הספר והליכה לאזור מטרופולין שברצועת החוף.

חברי הכנסת, אם התברכנו בבנים ובבנות כאלו, בעלי אופי מיוחד שהסתפקו במועט, ובעלי התאמה אישית לכל משימה והסתגלות לכל סוגי עבודה, הרי מחובתנו למלא תחילה את צו השעה לקלוט אותם בסביבתנו במסגרות חדשות, לאו דווקא חקלאיות, בשל מחסור בקרקע ומים — וכולנו מודעים למחסור זה

היו"ר ב. צ. קשת:
חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת אבטבי: בעיית דור ההמשך בהתיישבות. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבטבי.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני להציג בקצרה בעיה ששר החקלאות מודע לה, והיא: פני דור ההמשך בהתיישבות — לאן? לאן מועדות פני-הם? לאן להפנות? היכן לקלוט אותם? במה יעסקו? ומה הן המסגרות החדשות שיש צורך והכרח קיימם להם? בנים אלה ראויים לפתרון סביר ומכובד, כלומר המשך עבודת יצירה, עם פיריון ותפוקה גבוהה. זו חובתנו הלאומית, מחד גיסא, וחובתם של אנשי ההתיישבות, מאידך גיסא. לכן ראיתי לנכון להעלות את הנושא מעל במה נכבדה זו.

אדוני היושב-ראש, בעיית דור ההמשך בהתיישבות המושבית הולכת ומתמירה מדי שנה בשנה עם שיחרורם של בנים רבים מהשירות הסדיר בצה"ל. טבעי ומובן מאלי הוא שהם פונים למשפחותיהם ולמשק הוריהם. אך כאן נתקלים הם בבעיות קשות וסבוכות: מצד אחד — מחסור במקומות ובמשקים לצורך קליטתם; ומצד שני — העדר מסגרות ברורות וקבועות אשר יהיו אלטרנאטיבה בשבילם. לפי הערכות שבידי מציים 15,000 עד 17,000 בני דור ההמשך לאחר שירותם הצבאי והם פזורים על פני מפת הישובים בכל רחבי המדינה. בשנים האחרונות גילו מוסדות מספר עניין בנושא, דוגמת משרד החקלאות והמחלקה להתיישבות מהל הסוכנות היהודית, והוכנו סקרים מוקדמים להצעות מעצמות שונות. אולם אלה לא הביאו את הישועה.

חברי הכנסת, לדעתי חברה ללא מסגרת של חורבות וזכויות, ובמיוחד מקום למגורים ותעסוקה, מהווה כיום ותהווה גם בעתיד מקור לחיכוך ולעתים נסיון לפגוע במסגרות החיוביות הקיימות. גם אם תהיינה הצעות או יהיו פתרונות משפרים, לגבי חלק מהם, ואדאבני, איחרנו את המועד. עלינו לדעת שהפתרונות הארעיים המקומיים שניתנו בשעת הדחק הם

והם ולארגנם כגרעינים להתיישבות וכגרעינים להת-
יישובות תעשייתיות.

אני מברך את העוסקים במלאכה, במיוחד את
משרד החקלאות, באמצעות שירות ההדרכה והמקצוע,
והמחלקה להתיישבות והתנועות, העושים, באמצעים
דלים ומוגבלים ובתנאים קשים, את כל אשר לא
ידם כדי לשמור על הבנים האלה מהשפעות שליליות.

ולבסוף אני קורא לכל בני ההתיישבות להת-
אזר בסבלנות באשר יש אוזן קשובה לבעיותיהם,
מתוך תקווה ששר החקלאות יראה בפתרון הבעיה
אחת ממשימותיו החשובות. חשיבות הנושא מחייבת
דיון בוועדה או במליאה, לפי רצון השר.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לשר החקלאות, לתשובה.

שר-החקלאות א. אוזן:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני אסיר תו-
דה לחבר-הכנסת אליעזר אבטבי על שהעלה את הצ-
עתו במסגרת רגילה לדיון בכנסת, מפני שהצעה זאת
גורמת לי הנאה באופן אישי, ולא בלי גאווה אני
מתחם לעניין ומצביע עליה. אולי זאת ההזדמנות
הנאותה שהעם בישראל יידע, דרך הבית המכובד
הזה, על המהפכה הציונית שהצליחה. הואיל ובימינו
קשה במקצת לדבר על ציונות, ומי שידבר על ציו-
נות יחשבו אותו לאינני יודע מה, הרי זו דוגמה
חיה שאפשר יהיה להצביע עליה, וכפי שאמרתי, לא
בלי גאווה.

אנחנו נתונים במצב שההתיישבות העובדת, הן
הקיבוצית והן המושבית, אינה מסוגלת לקלוט את
כל בניה הרוצים להישאר במגרתה. אנחנו נמצאים
במצב שאורחים רבים במדינה, עירוניים וכפריים, פו-
נים להתיישבות העובדת על כל זרמיה ורוצים להת-
קבל בה ולהקים משק חקלאי במסגרת התנועות השו-
נות. אינני רואה כל פתרון המאפשר לתת תשובה
חיובית לכלל הפונים. התנועה הקיבוצית, עצם הת-
ארגנותה וצורת חייה מאפשרות לה לקלוט, אם יהיו
לה די שיכונים, אנשים רבים ולפתח תעשייה בתוך
הקיבוץ עצמו. ואכן עושים זאת, אך גם זה בגבול
מסויים. אין זה יכול להיעשות בצורה בלתי-מוגבלת
בגלל בעיות חברה שיכולות להיות במשק. המושב
מוגבל לחלוטין ואינו יכול להקים שני גופים בתוכו.
חבר-הכנסת אבטבי נקט פה מספר של 15,000—17,000.
המספר אינו משנה. ככל שהוא גדול יותר הוא מח-
ריף את המצב. לי ידוע על 7,000, אבל גם זה מס-
פיק.

המדינה אינה מסוגלת לקלוט את כל הבנים הללו
במסגרת ההתיישבות החקלאית. לא תהיה כל אפי-
שרות להוסיף מספר מושבים, מושבים וקיבוצים בכ-
מיות אדירות כאלה ובכוח העבודה המצוי. אנחנו
מוגבלים בעיקר במים. אם כי בקרקע יש עדיין אפי-
שרויות, הרי במים אין לנו כל אפשרות לפתח את
ההתיישבות העובדת בצורה כזאת.

אשר לבנים שפניהם להתיישבות, אני מבין שח-
בר-הכנסת אבטבי התכוון בעיקר לבני מושבים שאח-
הוריהם יישבו בכוח על הקרקע אחרי מלחמת השיח-

— ובכך גם נסייע למדיניות הממשלה ולמדיניות כל
הממשלות שקדמו לה, דהיינו פיזור האוכלוסיה. אם
נעשה זאת יהיה בכך סיוע מבחינה כלכלית ובט-
חווית כאחד.

רצוני להציע בקצרה הצעות מספר שיהיו אולי
ציוני-דרך בנסיון לפתור את הבעיה על שני חלקיה,
כפי שפורטו לעיל:

(1) אני חושב שניתן ויש לארגן גרעינים להת-
יישובות חקלאיות בהיקף 20—30 ישובים בשטחים לש-
נה ואף להגביר את קצב הקמת הישובים שבתיכנון
כיום.

(2) יש להחיש ולהקל את כל הפרוצדורות לק-
ליטת הבן הראשון עליידי בניית ביתו במשק הורי,
כבן יורש וממשיך, עם הקצאת אמצעי ייצור נוספים
כדי לכלכל את שתי המשפחות גם יחד.

(3) יש להרחיב את המרכזים האזוריים ולהקים
מרכזים נוספים, עם יעדים ותפקידים חדשים, ולהת-
אים אותם למציאות החדשה שהתפתחה במשך השנים,
כחידה אשר לא רק תיתן פתרון לקליטת עובדי-חוץ,
מורים ובעלי מקצועות אחרים אלא גם תקלוט בנים.

(4) יש להמשיך ביומנו הברוכה של שר החק-
לאות להקים חברות פיתוח להקמת מפעלים אזוריים
במטרה לשלב את התעשייה והחקלאות. כזכור, שר
לוב תעשייה קיבוצית וחקלאית הוא אחד הפרוייקטים
שהצליחו מעל למצופה ומעל למשווער. תעשייה זו תר-
מה בתשל"ג כ-1,200 מיליון לירות תפוקה, ואילו ב-
תשל"ד אני משער שהיא עברה את 2 מיליארד הלי-
רות.

(5) יש לתכנן מושבי תעשייה באזורים הדלילים,
כגון הגליל והנגב, עליידי הקמת דירות בקירבת אזור
מגורי ההורים — ואני מציין במיוחד מושבי תע-
שיה, ולא כפרי תעשייה, שיהיו משותפים לעיירות
ולסביבה רחבה יותר — וקביעת מסגרת קואופרא-
טיבית ומוגבלת ביחידות כדי שלא יהפכו לעיירות-
פיתוח בועיר-אנפין. נסיון כזה, אם יעלה יפה, יש
בו כדי להביא תנופה רצינית באיכלוס הגליל והנגב.

(6) לדעתי יש מקום להוסיף מדור או מחלקה
במסגרת משרד החקלאות, והם יפעלו בשיתוף עם
המחלקה להתיישבות, כדי שהטיפול בבעיות ייעשה על-
ידי כל הזרועות הנוגעות בדבר.

(7) השר ימנה אנשי ציבור מכל התנועות וה-
סקטורים והם יהיו צוות חשיבה והכוונה במכלול הבע-
יות, לטווח קצר ולטווח ארוך.

(8) לדעתי יש לתכנן מושבים חדשים שאינם חק-
לאיים ומרכזים כפריים נוספים בעלי יעדים שונים
מהיעדים של אלה שנבנו עד כה.

(9) אם ניתן לעשות זאת, יש להגדיל את ישובי
ההר והגליל, וישובים במקומות נוספים, ב-20 עד 40
יחידות משק.

(10) יש להקצות אמצעים כספיים לאגפי חינוך
ותרבות עליידי התנועות המושביות והמועצות האור-
ריות, אשר פועלות בתחום דור ההמשך, כדי לשמור
על זיקתם התרבותית והחינוכית, ואשר ימשיכו לל-

ההצעה, היא נתיבות ובנתיבות יש 7,000 תושבים בסך-הכל. מה רע אם בנתיבות יהיו עוד 7,000 בני מושבים ותהיה עיר-פיתוח שבה 15,000 תושבים? מה רע בזה? אם הצלחנו בכך והציונות הצליחה בכך שהבנים יעשו דברים רציניים ביותר — ואינני רוצה לומר עוד מלה של שבח — ויעקרו לפחות לנתיבות, מה רע בזה? ההיפך הוא הנכון: צריכים להיות גאים בכך, צריכים לסייע להם, ואני בעד זה.

איני שולל שום הצעה להקים מושבי תעשיה; בבקשה, יש הצעה, יש החלטה, על שלושה מושבים. לאחר שיקומו שלושת המושבים האלה — הלוואי ויצליחו, כולנו תקווה שיצליחו כמושבים ולא כע-יירות-פיתוח יותר קטנות — נלך לאחרים, נהיה כמעט בלתי-מגבלים. אבל קודם נראה איך זה יצליח. אין זה פתרון מהיר ל-15,000-17,000, ואני משוכנע שיהיו עוד יותר — כן ירבו.

הואיל והעניין מסובך ואי-אפשר לסיים אותו בנ-אומים, אפילו לא במליאת הכנסת, אני בהחלט בעד זה שוועדת כנסת — ואינני קובע איזון, היושב-ראש יקבע — תדון בנושא בצורה מסודרת ומעמיקה ביותר.

היו"ר ב. צ. קשת:

לפי התקנון שייכים ענייני החקלאות לוועדת הכל-כלה. האם אתם מתאחדים בדעה שהעניין יועבר לו-עדת הכלכלה, או שיועבר לוועדת הכנסת כדי שהיא תחליט?

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):
ועדת הכלכלה.

היו"ר ב. צ. קשת:

ובכן לפנינו הצעה אחת: להעביר את הצעת חבר-הכנסת אבטבי לוועדת הכלכלה. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכל-כלה נתקבלה.

3. מצב הסעד בעיריית תל-אביב

חרונה בתהליך של נסיגה, ונדמה לי שהמצב מדאג. האגף לעבודה סוציאלית בתל-אביב עובד בהיקף של 100 מיליון לירות לשנה, ואולם באחרונה נפגע תקציב זה קשות: סעיף "צרכים מיוחדים" קוצץ מ-4.5 מיליון לירות ל-1.5 מיליון לירות על אף ההתייק-רויות; בין 30 ל-40 עובדים עזבו לאחרונה ו-9 תקנים לעובדים קהילתיים אינם מאוישים; בוטלה הקצבת שכר דירה ל-700 משפחות וייתכן שיהיו ביניהן כאלה שיוותרו ללא קורת-גג; יש נסיגה מפרויקטים מיו-חדים שהחל בהם ראש העיר הקודם בתחום הסומי-כות, כלומר הדרכה למשפחות נזקקות ומרובות נפ-שות, וכן בתחום הכנת בני-נוער מפרפריות לשירות בצה"ל; צומצמו שירותים בתחום חברות רחוב ונו-ער במצוקה.

רור. אני עוד זוכר את הימים האלה. אני עוד זוכר איך הוררים לא רצו להישאר. אני עוד זוכר איך הסוכנות סגרה בכוח את הכפרים כדי שיישארו. אנחנו זוכרים את ההפגנות ואת כל הכתבות שהבליטו כל דבר שחור משחור שהיה שם. היום מדברים על הב-נים שרוצים להמשיך בדרכי הוריהם שהיו חלוצים בכוח. אם כן, זה בהחלט דבר שהמדינה יכולה להת-גאות בו ולהצביע עליו בשמחה.

אינני רואה כל אפשרות להיענות לאחת ההצ-עות להקים מרכזים אוזריים חדשים או להרחיב את המרכזים האוזריים הקיימים, נדמה לי שכך נחטיא את המטרה. אני חושב שלשם כך קמו עיריות-הפיתוח, אני חושב שהדבר יהיה טוב לבנים האלה — חברי, חבר-הכנסת אליעזר אבטבי — אני חושב שזה יהיה טוב לעיריות-הפיתוח עצמן אם הבנים ילכו ויתיישבו באותן עיריות. זו לא תהא בושה, ההיפך הוא הנ-כון: הם יעזרו לעצמם ולעיריות. צריך לפתח גם תעשיה במסגרת עיריות-הפיתוח כדי שיקלטו את הבנים. עם זאת אני בהחלט בעד זה שכל השירותים שיש לתת למושב יינתנו במושבים עצמם. מחובתנו לדאוג לכך במסגרת הממלכתית — אם מדובר במו-רים, במחנכים, במדריכים — שכל מה שצריך להיות, יהיה במסגרת המושבים עצמם. המושבים הגדולים יכו-לים לקלוט בתוכם פנימה, על-ידי הקמת בתים לעובי-די ציבור; היותר קטנים — במסגרת המרכז האוזרי.

יגאל כהן (הליכוד):
למה לא לפתח את המרכז האוזרי?

שר-החקלאות א. אוזן:
יש עיריות-פיתוח בלי אוכלוסין. למה עלינו לה-קים עוד אינבאליד ליד אינבאליד?

יגאל כהן (הליכוד):
הם רוצים סביבה כפרית. למה זה רע?

שר-החקלאות א. אוזן:
הואיל ואני חי בין עיריות-פיתוח אני יודע שאו-פקים, למשל, היא עדיין כפר ויעברו הרבה שנים עד שתהיה עיר. שכנתו של חבר-הכנסת אבטבי, בעל

היו"ר ב. צ. קשת:

אנחנו עוברים להצעה נוספת בסדר-היום — הצ-עתה של חברת-הכנסת חייקה גרוסמן: מצב הסעד בעיריית תל-אביב. בהודמנות זו אני מברך את חב-רת-הכנסת חייקה גרוסמן לרגל אירוע משפחתי שחל היום.

חייקה גרוסמן (המערך):
אדוני היושב-ראש, אני מודה לך מאוד, ואני מו-דה שהפתעת אותי בברכתך מעל במה זו.

כנסת נכבדה, מן הראוי שהכנסת תתן דעתה על נושא בעל השלכות חמורות וחשובות: האגף לעבודה סוציאלית בעיריית תל-אביב, האגף הגדול ביותר במ-דינה, המטפל ב-17,000 משפחות נזקקות, נמצא בא-

חוברת ל', ישיבה קפ"ב
— הצעות לסדר-היום (גרוסמן, בארי, נמיר) —

דואר וביטול סיורי הביקורת של ההנהלה בלשכות הסעד. ועקב זה שותקה פעולתן של שתי לשכות כיר-ללניות, האחת מעבר לירקון והאחרת בתחנה המר-כיות. ביפו אין בכלל לשכות כוללניות. שירות שיר-קום נוער בשכונת התקווה חדל לפעול. חבורה של עובדים מצויינים, רובם עולים חדשים, ממש אידי-אליסטים, התפזרה לכל רוח. נוצר מצב שבו חדלה הנהלת האגף לתפקד כנדרש ממנה ולא היתה "כתור-בת" בהנהלת העיר לכל המערכת הסוציאלית. בתנ-אים אלה איש הישר בעיניו יעשה והמוראל של מאות עובדים מקצועיים היה ירוד. חמור במיוחד הוא אולי יחסו של ראש העיר. לא נוח לי לדבר בהיעדרו, אבל יש להדגיש שהעניין הוא באחריות, גם במי-שרין וגם בעקיפין, והוא נושא גם באחריות לנסיגה התקציבית בשירותי הסעד, עם כל הקשיים שבדואר יש לו ובוודאי תהיה לו הזדמנות להסביר את העניין בוועדה.

מסגרות טיפוליות שהוקמו למען קאטגוריות מיר-חדות של נזקקים חוסלו עכשיו. אני מבקשת לדעת האם הן לא היו נחוצות קודם, או שבינתיים כבר פתרו את כל הבעיות.

רבותי חברי הכנסת, מטרתו של דיון זה היום — ושל הדיונים שיבואו בעקבותיו, כפי שאני מק-ווה, בוועדת השירותים הציבוריים — היא להעלות את הנושא החמור הזה לתודעתם של שר הסעד ומש-רדו ושל ראש העיר והנהלת העיר, אשר בסופו של דבר הם אחראים לו. אני חושבת שגם על ראש עיר-ריית תל-אביב מוטלת אחריות מסוימת. הוא חייב לנקוט במהרה פעולה נמרצת להשבת הסדר על כנו באגף ולמנוע התפוררות השירותים הסוציאליים הספ-ציניים שפתחו בעמל של שנים בעירו.

ידידיה בארי (הליכוד):

חברת-הכנסת גרוסמן, האם לא רצוי, לדעתך, לה-עביר את כל תפקידי הסעד מטיפול הרשויות המקו-מיות לטיפול הממשלה?

חייקה גרוסמן (המערך):

חברת-הכנסת בארי, זוהי שאלה חשובה ביותר ויש לדון בה לא בעקבות בעיות שיש דווקא באגף לע-בודה סוציאלית בתל-אביב באופן ספציפי.

אורה נמיר (המערך):

ולא בקריאות-ביניים.

חייקה גרוסמן (המערך):

אני חושבת בהחלט שיש מקום לדיון על נושא זה.

אינני יכולה שלא להעיר הערה על ויכוח המת-נהל בין ראשי ערים בסביבות תל-אביב, תל-אביב וסביבתה, על הבערתם — כפי שכותבים בעתונים: על הברחתם — של נזקקי סעד מעיר לעיר או הש-לכחם של נזקקי הסעד לפתחו של זה. —

ידידיה בארי (הליכוד):

זוהי תוצאה ישירה מטיפול הרשויות המקומיות בתפקידי הסעד.

מדוע? האם בגלל הקיצוץ בתקציב, או שמא קבעו מנהלי המדיניות הסוציאלית בתל-אביב כי תק-ציב הסעד יהיה תואם את המסגרת שתחם משרד הסעד, זאת אומרת שהעיריה תתרום את חלקה, כ-25% בלבד מכלל התקציב? היוצא מזה שעי-ריית תל-אביב משתתפת היום באחזקת שירותי הסעד במידה שווה להשתתפותן של רשויות כמו הרשות המקומית של אור-ייהודה או הרשות המקומית של קריית-מלאכי. מסתמן תרשים של ירידה כוללת בת-חומים נרחבים אקוטיים של השירותים הסוציאליים. אין לי כל עניין לנגח, אבל נדמה לי שצריך להביא את הדברים כפי שהם נראים לי על סמך אינפור-מאציה שקיבלתי ממקורות שונים, ולא רק מדברים שהתפרסמו בעתונות. כלומר ישנו חשש שהעיריה או מנהלי מדיניות הסעד, אולי לרבות ראש העיר, חוש-בים שכדאי לחזור לדפוסים הישנים, הקונבנציונאליים, של העבודה הסוציאלית, אולי בנוסח "החלוקה", וזאת בשעה של העמקה בעבריינות, בעיקר בעבריינות הנו-ער. ועובדה זו מדאיגה מאוד.

חברי הכנסת הנכבדים, כשליש מאלפיים המש-פחות שנוספו בשנה האחרונה לטיפול בסעד הן מש-פחות צעירות הסובלות מקשיי דיור חמורים או מק-שיים סוציאליים חמורים, כמו התמכרות לסמים, פשי-עה, או אי-תיפקוד מכל סוג אחר. כאן דרושה עבודה מקצועית מתמחה לעומק, אם קשה בימים אלה להת-קדם בתנופה, יש לפחות לשמור על מסגרות הטי-פול שהוצבו בשנים האחרונות ולא לצמצמן או להר-סן. התערערו חמורה זו בשירותי הסעד בעיר כמו תל-אביב, על ריכוזי משכנות העוני שבה, על הקשיים המיוחדים שבה — ואני מודה בזה — תפגע בפונ-קציות היסודיות של הגדולה בערי ישראל. אני יו-דעת, יש פה צרה שהיא אולי משותפת לכל הערים הגדולות בעולם, אבל דווקא משום כך צריך לתת את הדעת במיוחד על בעיותיה של תל-אביב.

על רקע זה מדאיג ביותר להיווכח עד איזה שפל הגיעו יחסי העבודה בתוך האגף לעבודה סוצ-יאלית בתל-אביב, כגון ביחסים שבין האגף עצמו לבין הדרגים הממונים בהנהלת העיריה. עם כל הכ-בוד למאמציו של סגן ראש העיר שהוא גם חבר הכ-נסת, אברמוביץ — וחלק מן הנתונים החמורים שצי-טטתי השמיע בוועדת השירותים הציבוריים — אין מנוס מלהביע דאגה על כך שלעתים איש ציבור נקרע לגזרים בתפקידים רבים ומגוונים: גם בכנסת, גם ברשות מקומית, גם אחריות ישירה לתפקיד מאוד רגיש ברשות המקומית וגם פעילות מפלגתית ועס-קנות ציבורית אחרת. וזה אמור לאו דווקא במקרה זה. יש מקרים רבים כאלה במדינה, ונדמה לי שפעם יש לתת את הדעת לנושא זה. הדבר נוגע במקרה זה לאגף לעבודה סוציאלית בעיריית תל-אביב. זה נראה לי כחמור ורגיש.

אמרו לי אתמול שהמשבר עומד לחלוף, ואני שמחה על כך. אינני חושבת שבגלל ההצעה שלי לסדר-היום עומד משבר זה לחלוף, אבל אולי גם הצעתי תרמה לכך. המשבר היה חמור ביותר ותבל שנמשך זמן רב כליכך. ההוראות שקיבלו העובדים בתקופה הקריטית היו מנגודות; היה ניתוק תקשורת בין הגורמים השונים באגף עד כדי אי-מסירת דברי

ביניהם ראש עיריית בת-ים, בדבר המספר או האחוז של נזקקי סעד שמקבלים את התמיכה הקבועה או הבלתי-קבועה בדרך של העלמה והערמה. לפי סקר שבידנו, שהקיף כדרך עשרות לשכות, 4% מהנזקקים מקבלים את כל תמיכתם או חלק מתמיכתם שלא בצדק ושלא בדין — במקומות הגדולים שבהם השלי-טה קשה; כ-1.5% 2% במקומות קטנים, ובמוצע כ-3%. ייתכן שאחרי סריקה נוספת של חשודים יתברר שיש עוד 0.5% או 1%.

ביסודו של דבר אנו צריכים, חייבים ושוואים להגיע לכך שלא יהיה אף מקרה אחד של ניצול לשכת הסעד לרעה. ואנחנו עושים הרבה בעניין זה, ממריצים את הרשויות המקומיות, מעמידים עובדי זכ-אות לעשרותיהם שבוחנים באופן יסודי את מידת הז-כאות של האדם. אבל מאחזו כזה או ממספר כזה יליצור אווירה של הכללות והפרוות, שכל הנזקקים ללשכות או רובם הם מעלימים ואלימים ומקבלים מה שמקבלים שלא בצדק — זה עיוות הדין ופגיעה בכבוד האדם. בהרבה תחומים אחרים יש חריגים והעלמות, ואינני רוצה לפרט אותם כאן. איש לא יבוא לומר שכל הסטודנטים המבקשים מקום במעונות הסטודנטים הם רמאים, אם כי נמצאו רמאים אחדים או יותר מאחדים. איש לא יאמר שכל הזוגות הצעירים המ-בקשים שיכון בתנאים מועדפים הם רמאים. איש לא יגיד שכל החייבים במס הכנסה הם רמאים. ודווקא המסכנים, עובדי הנפש, מוכי גורל אלה, הם על הכ-וונת של כל מי שעט בידו ולכל מי שמיקרופון ב-י-דו, הם כולם מעלימים ורמאים כביכול. ומהי התו-צאה? התוצאה היא שנוצרת אווירה שלפיה יש אומ-רים שאם כך, צריך לצמצם את מיכסת הסעד ותמי-כות אחרות. על רקע זה ניתנת גם ליגאליזציה ביתר-קלות לצימצומים שונים או לדרישות לתשלומים גבו-הים יותר בעד שירותים שניתנו עד כה חינם.

חברת-הכנסת גרסומן עסקה בסוף דבריה גם בע-יין זה שהוכרתי זה עתה — צימצומים בשירותי הסעד וכיוצא בזה. רצוני לומר: אין צימצום בשום שירות במסגרת תקציב משרד הסעד. להיפך, אמרתי זאת אתמול בוועדת השירותים והדגמתי את הדבר בנ-תונים ובמספרים: גם במסגרת התקציבית המגבילה וה-כובלת של השנה יש אפשרויות שנגצל אותן יפה מאוד להרחבת שירותים פה ושם. אולם המסגרת הכו-ללת של התקציב מחייבת אותנו לגבות תשלומים גבו-הים יותר תמורת שירותים שניתנו קודם חנם לגמרי או בתשלומים נמוכים.

חייקה גרסומן (המערך):

בכל זאת, הרי המענק לתלמידים ניתן עכשיו ל-50,000 לעומת 100,000 עד כה. האם זה לא צימ-צום?

שר-הסעד מ. חזני:

העניין נדון בישיבות אחדות בוועדת השירותים, וודאי יהיה עוד המשך לזה. אינני סבור שצריך לע-סוק בזה עכשיו מעל במת הכנסת.

אתייחס לדבריים שהעלתה חברת-הכנסת גרסומן במסגרת הנושא, והוא מצב הסעד בעיריית תל-אביב. חברת-הכנסת גרסומן עסקה בשלוש סוגיות, כל אחת

חייקה גרסומן (המערך):

אני מקווה שהשר יענה, אל תבוא במקומו.

— זהו דבר מבוה. זה פוגע בכבודו של הא-דם. אני חושבת שצריך לקרוא את ראשי העיר לסדר ואת שר הסעד שינהל מדיניות בתחום זה. המצב המעורפל בתחום האחריות, חברת-הכנסת בארי, עם ההת-דרדרות בשירות ציבורי-סוציאלי שהעובדים בו הם עובדי העיריה אך המדיניות מונחית על-ידי משרד ממשלתי — מצב זה חייב לבוא לקצו. בייחוד חמור המצב כיוון שאין שיתוף פעולה בין הרשות המר-כזית למקומית, לעתים אף נוצר קצר. כך, למשל, הונחתו הנחיות על הרשויות המקומיות, על עובדי הלשכות הסוציאליות במקום, בדבר קיצוצים בשירות הסוציאלי, גביית תשלומים בעד שירותים שעד כה ניתנו חינם, מבלי לבוא קודם בדברים עם מרכז השל-טון המקומי. ניתנו הוראות ביצוע ויכול להיות שניתנו מבלי שהנושא ייבדק לאשורו.

האחריות המיניסטריאלית כלפי הכנסת לא פג תק-פה גם כאשר מדובר בשירות הניתן במישרין על-ידי רשות מקומית. איני יכולה להטיל את האחריות המלאה על ראש העיר בלבד. נראה לי כי נזקקי הסעד נעשו לאחרונה טרף לאווירה של חשדנות כל-לית שהשתררה במדינה בתחום התברה והכלכלה. כתב אחד בכלי התקשורת הרשמיים היה זריז מאוד ופירש את הכרתו של שר הסעד כי 4% מנתמכי הסעד אינם זכאים לכך, כאילו מדובר ברבע מנזקקי הסעד ולא ב-4%. אננם בא תיקון בכלי התקשורת, אך הנזק כבר נגרם. הגדיל לעשות ראש עיריית בת-ים. הוא הכריז כי 40% מהנתמכים אינם ראויים לעזרה. הוא קבע זאת על-פי מדגם של נחקרים שהיו חשודים מלכתחילה ונבדקו על-ידי שירות מודיעין פרטי. נד-מה לי שיש בכך קצת חוסר אחריות להטיל לחלל החברה נתונים בלתי-בדוקים כאלה; הם עלולים לער-ער כל גישה של צדק והומאניזם בשירותי הסעד.

אדוני היושב-ראש, התחלנו בתל-אביב, אבל האמת היא שהשירות הסוציאלי — אם בגלל קיצוצים, אם בגלל מבנה ואם מסיבות אחרות — נמצא במצב של התערערות במקומות אחדים במדינה. אני מדברת בל-שון המעטה. נדמה לי שיש לשים סכר לתהליך מד-איג זה. אני בטוחה ששר הסעד יסביר את הדברים כהווייתם ונחזור לדיון במקום הראוי.

חיו"ר ב. צ. קשת:

חברת-הכנסת גרסומן, מה את מציעה? אני מבין שאת מציעה לדון במליאה, על-פי התקנון. הדברים צריכים להירשם בפרוטוקול.

חייקה גרסומן (המערך):

אני פועלת לפי התקנון. מובן מאליו.

חיו"ר ב. צ. קשת:

אבקש את שר הסעד להשיב.

שר-הסעד מ. חזני:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בתחילת דברי הריני מצטרף בכל לב לדבריה האחרונים של חברת-הכנסת גרסומן בדבר ההפרות וההזנמות של אמ-צעי תקשורת שונים, ראשי רשויות מקומיות, ובולט

חוברת ל', ישיבה ק"פ"ב
— הצעות לסדר-היום (חזני, נמיר) —

בתקופה האחרונה החמיר המצב מאוד. אם על תקופות קודמות אמרתי שהמצב לא היה תקין כפי שהיינו רוצים לראותו, הרי עכשיו הגיע למשבר ול-התדרדרות, וזאת עקב חיכוכים קשים בדרג המינהל של האגף, וביתר דיוק: בין המנהלת והסגן שהוצמד אליה, חיכוכים שירדו לדרגים גמורים יותר בתחום המינהלי והתפשטו על-פני הלשכות האזוריות, העובדים הסוציאליים המקצועיים והעובדים המינהליים — חיכוכים, מתיחות, כמעט עד כדי שיתוק העבודה בלשכה זו או אחרת. כאשר הדברים הגיעו עד משבר והגיעו לאזנינו, והגיעו לאזני, והעובדים הסוציאליים איימו בהשבת הלשכות — כאשר הגיעו מים עד נפש, לפני עשרה ימים בקירוב, נפגשתי עם ראש העיר ועם סגן ראש העיר, חברי-הכנסת אברמוביץ, הממונה על השירות, העמדתי אותם על חומרת הבעיה וקבעתי הסדרים שיאפשרו המשך הפעולות, קידומו של השירות והחזרת האמון מצד העובדים לדרג המינהלי. הצעתי להם, והם הסכימו וקיבלו את הצעתי, שמשרד הסעד ישאל לעיריית תל-אביב לתקופה של שנה אחד מטובי העובדים הבכירים בשירות, עובד ותיק, בעל ידע רב, בעל נסיון רב, בעל מיומנות גדולה ובעל סמכות מקצועית, שכל העובדים המקצועיים מקבלים אותו ברצון, מקבלים הוראותיו ונחיותיו. עם זאת נעשו סידורים ביתר הדרגים הגבוהים של האגף שיאפשרו לפתוח דף חדש. והסדר ייכנס לתקפו בימים הקרובים, אולי בראשית חודש יולי. ידוע לי שקהיליית העובדים הסוציאליים וכן העובדים המינהליים מקבלים בספק וברצון את הסדר החדש ומובטח שיתוף הפעולה מצדם. וכן אני בטוח שיש שיתוף פעולה מצד הרשויות והגופים בעיריה שיש להם נגיעה לעניין.

הסוגיה השלישית שעסקה בה חברת-הכנסת גרוס-מן היא העברות של נזקקי סעד, או ביתר דיוק: עבירות ממקום למקום. זוהי סוגיה לא חדשה, ימיה כימי המדינה. היא גאתה בשנות החמישים המאוחרות עם פירוק המעברות, כאשר רבים רבים עברו למקומות שונים והיו תזוזות ותנודות על פני מפת הארץ. תהליך זה נמשך עד עכשיו, אם כי לא בהיקפים כאלה כפי שידענו בשנות החמישים המאוחרות ובשנות השישים המוקדמות.

הנושאת העיקרית בעול של נדידות אלה היא עיריית תל-אביב שיש לה כוח-משיכה מיוחד. אנשים שעוזבים עיריית-פיתוח ואפילו מושבים חושבים שיש גיעו לתל-אביב ויתכף יקבלו עבודה, תיכף יסתדרו. שוכרים או קונים איזה חדר ממונה ביותר בבניין תתי-סטאנדארטי, או קונים או מקימים ארגו בשכונת הארזים, ומופיעים במאותיהם בלשכות הסעד.

בתשי"ח—1958 הותקנו תקנות המסדירות את הנושא, תקנות הותקנו וחודשו, ובמהדורה האחרונה הוציא או 27 במארס 1973. רבות הן התקנות המנסות להסדיר עניין זה, לא אעמוד עליהן כאן, אבל עדיין קרן הוא שתוך תקופה מסויימת שצריכה לכלול שני חודשי מארס, שני סופי שנת כספים, הרשות שממנה יצא הנוקד נושאת בתמיכה ובהוצאות האחרות הרשות, או יותר נכון: משלמת לעירייה שאליה בארזים, ואילו לאחר תקופה זו החובה היא על הרשות שאליה הגיע הנוקד בימתו. לאימתו של דבר מדובר

מהן ראוייה לדיון וביורר ממצה, אלא שבחלקם באו הדברים על תיקונם עוד לפני-כן ובלי קשר להצעה. אפשר אותם.

הסוגיה הראשונה היתה המסגרת התקציבית של עיריית תל-אביב וקיצוצים בשירותים הנובעים מכך. רצוני לומר שבדרך כלל המשאומתן עם הרשויות המקומיות, ובעיקר עם הרשויות המקומיות הגדולות, ובראש וראשונה עם עיריית תל-אביב ששם ההיקף הוא גדול — המשאומתן הזה הוא תמיד מייגע. ועוד לפני שלושה שבועות, מאחר שעובדי משרדי המינהלים על כך, יחד עם הדרגים המקבילים בעיריית תל-אביב, לא באו לידי הסדר ביחס למסגרת התקציב של השירות בתל-אביב — וזה דבר שקורה מדי שנה בשנה — ישבתי עם ראש עיריית תל-אביב, עם סגן ראש העיריה חברי-הכנסת אברמוביץ הממונה על השירות, עם עוזריהם ועם חברי לעבודה, בחננו את מסגרת התקציב ומצאנו כי בתוך המסגרת הזאת שהוצעה, מעל 100 מיליון לירות, יש כמה וכמה מיליונים שאינם שייכים לשירותי הסעד אלא לשירותי הבריאות או לשירותים אחרים. על כל פנים, הוסכם שזה לא נוגע למשרד הסעד. ולגבי היתר — אישרנו את הגדלת המסגרת, ובעקבות זאת אישרנו את דלת השתתפותו של משרד הסעד ל-75%. המסגרת מגיעה כיום מעל 80 מיליון לירות. הסיכום היה להנחת דעתן של רשויות תל-אביב. המסגרת הזאת, שוודאי תגדל במרוצת השנה, אינה מחייבת שום קיצוצים בשירותים, אלא להיפך, פה ושם היא מאפשרת הרחבות, אם כי יש כמה סעיפים שאנחנו מוכנים לקבוע להם תקרה בכל רשות, כשם שיש להם תקרה בתקציב המשרד שלנו. אבל בסך הכל הוסדרו העניינים להנחת דעתם של שני הצדדים, אם אפשר לקרוא לרשות מקומית ולנו שני צדדים; זה צד אחד, כולנו חותרים לאותה מטרה ורוצים בקידומה.

גם בתחום של תקנים, הסדרים אירגוניים שונים וכיוצא באלה הוסדרו הדברים להנחת דעתי ודעת חברי, תוך כדי קביעה שיש לשים את הדגש בהגדרת מספר התקנים של עובדים מקצועיים וצימצום התקנים של עובדים מינהליים על-ידי פיטוריהם.

הסוגיה השנייה היא יותר חמורה ויותר ממושכת, והיא: פעילות לא תקינה של האגף, לא מהיום, אלא זה כמה וכמה שנים. על כל פנים, לא בדרך שהיינו רוצים לראות את מצב האגף, וודאי לא כפי שנדרש משירות בעיר הגדולה ביותר בארץ, עם משקע סוציאלי עמוק של שני דורות, ופה ושם גם ניצנים של דור שלישי. לפי דעת המפקחים אשר במשרד הסעד עיקר הסיבה למצב זה, שכבר כמה שנים אינו מניח את הדעת, הוא בכך שבראש השירות לא עמד אדם מקצועי, כשיר לעבודה סוציאלית, אשר יכול לשמש אוטוריטה לעובדי הלשכות ולכוון אותם לעובדי סוציאלית טיפולית, ולא רק במתן כסף.

אורה נמיר (המערך):

עכשיו עומדת עובדת סוציאלית בראש השירות הזה.

שר-הסעד מ. חזני:

חברת-הכנסת נמיר, את בוודאי מניחה שאני מכיר את המצב, גם עשיתי בו משהו.

שרי-הפנים י. בורג :

אבקש להעביר את השאלה לוועדת הפירושים.

היו"ר ב. צ. קשת :

— נוצרו תקדימים, לצערי הרב — תקדימים לא טובים, אבל גם היום איפשרנו. אפשר גם עכ"ש. אני בהחלט מסכים ש— —

שרי-הפנים י. בורג :

אדוני היושב-ראש בהחלט קובע. מי אני שאניגיד שהוא לא צודק? אבל ברור שבעניין זה קובע התקנון ולא קובעים תקדימים.

היו"ר ב. צ. קשת :

השאלה של שר הפנים תועבר, לפי בקשתו, לור-עת הפירושים. ומי כיושב-ראש הישיבות ישמחו שהיא תפסוק.

עכשיו, בנוגע להסתייגות: חברת-הכנסת אברמוביץ, אתה יחידה כאן עכשיו מהסיעה. אני מבין שעל-ידי כך אתה נוטל לך את הזכות להימנע ולהסתייג. טוב, אני מרשה לך. בבקשה. בשיחה אישית אס-ביר לך את העניין. כי להסתייג יכול חבר כנסת יחיד רק אם סיעתו מאפשרת לו.

יהודה מאיר אברמוביץ (חזית דתית תורתית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, נמנעת, כדי שי-אופשר לי להעיר שלוש הערות לדבריה של חברת-הכנסת גרוסמן.

בתוך דבריה היא אמרה שלהנהלת עיריית תל-אביב אין גישה של סעד אלא של חלוקה. נדמה לי שבזמן שמשרד הסעד אישר גובה ותקרה של תקציב בסך 75 מיליון לירות, והנהלת עיריית תל-אביב אישרה תקציב של 106 מיליון לירות, ב-31 מיליון לירות יותר מאשר משרד הסעד, זאת לא גישה של חלוקה. יש גישה רצינית, ואני מתפלא מאוד על הביטוי הזה של חברת-הכנסת גרוסמן.

שנית, שר הסעד כבר מסר שבינתיים מצאנו תשובה בכך ששר הסעד הגדיל את תקרת התקציב של האגף לעבודה סוציאלית.

עם כל הכבוד לחברת-הכנסת גרוסמן, אינני יודע ממי שאבה את האיןפורמאציה על צימצום השירותים. הייתי רוצה להרחיב את השירותים, ואני קובע מעל במה זו שאין צימצום בשירותים. אני, בכל אופן, מכיר את האגף, ואני אינני יודע על צימצום בשירותים.

אתמול ניגשתי לחברת-הכנסת גרוסמן וביקשתי ממנה: הואיל נא למסור לי פרטים על מה שאת רוצה לדבר מה; תאפשר לי לעדכן הכנסת; ראשית, יש לך איןפורמאציה לא נכונה. לצערי, על צימצום שירותים לא שמעתי מפה.

ההערה השלישית: תקציב האגף לעבודות סוציאליות עלה לכותרות העתונות בגלל שני דברים, לא בגלל מה שנשמע כאן מפי חברי הכנסת. ראשית, היתה טענה של עיריית חולון ובתיים שתל-אביב מעבירה אליהן מקרים סוציאליים. בהודמנות זו אני רוצה לומר שאני מסכים — ואמרת זאת בנאומי על תקציב הסעד — לדעה שעושים עוול גדול לעניי ישי-

על 25%, כי ב-75% נושא משרד הסעד. אבל גם שיעור של 25% כשמדובר על מאות אנשים הוא עול נוסף שהרשות המקומית לא הביאה אותו בחשבון. הבעיה היא לא רק כספית-תקציבית; מתעוררות גם בעיות חברתיות ואחרות. ראשי הרשויות, בעיקר ראשי הרשויות הגדולות המשמשות אבן-מושכת לאנשים מכל חלקי הארץ, תובעים בדיקת הנושא מחדש. כשי-לעצמי אני סבור שהעניין אמנם מחייב בדיקה מתודת, קודם כל בדיקה פתוחה, ואולי יש צורך בהגבלה מסויימת, לא לחופש האדם לעבור ממקום למקום אלא לחופש האדם להטיל את עצמו למעמסה על רשות שהוא בא אליה לאחר שעזב מקום שישב בו שנים מספר. אינני קובע כאן מסמרות, אבל דור-מני שהעניין טעון בדיקה לאור נסיבות הזמן ונוכח התרבות המקרים. בטוחני שהדבר ייעשה בתשומת-לב מרובה בוועדת השירותים הציבוריים.

אגב זאת עמדנו לפני תופעה בזמן האחרון, ממש, תופעה לא יפה, מאוד לא-אנושית, תופעה של העברות מכוונות של עשרות מקרים בכיוון דו-סטרי בעיקר בין שלוש ערים גדולות, אבל יותר מזה. בקשר לזה זימנתי בשבוע שעבר את ראשי הערים תל-אביב, חולון ובתיים. לאחר שהצגתי את הבעיה הוסכם בינינו שעד סוף שנת הכספים הזאת, לאמור עד 31 במארס 1976, לא יהיו עוד העברות מכוונות אלא לאחר הידברות מוקדמת בין הגורמים הנוגעים בדבר. כתוצאה מזה הוקמה ועדה של נציגי שלוש הערים האלה עם נציג משרד הסעד, ועדה זו תבחן כל מקרה ומקרה לגופו ורק בהסכמתה תיעשה העברה מכוונת. ללא הידברות מוקדמת לא יהיו העברות מכוונות עד סוף שנת הכספים הזאת.

הבעיה בכללותה מחייבת דיון ובירור מחדש, ודבר זה טוב שיעשה בוועדת השירותים הציבוריים. לכן אני מציע להעביר את הנושא לאותה ועדה.

היו"ר ב. צ. קשת :

חברת-הכנסת גרוסמן, האם את מסכימה להצעת השר?

חייקה גרוסמן (המערך):
כן.

היו"ר ב. צ. קשת :

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת: להעביר את הנושא לוועדת השירותים הציבוריים. נצביע.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת השירותים הציבוריים נתקבלה.

יהודה מאיר אברמוביץ (חזית דתית תורתית):
אני מבקש רשות להודעה.

שרי-הפנים י. בורג :

גם בהצבעה על הצעות לסדר-היום יש אפשרות כזאת?

היו"ר ב. צ. קשת :

חברי הכנסת, נוצרו תקדימים — —

זכאן נדמה לי שאינני טועה; יש לי הרושם שכל דבריה של חברת-הכנסת גרוסמן — את האינפורמאציה הנוגעת להם שאבה מצד אחד, ואני מצטער מאוד שלא אמרה לי אתמול מה שהיא עומדת לומר, כי הייתי מעמיד אותה על טעותה, שכל האינפורמאציה היא מצד אחד.

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, לידיעת כולנו, לידיעת שר הפנים: בידי מסמך — "הודעת גמנעים" על-פי החלטת ועדת הפירושים יש לתת רשות הודעה לגמנעים בהצבעה על הצעה לסדר-היום, בהתאם לסעיף 55 של התקנון.

4. ביצוע צווי הריסת בתים בכפר שלם ועתידן של המשפחות המפונות מהם

היו"ר ב. צ. קשת:

בה ברור שרשות כזו אינה יכולה לפעול, ואין פלא שמאז קומה, זה עשר שנים, לא פעלה כמעט ולא כלום. רק בשנת 1969 הכריזה הרשות על שלושה אזורים שהם אזורי שיקום: שכונת נחלאות בירי-שלם, כפר-שלם בתל-אביב והרובע העתיק בצפת.

כפר-שלם והרובע העתיק בצפת היו בין האזורים שצויינו בסקרים שערכה הרשות כבעלי עדיפות גבוהה מבחינת הצורך בשיקום. מה נעשה מאז, לאחר ההכרזה הנ"ל? — שוב, לא כלום.

הרשות לא הפעילה את החוק, חוק בינוי ופינוי של אזורי שיקום, שחל על כפר-שלם.

בסעיף 3(ב) של החוק נאמר: "בקביעת שיטת כללי הנחיה תשקול הרשות, בין כלל שיקוליה, את גילם ובריאותם של המחזיק ובני משפחתו; מספר הנפשות במשפחת המחזיק ומקום עיסוקו של המחזיק או מקום עבודתו".

חברי הכנסת, נראה לי שהסעיף הזה בחוק יכול היה להנחות ולאפשר פתרון נכון וצודק ומתאים לתושבי כפר שלם. אבל במקום שהרשות או השר הממונה על הרשות יבצע את החוק ולפי זה יבצע את פינויים ושיקומם של תושבי כפר-שלם, השאירה הרשות את השטח פנוי לכל מיני קבלנים-פרטיים, ממשלתיים או עירוניים, וביניהם חברת "שיכון עובדים" וחברת "חלמיש", וכל קבלן או חברה מציעים תנאים שונים למפונים. בעוד שלחברות הקבלניות יש אינטרס כלכלי בפינוי, ודבר זה מתבטא בשיעור הפיצוי ששילמו למפונים, הרי לחברת "חלמיש" אין אינטרס כלכלי של בנייה אלא פינוי לשמו בלבד ועל-פי קריטריונים שונים לחלוטין. מצב זה הגביר את ההתמרמרות ואת התסיסה בקרב תושבי השכונה, בעיקר בין אלה שלא התמזל להם מזלם לגור במקום אשר את זכויותיו רכשו בחברות הכלכליות המשלמות פיצוי כפול ומשולש משיעור הפיצוי שמוכנה לשלם חברת "חלמיש", ועל כן האחריות למצב שנוצר בכפר-שלם, לסבל הנגרם לתושבים הגרים בתנאים בלתי-נסבלים של צפיפות וחוסר תנאים סאניטאריים מיני-מאליים, ובנוסף לכך תלויים מעל ראשיהם צווי הריסה ופינוי ללא פיצוי מתאים או דיור חלקי מתאים — האחריות למצב זה חלה על הממשלה ועל הרשות המקומית, ובמקרה זה — עיריית תל-אביב.

ראל שמשמציים אותם בעתונות כאילו כולם גנבים, כאילו כולם גזלנים. ישבנו והסברנו את העניין, ואני חושב שגם על זה נעבור לסדר.

מה שנכון הוא שהיה ריב קשה בין המנהלת והסגן. זה קורה, לצערי. זה לא צריך להיות. אני מוגבל, ולא אוכל לדבר בכנסת על פרשה עגומה זו, למי יש יד בכך. בוועדה לשירותים ציבוריים אר-חיב את הדיבור על כך, גם על חלקו של אירגון העובדים בעיריה בפרשה זו. כאן אני מוגבל, ולצ-ערי לא אוכל לדבר. כמובן, כשנוצר ריב בין סגן ובין המנהל — יש בין העובדים תומכים בזה ובוזה.

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: הצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת אברהם לבנבראון: ביצוע צווי הריסת בתים בכפר-שלם ועתידן של המשפחות המפונות מהם. רשות הדיבור לחברת-הכנסת לבנבראון.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעיית פינוי ושי-קום שכונתי של משכנות עוני איננה בעיה חדשה. היא קיימת מאז קום המדינה. בזמן האחרון החמירה הבעיה, לא רק משום שמספר המשפחות הגרות בצ-פיפות ובשכונות עוני לא פחת אלא בגלל הסכנה של ביצוע צווי הריסה ופינוי המאיימת על מאות מש-פחות בשכונות עוני, בעיקר במרכז הארץ.

תכניות לפתרון הבעיה על גייר היו למכביר. לא היה שר עבודה או שר שיכון שלא הביא עמו תכ-נית לחיסול משכנות עוני. אבל שרים הלכו ושרים באו והבעיה נשארה בחומרתה. הסיבה לכך: המדי-ניות הכללית והכלכלית של הממשלה, המתבטאת בתק-ציב הממשלה. בסולם העדיפויות לגודל התקציבים עומדים משרד השיכון ומשרד הסעד בסוף וההוצאות הצבאיות תופסות את המקום הראשון. זאת הסיבה שיש מרחק רב בין תכניות לבין ביצוען.

כבר בשנות השישים פירסם משרד השיכון תכ-נית לחיסול משכנות עוני. ובשנת 1964 מינתה ועדת השרים לענייני כלכלה ועדה לבדיקת הצעותיו של שר השיכון דאז לפינוי ובינוי שכונות העוני ביש-ראל. על יסוד המלצות הוועדה הכין משרד השיכון הצעת חוק בינוי ופינוי של אזורי שיקום — הצעת חוק שנתקבלה בכנסת ביוני 1965. בחוק זה נקבעו הסדרים לטיפול בשכונות עוני, הטיפול בשיקומן, ובכ-לל זה פינוי תושביהן במקרה שהדבר נדרש במסגרת פעולות הטיפול.

על-פי החוק הוקמה רשות לבינוי ופינוי של אוז-רי שיקום הנתונה לפיקוח של שר השיכון, שהוא הממונה על ביצוע החוק. חברי הרשות הם נציגי השרים המחזיקים בתיקי השיכון, האוצר, הבטחון, הב-ריאות, הפנים, הסעד, העבודה והתחבורה; נוסף לכך — נציג מינהל מקרקעי ישראל, נציג שלוש הערים הגדולות, נציג מרכז השלטון המקומי, שני ראשי רשו-יות מקומיות, נציג "עמידר" ושני נציגי ציבור. זוהי רשות מסורבלת; נדמה לי שאין משרד שאיננו מיוצג

400 לירות לחודש או איפה ישיגו דירה אנושית בסכום של 70,000 — 79,000 לירות ?

לראש עיריית תל-אביב יש הצעה: הוא מציע כי ישיה-עשר אלף התושבים שגרים בצפיפות בשכונת העוני יפוזרו על פני כל הארץ. זה אולי פתרון לעיריית תל-אביב, לראש עיריית תל-אביב, אבל לתושבים שגרים שם, שעובדים שם, ושם הם חיים מאז קום המדינה, אין להציע פתרון כזה; יש למצוא להם פתרון במקום שבו הם גרים מאז קום המדינה.

מה הן ההצעות שתושבי כפר-שלם מציעים באמצעות הוועד הציבורי? ההצעות הן: בניית 550 דירות דו-משפחתיות באזור הכפר, כפי שכנו בשכונת-ליבנה למ-פוני כפר-שלם בעבר. לפי הצעתם מספיקים לתכנית זו 275 דונאם. הבסיס: דירה תמורת דירה בהתאם לגודל המשפחה; פתרון לזוגות צעירים בדירות שיכונים של 76 מטרים מרובעים והבטחת זכויות לשיכון לרווקים מעל גיל 18 הגרים עם הוריהם.

חברי הכנסת, תביעותיהם של תושבי כפר-שלם צודקו בהחלט. רוב רובם של תושבי כפר-שלם הם אנשים עובדים, אנשים יוצרים, הגרים במקום עשר, חמש-עשר, עשרים שנים ויותר. אם הגיעו לדרגה של עוני וגרים בצפיפות, אם הגיעו למצב מעורר פחד ושם איוו התנהגות לא-מקובלת ולא-רצויה — לא בהם האשמה אלא במדינה, בטיפול מטעם הממשלה והרשויות המקומיות.

הפתרון לבעיות שכונות העוני לא יבוא עלידי הפעלת בולדוזרים להריסת מבנים עלובים של דיירי שכונות העוני ולא עלידי הפעלת המשטרה שתשמור על מפעילי הבולדוזרים; פעולות כאלה רק יגבירו את התסס-סה ואת ההתמרמרות בקרב התושבים וידחפו אותם למאבקים שתושבי שכונות העוני אינם רוצים בהם, למאבקים שקשה לראות מראש כיצד יתפתחו. הפתרון יכול לבוא וצריך לבוא בהיענות לתביעות הצודקות של דיירי משכונות העוני, על חשבון הקטנת הרווחים של הקבלנים בחברות הממשלתיות והעירוניות, ועלידי הגדלת התקציבים של הרשויות המקומיות למטרה זו, וכן עלידי הגדלת התקציבים למשרד השיכון כדי לבצע תכניות לחיסול משכונות העוני.

כפר-שלם הוא רק דוגמה אחת, לדאבוננו. יש עוד שכונות עוני רבות בישראל, בעיקר במרכז הארץ, הדורשות פתרון. במיוחד חמור מצבם של מאות תושבי השכונות הללו שרובצת עליהן סכנת ביצוע צווי הריסה ופינוי. על כן אני מציע לקיים דיון במליאת הכנסת בנושא זה.

היו"ר פ. שינמן:

שר הפנים ישיב להצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת לבנבראון.

שר-הפנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנסה להתייחס לנושא כפי שצוין בהצעה לסדר-היום: ביצוע צווי הריסת בתים בכפר-שלם ועידון של המשפחות המפונות מהם. אם יש לחברי-הכנסת לבנבראון טענות בנוגע להפעת חוק בנוגע לפעולות הרשות לבינוי ולפינוי, הרי שערי ההצעות לסדר-היום ביום רביעי לא נעלו, והוא

לו היו פועלים לפי החוק, לפי חוק בינוי ופינוי החל על כפר-שלם, שהוכר כאזור שיקום, אפשר היה למנוע הרבה סבל מהתושבים ולמצוא פתרון מתאים לתושבי כפר-שלם, אבל גם בלי החוק הג"ל זכותם של תושבי כפר-שלם לתנאי פינוי ושיקום הרבה יותר טובים מאלה המוצעים להם עלידי חברת "חל-מיש" או עיריית תל-אביב.

בפסק-דין של בית-המשפט העליון אשר פורסם לאחרונה — עירעור אורחי 247/72, אליהו חדד נגד "רסקו" ורשות הפיתוח — קובעים כבוד השופטים כי "מתן רשות לשימוש במקרקעין אינו צריך מלים מפוזרות. רשות כזאת יכול שתשתמע ממנהג הארץ, ויכול שתיתן עלידי הודאה שבשתיקה המעידה שהבעלים השלימו עם המעשה". לפי זה, גם בלי חוק בינוי ופינוי מעמדם של רוב תושבי כפר-שלם, הגרים במקום 15 — 20 שנים ויותר, מעמדם המשפטי, המוסרי והציבורי איתן די הצורך לזכות בדיוור חלוף בהתאם לגודל המשפחה, בזכות ולא בחסד.

בעתונות, כנראה בעידודם של גורמים מסויימים, מתפרסמים מדי פעם מאמרים המתארים את תושבי כפר-שלם כסחטנים הרוצים להתעשר בקלות על חשבון המדינה.

מה היא המציאות? לא תושבי כפר-שלם מתעשרים אלא קבלנים פרטיים וחברות קבלניות, ממשלתיות ועירוניות, הן שמתעשרות מקניית הזכות על הקרקע שמפנים דיירי שכונות העוני. מי שביקר בכפר-שלם יכול היה לראות במו עיניו מי הם הסחטנים, כביכול, מי הם המיליונרים בכפר-שלם. אביא רק דוגמאות אחדות: עובד "המשקם" שמשכורתו 600 לירות לחודש והוא אב לשני ילדים, או עובד עיריה שמשכורתו 1,500 לירות לחודש ולו שבעה ילדים, או עובד אחר בעיריה שמשכורתו 1,200 לירות והוא אב לארבעה ילדים. כאלה הם רוב תושבי כפר-שלם, הגרים בתנאים בלתי-נסבלים, והדבר היחיד שהם דורשים הוא תנאי דיור אנושיים לא מיליונים, לא פיצויים, אלא תנאי דיור אנושיים בהתאם לגודל משפחתם. מה מציעה להם חברת "חל-מיש" או עיריית תל-אביב? מציעים למשפחה המונה 5—10 נפשות בין 64,000 ל-79,000 לירות; לזוגות צעירים — דירות לאחר תשלום דמי קדימה של יותר מ-40,000 לירות בתשלומים חודשיים העולים על 400 לירות לחודש. לרווקים מעל גיל 18 הגרים עם משפחותיהם אין כל פתרון. אין שיכון, אין כל פתרון.

צריך עוד לדעת, חברי הכנסת, שמדובר בסכום של 64,000 — 79,000 לפי חישוב של 30,000 לירות לחדר ראשון ו-25,000 לירות לחדר שני, אבל מדובר בחדר חוקי. והרי ידוע שבכפר-שלם הוסיפו רבים מהתושבים, אם לא רוב התושבים, חדרים בלא שניתנה להם רשות לכך, ועל כן חדרים אלה נחשבים כבלתי-חוקיים, אבל לא היתה להם ברירה אחרת כי אי-אפשר לגור בחדר אחד כשמדובר בשבע-שמונה נפשות. תוספות אלה מיועדות להריסה ואינן מובאות בחשבון הפיצוי הניתן למשפחות.

חברי הכנסת, כיצד אפשר, בתנאים כאלה, לקבל את ההצעות של חברת "חלמיש" או של עיריית תל-אביב? מהיכן יקחו תושבים אלה לשלם משכנתה בסכום של

חוברת ל', ישיבה קפ"ב

— הצעות לסדר-היום (בורג, טובי, שמעוני, שינמן) —

מוזיר את כולנו בכל החומרה וברוח טובה שלא ניתן פרסים במקרים מסויימים ל"שכונות-חאפ" חדשות. אסור שהחברה תיתן פרס ל"חאפ" ועונש לציבור כאשר הציבוריות המאורגנת רוצה לגשת לפרויקטים ולבנות אותם דווקא בשביל אותם אנשים, בשביל אותה שכבה בציבור.

אני עובר עכשיו לאינפורמציה, כפי שקיבלתי אותה, ואני רוצה להביא אותה לידיעת חברי הבית: מדובר על חושבים שתפסו קרקע של המינהל. אותה קרקע נמסרה לפיתוח ולשיקום למען מאות משפחות. יש כאן אספקט של מניעת שיכון ציבורי מאורגן לאותה שכבת אוכלוסין. אני בהחלט בעד רחמנות ובעד תקינות בנוהלים, אבל אני נגד עירוב פרשיות.

אני רוצה לקרוא עכשיו את האינפורמציה שקיבלנו בסוף אפריל מעוזר ראש עיריית תל-אביב. עיריית תל-אביב מתכוונת לבצע את צווי ההריסה בכפר-שלם כדי שהשטח שעליו הוקמו המבנים שלא כחוק יוכל לשמש למטרות שנקבעו בתכנית המיתאר. הם כתבו לי בסוף אפריל שצווי ההריסה יבוצעו כאמור רק לאחר פסק דין של בית-המשפט. והרי גם חברי-הכנסת לבנבראון ניסח הצעתו לסדר-היום: "ביצוע צווי הריסת בתים", כלומר אותם צווים שניתנו על-ידי בית-המשפט.

אני חושב שאנו צריכים לשמוע גם חלקים אחרים של האינפורמציה שמסר עוזר ראש עיריית תל-אביב למשרדי. אני קורא מתוך המכתב: כדי להבטיח סדרים נאותים בביצוע הצווים, וכדי לשמור גם על סדרי עדי-פיות בהתאם לשטח ולתנאי השנה האננה בת-תוקף. אם ועדה שבה חברים ממלא מקום ראש העיר מר גרטל וסגן מנהל המחלקה הסוציאלית מר הררי, אשר תציע סדרי עדיפויות בביצוע צווי ההריסה, אם אינפורמציה זו איננה נכונה לא אהסס להודיע שהאינפורמציה שקיבלתי מ-28 באפריל השנה איננה בת-תוקף. אם בינתיים יש אינפורמציה טובה יותר — אשמח. אבל באותו מכתב שקיבלתי נאמר עוד: "העירייה מצדה מציעה דיוור חלוף לכל משפחה שביתה ייהרס בשל הבנייה הבלתי-חוקית. מחיר הדירה המוצעת למשפחות הוא 120,000 לירות בממוצע. לכיסוי הסכום הנזכר מק' בלת כל משפחה עבור ביתה שנהרס סך של 90,000 לירות בממוצע, על-פי חישוב אחיד שנקבע בהתאם למספר החדרים ולגודל המשפחה, והעירייה דואגת ל"משכנתה" על הפרש הסכום של 30,000 לירות בקירוב למשפחה לזמן ארוך ובתנאי תשלום נוחים שלא יעלו מעבר ל-220 לירות לחודש. כאמור לעיל, המטרה היחידה העומדת לפני העירייה כבואה לבצע את פסק-הדין בדבר הריסת מבנים בלתי-חוקיים היא הדאגה לבינוי השטח על-פי תכנית שאושרה כחוק לרווחת כל תושבי העיר."

אי לזאת מבקש אני לא לכלול את הנושא בס"דר-היום.

הי"ר מ. שינמן:

הצעה לחבר-הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
כנסת נכבדה, אני משתומם מאוד ששר הפנים לא מצא לנכון להציע שנושא כאוב כזה, המסעיר את הרוחות ומעורר דאגה בלב רבים לגבי המדיניות הסוצי-

יכול, בוודאי, להעלות עניין זה ושרים ישיבו; ייתכן שאפילו יציעו להעביר את העניין לוועדה, מה שאני אינני מציע היום. אני מציע לא לכלול את הנושא בסדר-היום.

אין כאן המקום ואין זה מתפקידו של משרד הפנים להיכנס לבירורים על חברת "חלמיש" — מה המחירים שהיא דורשת ומה הפיצויים שהיא מציעה; אין זה מתפקיד משרד הפנים.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
באזני מי הם צריכים לצעוק?

שר-הפנים י. בורג:
כתוב "צעקת הדל תועיל ותושיע", אבל אתה פטור מלדעת את זאת.

אני רוצה להזהיר מפני העמדת הנושא והעניינים בצורה כזו. כי מה קורה כאן? אגיד משהו גם על מדיניות העירייה, ואביא לידיעת הבית את ההודעות שקיבלתי בנושא.

מצד אחד, הבית הגבוה הזה וכל הוועדות העוסקות בעניינים הללו מקפידים תמיד על כך שלא תהיה בנייה בלתי-חוקית, אלא לפי החוק, לפי התיכנון, לפי תכנית-אב ולפי תכנית-מיתאר. הכל כדבעי. ומאידך גיסא, מין פיצול האישיות — לכל הפחות אצל אנשים מסויימים — שאם בכל זאת נעשה משהו על-פי אותו החוק שמקבלים — — —

חביב שמעוני (המערך):
אולי תטפלו קודם בחריגות של הקבלנים הגדולים ואחר-כך בשכונות?

שר-הפנים י. בורג:
אל תצא נגדי למלחמת מעמדות. אני לא הכתובת. אתן לך כתובות יותר קרובות. אל תקרא לי קריאות ביניים כאלה. אתן לך כתובת מהספסלים שלך. אל תתחיל אתי. אני לא ממנה על בנייה בלתי-חוקית. אני ממנה לדאוג לכך שהבנייה תהיה חוקית.

אני מזהיר את הבית הזה שלא יגדר אחרי ויכוח שהשליכה אחת שלו יכולה להיות הימנעות משמירה יותר מוגברת על החוקים. מה פירוש צו הריסה? פירוש הדבר שהעניין היה לפני כס המשפט. או ממה נפשך: אם העניין הוא לפני בית-משפט, הרי הוא סוב-יודיעה; אם היה לפני בית-משפט ובית-המשפט קבע שיש להרוס אותו בניין מסיבה פלוגית או אלמונית, הרי אין לי זכות להיות שופט של שופטים. אם אתה קורא קריאות תגר אחרי שכבר יש צו בית-משפט, אתה בין סוב-יודיעה לבין בזיון בית-המשפט, והברירה בידך.

חביב שמעוני (המערך):
אתה יודע שיש אלפי צווים להריסה שלא הוצאו לפועל? לא שמעתי על פעולות הריסה במקומות אחרים.

שר-הפנים י. בורג:
זו שאלה של קריאה ושמיעה שלך. זה לא נוגע אלי.

אני מזהיר את עצמנו, את החברה שלנו, ברוח טובה ובמלוא האחריות, שלא ננהיג בעניין פנקסנות כ"פולה: לצעוק על כך שאין שומרים את החוק, ואחר-כך עוד פעם לצעוק כשרוצים לתקן את המעוות. ואני

היו"ר פ. שינמן :

שר הפנים ביקש רשות הדיבור. בבקשה.

שר-הפנים י. בורג :

אדוני היושב-ראש, דעתי היא, ולא מהיום, שיש סיטואציות בחיים שהוויכוח בפארלאמנט אינו תורם שום תרומה לעניין גופו. יש סיטואציות שדווקא אלה הבורגנים — ולא קשה לבחוש בעניין שבו יש אומללים, נזקקים ונדכאים — הם הנהנים ולא הנושא. אינני יכול לראות ברכה ותועלת מרובה בבירור נושא זה בוועדה. אבל לממשלה בחור כזאת אין נפקא מינה; אם רוב הבית בדעה שמוטב לברר את הנושא בורג, עדה, אדרבה ואדרבה, ואני חוזר כי מהצדתי הראשונה.

היו"ר פ. שינמן :

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא לוועדת הפנים. אני מעמיד להצבעה הצעה זו.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

יאלית של הממשלה הזאת, יועבר לוועדה לבירור ענייני. בהיטפלו לניסוח ההצעה לסדר-היום מציע לנו שר הפנים, אף שהוא מביא אינפורמאציה חמורה מאוד שהעיריה מתכוונת להרוס את הבתים, להוציא את המשפחות מתחת לקורת-גג בתנאים חמורים וגרו-עים ביותר — אף-על-פי-כן מציע השר לכנסת לא-טום את אנזיה. למי יפנו אנשים אלה — לשר השיכון, לראש הממשלה? חברי-הכנסת לבנבראון היה לפה לא-נשים טובלים אלה. בעוד שכל חברי הכנסת צריכים להיות להם לפה, בא השר ומציע לכנסת לאטום את אנזיה ולא לדון בכלל בנושא כאוב זה.

אני מציע לחברי הכנסת לאזור אומץ ולפחות להעביר את העניין לוועדת הפנים.

היו"ר פ. שינמן :

אני חייב לשאול את חברי-הכנסת לבנבראון אם הוא מסכים להצעת חברי-הכנסת טובי להעביר את הנושא לוועדה.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה): כן.

5. מעמדו, מסגרותיו ותכניו של חינוך המבוגרים במערכת החינוך

היו"ר פ. שינמן :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת נמיר: מעמדו, מסגרותיו ותכניו של חינוך המבוגרים במערכת החינוך. רשות הדיבור לחברי-הכנסת נמיר.

אורה נמיר (המערך):

כנסת נכבדה, ברצוני להעלות על סדר-יומה של הכנסת את נושא חינוך המבוגרים.

יוצאת אני מתוך ההנחה והאמונה כי שניים הם מרכיביה המשמעותיים ביותר של מערכת החינוך של-נו, במיוחד לגבי האוכלוסיה טעונת הטיפול שמשקלה המספרי אינו פוחת ואולי אף גדל, ומה שחמור יותר — שרשיה הולכים ומעמיקים במקרים רבים. השניים הם: החינוך בגיל הרך וחינוך ההורים.

לצערנו, שני תחומים אלה הם שוליים במערכת החינוך כפי שהיא מתוכננת ומודגשת על-ידי המופת קדים עליה — אנשי משרד החינוך והתרבות.

יש מידה לא מועטה של הקבלה בין ההתייחסות לנושא הגיל הרך ולנושא חינוך המבוגרים. שני הם נתונים במידה מכרעת ליוזמם ולאחזקתם של גופים מתנדבים, גופים שבעזרה לא גדולה יחסית יכלו לשמש מגוף אדיר ליתר הקפדות, ליתר עשייה, ובלי כל ספק ליתר תוצאות במערכת החינוך. ובמקום לעודד ולטפח כל יזמה מתנדבת העשויה לשחרר את המדינה מהפעלת מנגנוני ענק וכל המשתמע מכך במישור של מתן שירות ועזרה לאזרח, כפי שהיא מצטלמת בכל גדולתה בשטח כיום, ההתייחסות איננה רצינית במידה מספקת, ואותם פירורים תקציביים הניתנים לעזרה עשויים להביא לגסיסה מהירה ביותר של נושאים שאין חולקים על חשיבותם וערכם.

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת — להעביר את כה המרכזית לסטאטיסטיקה המתפרסמים בחוברת "מא-נאלפיתיות לאלפיתיות" של ד"ר אורה גרבלסקי — שפורסמה בשנת החינוך הבין-לאומית 1970 — אחוז האנאלפיתיות בישראל הוא 15.9% מכלל האוכלוסיה שמעל גיל 14. בהשוואה למדינות אחרות בעולם לא נחשב אחוז זה לגבוה, אך הוא חייב להדאיגנו משום היותו מרוכז בשכבות אוכלוסיה מוגדרות שלגביהן קיימת הקבלה גמורה בין המוצא העדתי לבין רמת ההשכלה. אנשי מחקר קבעו — ודומני שלא קמו עור-ריין על קביעה זו — כי קידום המבוגרים יחד עם קידום ילדיהם מקצר את הדרך לסגירת הפער, והדבר רים אמורים ביחוד לגבי הורים של בני הגיל הרך.

רבות נעשה בישראל בתחום חינוך המבוגרים, אך כפי שקורה אצלנו בתחומים רבים אחרים, תמיד נע-שה הדבר כהיענות דחופה למציאות חברתית מסוימת באותה שעה, והשיתוף-הסגנון הופכים לדרך של מתן עזרה ראשונה עם כל המשתמע מכך, ולפיכך הרצף וההמשכיות החיוניים כל כך למערכת חינוכית כש-לנו בטלים בשישים.

לפני קום המדינה היו נושאי הדגל בחינוך מבו-גרים מחלקת התרבות של הוועד הלאומי וועדת התר-בות המרכזית של הסתדרות העובדים. עם גבור גלי העלייה, מיד לאחר קום המדינה, כאשר נושא הנ-חלת הלשון הפך לראשון שבסדרי העדיפויות בחינוך מבוגרים, הוקמו האולפנים הראשונים. בספטמבר 1949 הוקם הראשון שביניהם, אולפן "עציון" שבירושלים. האולפן הישראלי נבדל מדומיו בעולם בכך שהוא משמש, נוסף למרכז ההנחלת הלשון, מוסד לחינוך מחדש לנוף האדם, החברה והארץ.

שלשם תיאום ביניהן הוקמה ב־1958 ההתאגדות לחי-נוך מבוגרים בישראל — אירגון מתנדב המכיל בתוכו ומייצג 131 מוסדות העוסקים, בלעדית ובין היתר, בחינוך מבוגרים וביזמתו הוקמה המועצה המייעצת לשר החינוך והתרבות בכל הקשור לענייני חינוך מבוגרים. גוף מתנדב זה פועל השנה בתקציב של 235,000 לירות ואינו יכול לעמוד במשימות שהטיל על עצמו.

קשה לומר שההתאגדות לחינוך מבוגרים הצליח, ואולי לא היה זה מתפקידה, לגשר על פני הפי-צול בין הרשויות והזרועות השונות בתוך משרד החינוך והתרבות העוסקות בחינוך מבוגרים; וכן עדיין לא הצליחה לגבור על הפיצול והחפיפה בין משרדי הממשלה — משרדי החינוך, הקליטה, העבודה, הבי-ריאות, הסעד, משרד ראש הממשלה והגופים הציבוריים הגדולים: ההסתדרות הכללית ואירגוני הנשים, ובראשם מועצת הפועלות ואירגוני אמהות עובדות.

והבעיה השנייה: חוסר תכנים מוגדרים, מסגרות ומדיניות שלאחרים חייבים לבוא הקביעה הברורה מי יעשה מה, מה ראשון, מה אחרון ומה משלים את זה.

חברי הכנסת, נושא חינוך המבוגרים הוא נושא גדול ומורכב — מהנחלת הלשון וביעור הבערות, דרך חינוך הורים, הדרכת אמהות, חינוך מבוגרים לתרבות של פנאי, הכשרת מורים למבוגרים ועד הפי-עלת האוניברסיטה הפתוחה. כל זאת במגמה לקיים חינוך מתמיד. לא לגיל צעיר בלבד אלא חינוך שאינו מסתיים בגיל מסוים, חינוך שהוא הכרחי בכל שלבי החיים. וזאת בהיותנו עדים לתופעה החיובית ביותר של צמאון ורצון עז להשכלה, במיוחד מצד אמהות ואבות צעירים בכל הנוגע לחינוך ילדיהם. הרצון לל-מוד, לדעת, להבין, להתקדם, מצוי דווקא בקרב אותן שכבות באוכלוסייתנו שאנו חייבים לדאוג כל-כך לקי-דומן.

מניעים אלה הביאוני להעלות את הצעתי לסדר-היום ולהציע שהכנסת תקיים דיון על מעמדו, מסי-גרותו ותכניו של חינוך המבוגרים במערכת החינוך.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות, לתשובה.

שר החינוך והתרבות א. ידליון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמעתי בעניין את הדברים החשובים של חברת-הכנסת אורה נמיר ואני מודה לה על הסקירה המאלפת בנושא חינוך מבוגרים בישראל. חברת-הכנסת נמיר דיברה לא רק על מחצית הכוס הריקה אלא היא עצמה הזכירה בד-בריה גם את מחצית הכוס המלאה. ואכן נעשו בישי-ראל דברים חשובים ביותר בנושא חינוך מבוגרים, עד כי בסימפוזיונים שהתקיימו בשעתם במסגרות של אונסק"ו היתה ישראל מוקד של התעניינות ושל השי-ראה בנושא חינוך מבוגרים.

כבר הוזכר מבצע "ביעור הבערות". לזה אפשר להוסיף אפילו את הטלוויזיה הלימודית שמאזינים לה לא רק תלמידים אלא גם הורים במספרים גדלים והולכים. לזה אפשר להוסיף את המאמצים שנעשו, ושאינו חותר ביותר להמשיך בהם, שגם הראדיו והי-

להתנדבות מצד אירגונים ויחידים יש חלק עצום בהוראת השפה העברית. בראש המתנדבים במסגרת של תנועה צועדת ההסתדרות הכללית ובין המתנד-בים היחידים ראוי לציון מיוחד, בשל דקותיו והתי-דתו, הירושלמי יעקב מימון. בעבר יזם והנהיג משי-רד החינוך והתרבות התנדבות גדולה לנושא ביעור הבערות, ודי להזכיר את פנייתם של שרי-החינוך והי-תרבות בן-ציון דינור וז"ל ב-1954 ושל שרי-החינוך והתרבות זלמן ארן וז"ל ב-1959, שקראו לכל חוגי הציבור להתנדב למבצע ארצי לביעור הבערות. ההתי-גדות הגדולה, כטבעה במקרים רבים, נצטמצמה והלי-כה. רובם של המתנדבים לא התמידו וחלקם הגדול לא יכול היה להגיע למקומות מרוחקים.

מפנה גדול חל עקב יזמתו של חבר-הכנסת יצחק נבון אשר עמד ב-1964 בראש האגף לתרבות במשרד החינוך והתרבות ופנה בקריאה לצה"ל כי ייחלץ למב-צע ביעור הבערות. צה"ל נענה לאתגר ומורות-חיני-לות התנדבו לפעול לביעור הבערות בזמן שירותן הצבאי. באותה שנה היו בישראל כ-260,000 אנאלפי-ביתים או אנאלפביתים-למחצה. נמצאו 120 ישובים שאחוז האנאלפביתים בתוכם עלה על 50% ובערים הגדולות היה אחוזם קרוב ל-20%. היתה זו, דומני, שעתו הגדולה ביותר של החי"ן שותפים רבות ללומדים והעשיר ללא כל ספק תוכן שירותה של החיילת. החי-יילות לא הצטמצמו בתחום ההוראה בלבד. השפעתן הורגשה בכל תחומי החיים באותו ישוב שבו התי-גוררו ולימדו. ושוב, גם מפעל זה, שנעשה במסי-גרת מאורגנת ומסודרת כצה"ל, לא לוהה במידה מסי-פקת בהכנתם של תכניות לימודים, ספרי לימוד וספרי עזר, והמורות-החיילות לא קיבלו הכשרה שיטתית מסי-פקת להוראת מבוגרים. אך למרות חסרונות אלו היתה זו ללא ספק מהפכת התרבות הגדולה שהתחוללה בקרב האוכלוסייה העולה, טענות הטיפוח, מאז קום המדינה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מאז מבצע המו-רות-החיילות חלה רגיעה מדאיגה בהתייחסות משרד החינוך לחינוך המבוגרים, חינוך שבו אין להסתפק בלימוד קריאה וכתיבה. הקניית תכנים היא הבעיה המרכזית בקידומו של הלומד המבוגר. אמנם נעשות פעולות על-ידי משרד החינוך, אך הן מועטות, מקי-טעות ובתחומים שונים מאוד; בחלקן נסיוניות, סלקי-טיביות ויקרות מאוד, באשר הן לוקות בחוסר מכה-משותף ובחוסר יד מרכזת ומכוונת. במשרד קיימת המחלקה להנחלת הלשון והשכלה לעם, אך היא אי-ננה מרכזת ואיננה מקיפה את כל תחומי היוזמה והי-עשייה במשרד עצמו בנושאי חינוך מבוגרים, ודי להזי-כיר את תכניות "קדמה" של ד"ר נחמיה גיר, תכנית "אתגר" של אביבה לומברד, תכניות "גינה" ו"משי-חקיות", שאינן כלולות באותה מסגרת.

בתקציב משרד החינוך והתרבות לשנת 1975 נק-בע סך של 28,978 מיליון לירות להנחלת הלשון והשי-כלה לעם; מזה 19,698 מיליון לירות לאולפנים ואולי-פניות, ו-5,719 מיליון לירות לביעור הבערות והשכלת יסוד למבוגרים.

חברי הכנסת, דומני כי שתיים הן בעיותיו של חינוך המבוגרים: הראשונה, ריבוי הרשויות הציבורי-ריות והפרטיות העוסקות בחינוך הורים ובהדרכתם,

בישראל שהוא חסר השכלה יסודית. כן קיימים חוגי השכלה בנושאים שונים במאות ישובים — במסדות מרכזיים, במרכזים קהילתיים, במכללות אזוריות, במה שנקרא אוניברסיטאות עממיות.

המגזר המדאיג אותי במיוחד בנושא השכלת מבוגרים הוא המגזר הערבי. אולי מעניין לדעת שבעוד שבמגזר העברי היה ב־1972 אחוז בעלי ההשכלה מ־0 עד 4 כיתות של החינוך היסודי — כלומר אחוז המבוגרים שיש להם השכלה נמוכה — 14.8%, הרי במגזר הערבי הגיע באותה שנה אחוז בעלי ההשכלה מ־0 עד 4 כיתות ל־46.9%; כמעט מחצית האוכלוסיה במגזר הערבי יש לה השכלה של 0 עד 4 כיתות. אחוז בעלי ההשכלה בחינוך היסודי במגזר הערבי — כלומר 8 כיתות — הוא 29.3%, ואילו במגזר הערבי 34.9%. התחלנו בכיתות וחוגים להשכלה במגזר הערבי ומייגנו לאחרונה שני עובדים — איש אירגון ומדריך פדאגוגי העוסקים בסוגיה זו.

אפשר היה להמשיך למנות, אבל אני מתחשב, אדוני היושב-ראש, בזמנה של הכנסת ואסתפק בכך שאציין את פעולותיו בקרב המונים, ובעיקר המונים טעוני טיפוח, כדי לקדם את הדור הצעיר, ויחד עם זה, באמצעות מוסדות החינוך, אנחנו מקיימים בתי ספר להורים וחוגי הורים כלליים. אלה הן קבוצות של 10 עד 25 אמהות, לעתים גם אבות, הנפגשות אחת לשבוע ודנות בבניות השפחה, התפתחות הילדים, חינוך, בריאות וכדומה. החוגים פועלים במידעונים, בגניילדים, במרכזים קהילתיים ובמעונות יום.

חברת-הכנסת אורה גמיר הזכירה את תכנית "את-גר" — תכנית להדרכת אמהות ברוכות ילדים באזורי מצוקה לפיתוח לשוני, קוגניטיבי ותותלי של ילדיהן בגיל הרך. על-פי התכנית מבקרת מדריכה אחת לשבוע בכל בית ומנחה את האם. נכון, ההתחלות קטנות, אבל התכנית הזאת פועלת בקרב 60 משפחות בקריית-שמונה, 50 משפחות בחצור הגלילית, 100 משפחות בנתניה, 50 משפחות באור-יהודה ו־100 משפחות בירושלים. אני מקווה שבשנה הקרובה נוכל להרחיב את הפעולה לישובים נוספים, על אף המגבלה התקציבית, כי לכך יש עדיפות ראשונה.

אזכיר כאן גם את תכנית קדמ"ה — קבוצות דיון של מורים-הורים, ב"מורים" הכוונה גם לגננות. זוהי תכנית שתקבל עידוד וסיוע, וכן מפעל "משחקיות" — משחקים להחלפה בגניילדים; קיום חוגי משחקיות עם ההורים כדי לאפשר להם לשחק עם ילדיהם בבית, לקרב אותם לגן. נוסף לכך התחלנו לאחרונה בנסיון מעניין ביותר במרכזים הקהילתיים: גניילדים שבו מבקרים ההורים והילדים גם יחד.

אוסף כאן שאנחנו עוסקים גם בהכשרת מורים ומנחים לפעולות שונות בהשכלת מבוגרים. המחלקה להשכלת מבוגרים מוציאה לאור ספרי לימוד לחלמיים, דים, ספרי-עזר ותדריכים למורים, עורים לימודיים למורים ולתלמידים. אם נוסף לזה את השבועונים שהוצאתי הרי שהעוסקים בתחום זה אינם מונוחים מבחינת ההדרכה הפדאגוגית והמתודית.

נכון, תקציב של 28 מיליון לירות אינו מספיק לכל מה שאפשר לעשות ולכל מה שאנחנו מסר-

טלוויזיה הכללית יהיו חינוכיים. לזה צריך להוסיף את פעולות ההכנה של האוניברסיטה הפתוחה שהוצאתי על-ידי חברת-הכנסת אורה גמיר: קורסים ברמה גבוהה. לזה צריך להוסיף עוד קיומם של שני שבועונים בעברית קלה: "למתחיל", לאוכלוסיה בעלת השכלה, המודפס ב־20,000 עותקים, ו"שער לקורא הח"ד", המיועד לאוכלוסיה מעוטת השכלה והמופיע ב־44,000 עותקים. אלה הם דברים רבי-משמעות.

אכן המדיניות של משרד החינוך והתרבות מושתתת על שני עקרונות: (א) באשר לדור הצעיר — חינוך לכל צעיר, חינוך לכל; (ב) חינוך לאורך כל החיים. החינוך איננו נתפס על-ידינו כיום כהכשרה לחיים אלא כממד חיוני המשזור בחיים עצמם. לכן רואים אנו חשיבות מרובה בחינוך מבוגרים לסוגיהם השונים, מה עוד שהמבוגרים בחלקם הגדול הם הורים לילדים. אבל אנחנו נמצאים היום בתקופה קשה מאוד מבחינה תקציבית, והתחום של חינוך מבוגרים, כמוהו כתחום של פיתוח ספריות, כמוהו כתחום של חינוך משלים לנוער, נמצא במצוקה בגלל הפער הידוע שחברי הכנסת מכירים אותו לא פחות ממני, הפער שבין הכיסופים לבין הכספים העומדים לרשותו. והדבר המטריד אותנו כיום, לצערי הגדול, הוא לא הנושא של הרחבה — אם כי צריך גם להשלים, להרחיב — אלא הנושא של מניעת התמוטטות של שירותי החינוך. אנחנו צריכים להבטיח למערכת החינוך, הקולטת מיליון תלמידים, שתחזיק מעמד, שלא תתמוטט על אף הקיצוצים.

קשה להניח שבימים קשים אלה נתקדם בצעדים הרצויים לנו בתחום הטיפול בשני המיליונים שיש להם ילדים, וגם באלה שאין להם ילדים, אף-על-פי-כן עושה היום המחלקה לחינוך מבוגרים עבודה חשובה בשלושה תחומים עיקריים: הנחלת הלשון, השכלה לעם וחוגי הורים. אינני רוצה להרחיב את הדבר בנושא הנחלת הלשון לעולים חדשים. הדברים ידועים וכבר הזכרתי גם את עניין העמותות, באשר להשכלה לעם: לאחר המבצע הגדול להנחלת הלשון לא זנחנו את האוכלוסיה הזאת וגם כיום אוכלוסיה מעוטת השכלה וחסרת ידיעת קרוא וכתוב מגיעה אל ספסל הלימודים במושבים, בעיירות, בשכונות בערים. בקבוצות הללו לומדים בהדרכת חיילות המשבצות ביישובים השונים והמקימות חוגי לימוד, וכן בהדרכת מורים אורחיים בכיתות וחוגי בית. אנחנו עושים את הנסיון הבא: מקיימים בתי-ספר להשכלה שבהם מקימים השכלה יסודית, השכלה קדם-תיכונית והכנה לביטחון בגרות. אגב, מערכת בתי-הספר האקסטרניים גם היא מערכת חשובה של חינוך והשכלה למבוגרים, המעניקה הזדמנות שנייה למבוגרים, ואפשר להוסיף לכך את הלימודים הקדם-אקדמיים באוניברסיטאות.

לאחרונה, לשמחתי הרבה, עשינו מאמצים כדי לאפשר למחלקה לחינוך מבוגרים להתחיל בתנופה גדולה בפתיחת כיתות במסגרת מקומות העבודה, עובדים חסרי השכלה יסודית וחסרי ידיעת עברית מספקת נקי ראים לספסל הלימודים במקומות עבודתם. הם לומדים פעמיים או שלוש בשבוע, בכל פעם שתי שעות — שעה אחת על חשבון מקום העבודה, שעה אחת על חשבון העובד. אני רואה בזה קידום חשוב מאוד בתחום של חינוך מבוגרים והשכלה לציבור העובד

חוברת ל', ישיבה קפ"ב
— הצעות לסדר-היום (ידליון, שינמן, גמיר, שמעוני) —

היו"ר פ. שינמן :

אני בכל זאת חייב לשאול את שר החינוך והתרבות : האם הצעתו היא להעביר את הנושא לדיון בוועדה ? לא עצה אנו מבקשים לשמוע, אלא הצעה.

שר-החינוך והתרבות א. ידליון :
תגדיר את עצתי כהצעה.

היו"ר פ. שינמן :

אני שואל את חברת-הכנסת אורה גמיר : האם היא מסכימה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות ?

אורה גמיר (המערכ) :
כן.

היו"ר פ. שינמן :

אם כן, לפנינו הצעה אחת : להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות. נצביע.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

גלים לעשות בכוח-האדם העומד לרשותנו ובעזרת הגורמים הרבים הפועלים בתחום זה. שמת אני שפועלים כאן גופים רבים ושונים — רשויות מקומיות, רשויות אזוריות, מועצות פועלים, אירגוני נשים, מרכזים קה"לתיים, אוניברסיטאות, הסוכנות היהודית ומוסדות אחרים, בכללם ההתאגדות לחינוך מבוגרים. אינני מודאג כל-כך מן הכפילות. ההתאגדות לחינוך מבוגרים היא לא מוסד לתיאום — היא מוסד לחשיבה, ליוזמות, לרעיונות, אולי גם להכנת חוק לעניין חינוך מבוגרים. המצוקה העיקרית כיום, לפי הערכתי, היא המצוקה הידועה — התקציבית.

אדוני היושב-ראש, אני יכול בסיום דברי רק לחזור ולהודות לחברת-הכנסת אורה גמיר על העלאת נושא חשוב זה על סדר-היום של הכנסת. אני סבור שזהו נושא ראוי בהחלט לדיון במליאת הכנסת, אך יש לי ספקות לגבי הסיכוי שהכנסת תוכל להתפנות לדיון החשוב הזה. לכן אני מעלה את האפשרות ומציע ליוזמת שנעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות, שם נוכל לבחון ביתר פירוט את התכניות המתבצעות, ואולי גם לטקס עצה כיצד בימים קשים אלה מבחינה תקציבית אפשר בכל זאת לקדם את הנושא החשוב הזה. אין לי התנגדות עקרונית לדיון במליאה, אך עצתי היא שנדון בנושא זה בור עדה.

6. בעיית השבתת הלימודים בבית-הספר על שם פולה בן-גוריון בירושלים

היו"ר פ. שינמן :

חברי הכנסת, אנו עוברים לשתי הצעות לסדר-היום בנושא : בעיית השבתתם של הלימודים בבית-הספר על שם פולה בן-גוריון בירושלים — ההצעה האחת של חברת-הכנסת חביב שמעוני וההצעה האחרת של חברת-הכנסת אברהם כץ. יושב-ראש הכנסת והסגנים אישרו את שתי ההצעות כהצעות דחופות לסדר-היום. חברת-הכנסת חביב שמעוני, בבקשה.

חביב שמעוני (המערכ) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ב-18 במאוס 1969 קיבל שר החינוך דאז, זלמן ארן ז"ל, החלטה היסטורית בתחום החינוך. נאמר בה : "ילדי רחביה ילמדו עם ילדי הנחלאות בירושלים". מיוזג בתי-הספר שר רחביה עם בתי-הספר של הנחלאות לא גובש סביב שולחן הדיונים. במשך למעלה משלוש שנים התנהלה מערכת ציבורית נמרצת וענפה, שהיה לי הכבוד להיות יוזמה. טעננו כי ריכוז ילדים במסגרות חינוכיות נפרדות אינו משרת את עניין מיוזג הגלויות ומגביר את הניכור בין ילדי הנחלאות לבין ילדי רחביה המתגוררים בסמיכות להם ולומדים בבניינים הגובלים זה בזה.

הורי הילדים ברחביה ובאזורים מבוססים אחרים היו חלוקים בדעתם. מצד אחד היו בעד יצירת מפגשים בין ילדיהם לבין ילדי הנחלאות ; ומצד אחר חששו שהמפגש בין כחלי בית-הספר, כאשר קיים פער גדול בין היקף הידיעות, יגרום לירידתה של רמת הלימודים בבית-הספר. עמדתם התקפה של תור שבי הנחלאות בעד המיוזג יצרה דעת קהל שגם משרד

החינוך והתרבות וגם עיריית ירושלים לא יכלו לעמוד כנגדה. ליכוחם ייאמר שהבינו את הבעיה, גדלה וחשיבותה בתחום החברה והחינוך, שהרי נוכחו לדעת שדחיית הדרישה כמות כדחית רעיון המיוזג והמפגש בין ילדים יוצאי עדות שונות, המתגוררים זה ליד זה מיום היוולדם אך חיים בעולמות ששנות-אור הכ"דילו ביניהם. לפיכך נרתמו הגורמים, ובראשם ראש עיריית ירושלים ומנהל מחלקת החינוך, ועמם ראשי משרד החינוך, לחפש דרכים למיוזג ובעת ובעונה אחת לצימצום הנזקים העלולים להיגרם כתוצאה ממפגש זה. הדרכים נמצאו ונקבע כי המסגרת הלימודית בכיתה לא תהיה שגרתית. התלמידים ילמדו בקבוצות קטנות. בתוך כל כיתה תימצא גם מורה מס' ייעות, בנוסף למחנכת. ההשקעו מאמצים פדאגוגיים ול-אחר בדיקות פותחה השיטה הפעלתנית שהיתה תוצר לוואי לרעיון המיוזג. זה שבע שנים פועלת מערכת זו של כיתות אינטגרטיביות שמוזגו משישה בתי-ספר לשלושה בתי-ספר.

הבה נראה מה גורל כל אותן נבואות שחורות, או לכל היותר, הדעות המבטלות מניה וביה את רעיון המיוזג. בבית-הספר לחינוך של האוניברסיטה העברית הוקם צוות מעקב ומחקר לבדיקת "גיסוי הנחלאות". לפני זמן-מה פורסם דו"ח ביניים למחקר זה שנעשה על-ידי ד"ר זאב קליין וד"ר יוחנן אשל. בדו"ח זה נאמר : "ילדי כיתות מפעל המיוזג נמצאים עתה בכיתה ו'. הנתונים הנמצאים בידינו עד כה מראים, כי גם התלמידים טעוני הטיפוח וגם התלמידים המבוססים שהשתתפו בניסוי עולים בהישגיהם על תלמידים בעלי רקע דומה בהתאמה שהיו בקבוצת

לכת לא רק בהישגי התלמידים אלא גם בצעדים הראשונים האמיתיים בדרך המוליכה למיווג גלויות ממשי, אמיתי, ולא רק מס שפתיים ומלים ללא תוכן וממש. אכן, ניסוי זה הוא יחיד במינו.

על-פי ממצאי משרד החינוך רק 14.5% מן התלמידים טעוני הטיפול בורם הממלכתי-דתי ורק 20% מן התלמידים טעוני הטיפול בבתי-ספר ממלכתיים לומדים בכיתות מעורבות. למעשה מעטות אפוא מאוד ומקורות בהחלט הן הכיתות שבהן לומדים בני עדות שונות בחלוקה משמעותית.

המלצת ועדת ראש הממשלה לילדים ונוער במ"צוקה אומרת בסוגיה זו: "יש לחתור לאינטגרציה של בני שכבות חברה שונות במסגרות מתכולות של מישור בית-הספר והכיתה בכל מקום ולאורך זמן, ככל שהדבר אפשרי, תוך הבטחת הפדאגוגיה, התנאים והלכיי-הרוח הראויים." אולם, אדוני היושב-ראש, המ"צ זהו נשאה כקול קורא במדבר ומופעלת כמעט אך ורק בירושלים, וזאת תודות לאומץ-לב ולראייתו מרחיקת-הלכת של ראש העיר ועמו העומדים בראש מערכת החינוך, והם ראויים לברכה ולהוקרה.

ברם למופת חינוכי זה, לפתח תקווה חברתי זה, נמצאו מחבלים אשר מניעיהם יונקים מדעות קדור"מות וסנוביסם חברתי, ומלחמתם על נפש האינטגרציה מולבשת באמתלות שונות ומשונות, כגון המאבק על בניין בית-הספר על שם פולה בן-גוריון. כאשר היה נטוש הקרב על הבניין, ב-1973, חש ועד שכונת הנחלאלות באסון ההולך להתרחש על האינטגרציה ושיגר מכתב לראש עיריית ירושלים, בו כתוב בין היתר לאמור: "דאגתנו כפולה, שהרי הפיכתו של בית-הספר על שם פולה בן-גוריון לממלכתי-דתי תג"רור אחריה העברתם של ילדי קריית-שמואל ורסק"ו הדתיים מבתי-הספר האינטגרטיביים הנ"ל אל בתי-ספר זה, כפי שהיה נסיון כזה מצד אלה לפני שלוש שנים, בהקמת סניף פרטי בקריית-שמואל, ובוה יהיה גור דין מוות לבתי-הספר האינטגרטיביים הפועלים בהצלחה כה רבה זה ארבע שנים."

את אשר התרחש סביב בניין בית-הספר מיטיב לתאר ברוך נאדל בכתבתו 25 בספטמבר 1973 ב"ידיעות אחרונות", תחת הכותרת "בתי-ספר לימוחסים בלבד". הוא אומר בין היתר: "נשמעות טענות כאילו כוונתם של לפחות חלק מן ההורים המפגינים כיום בחצר בית-הספר על שם פולה בן-גוריון היא להור"ציא את ילדיהם מאוולניה, 'מעלה' ו'יהודה הלוי', ולרכוס בבית-ספר אשכנזי 'טהור'. זאת — למרות שכבר כיום סובלים כאמור בתי-ספר אלה ממחסור בתלמידים, בכיתה ממוצעת בבתי-הספר הממלכתיים שבאזור זה לומדים 35—40 תלמיד, ואילו בממלכתי-דתי — 25 תלמיד בכיתה. אם יוצאו מהם כמה מאות 'בני טובים' יתרוקנו בתי-הספר הממלכתיים-דתיים מכל תוכן". ואשר לסיום הפרשה — הוא מוסיף ואומר: "סיים הפרשה הוא איפוא ישראלי טיפוסי: משרד החינוך נכנע ללחץ לא הוגן; מי שאינו זכאי — קיבל, ומי שזקוק יותר — לא קיבל. החינוך הממלכתי-דתי יהיה יקר עוד יותר בגלל יצירת מקום לימודים נוסף. הורים מעדות המזרח יוסיפו להעביר את ילדיהם מהחינוך הממלכתי-דתי לממלכתי, ושמה

הביקורת. תלמידים טעוני הטיפול נמצאו מתקדמים ומצליחים בעיקר תודות לסיטואציית המיווג. הישגיהם טובים יותר מאשר הישגי תלמידים טעוני טיפוח בבתי-ספר הומוגניים. על בסיס הממצאים ניתן עוד לומר כי מיווג מצליח לקדם תלמידים טעוני טיפוח גם בהעדר שיטות טיפול מיוחדות ומבלי הנ"חה מוקדמת כי יש צורך קודם כל לשקם כשרים פגומים. עוד נמצא כי לשיטת ההוראה הפעלתנית יש משקל קטן יותר מאשר למיווג עצמו בקידום ההישגים של תלמידים טעוני טיפוח. עם זאת יש לציין כי מתוך ההשוואה עם קבוצות הביקורת מתברר כי השיטה הפעלתנית עדיפה משיטת ההוראה הקלאסית."

בהמשך דבריהם מוסיפים החוקרים הנ"ל: "גם הישגיהם של התלמידים המבוססים משתפרים בפר"ייקט זה, כאשר הגורם לשיפור זה הוא דווקא שיטת ההוראה הפעלתנית. ניתן להעלות מספר השערות לגבי מקורות ההשפעה המקדמת שיש למסגרות חינוך ממוגות לגבי ילדים בעלי רקע של חתר סוציו-אקונומי. השערות אלו מתייחסות למספר משתנים, כגון הלחץ להישג: בתי-ספר מבוססים מציגים לפני תלמידיהם סטאנדרטים גבוהים של הישגים נדרשים ומפעלים מנגנוני פיקוח המבטיחים שהתלמיד אמנם ישקיע את מירב המאמצים בלימוד. כאשר הילדים המבוססים מעצבים את האווירה בכיתה, הם עשויים להפוך לדמות ייקוי של התלמידים טעוני הטיפול והזדהות עמם. ייתכן גם כי דפוסי ההתנהגות המאומצים כלולים בתוך כם גם דפוסיים שהם חיוניים לתיפקוד מוצלח בכיתה.

"בבית-הספר ההומוגני הבלתי-ממוג נכון התלמיד במעגל-קסמים: הישגיו הנמוכים מחזקים את דעתו של המורה כי התלמיד אינו מסוגל ללמוד. השקפה זו נקלטת על-ידי התלמיד ומביאה אותו לחוסר אמונה ביכולתו. בבית-הספר הממוג מצפים מן התלמיד טעון הטיפול שיראה יכולת לימודים כשאר חבריו."

הם מסכמים את הדין-וחשבון באמרם: "כפי שצו"יין לעיל, ניסוי הנחלאלות הביא עד כה, שש שנים לאחר הפעלתו, לחוצאות חיוביות ומעודדות, ועל כן יש להשכה תשובה לגבי הפעלת תכניות דומות בעתיד."

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הארכתני בתיאור הניסוי משום הביקורת, החשש והנבואות השחורות שנתלו לו עם הפעלתו לפני שבע שנים שנתמצו בעיקר בחשש ובהרהר שמא יבולע לבני הטובים ולילדים המבוססים. למעלה מכל ספק הוא כי ילדים אלה יצאו נשכרים מן המיווג, לא פחות, ואף יותר, מן הילדים טעוני טיפוח. אני יכול למצות זאת במה שאמר לי מי שהיה שופט ועמד בראש המערכה הציבורית נגד המיווג לפני שבע שנים. לפני שנה, כאשר פגשני, אמר: הגני מודה כי טעיתי ואני שמח על המיווג.

כנסת נכבדה, אני יודעים גם יודעים לפני אילו התלבטויות ומאמצים אנו עומדים בנוגע לחינוכם של טעוני הטיפול, שהישגיהם דלים בשיטת החינוך המבוססת לפי שעה על הפרדה עדתית בפועל. מאמצים אלה אינם מראים סימני שיפור, אולי להיפך. והנה בא פתח תקווה, סיכוי גדול להביא לשיפור מרחיק-

חברת ל', ישיבה קפ"ב

— הצעות לסדר-היום (שמעוני, קשת, כץ) —

כדי שקומץ אינטרסנטים בעלי מעמד, יוקרה, כסף וצבע עור יוכלו לחנך את ילדיהם ליד ביתם. מה אתנו? היכן ילמדו ילדי הנחללות אשר הוריהם רוצים בחינוך דתי מסורתי?"

אדוני היושב-ראש, אשר לממלכתיים, יכול אני להביא עדויות על סבלם ונשירתם של התלמידים מה-נחללות ועל הפסד לימודיהם ימים רבים עקב המרחק וקשיי הדרך, אך אסתפק בהבאת המספרים על תלמידי כיתות א' בשנה זו. מתוך 170 תלמידים נותרו כ-60 בלבד מהנחללות. וזו רק שנה ראשונה.

כנסת נכבדה, אין אני מתכוון לומר שיש לוותר על המבנה האמורי. לדעתי, יש לשייכו לזרם שיועד לו מלכתחילה ולבנות בית-ספר נוסף לזרם האחר, אם הדבר דרוש. אולם מבנים אלה יש למקם אך ורק את הכיתות הגבוהות ז'-ח', לכל היותר ו'-ו', של-שם יוכלו התלמידים לשרך דרכם הקשה אל בית-הספר, אך בשום פנים ואופן אין להסכים לכך שדווקא תלמידי כיתות א'-ב' ימוקמו כאן, כי תוצאה מכך היא דחיקת רגליהם של ילדי הנחללות. ילדי הנחללות הפעוטות המתמודדים במסגרת האינטגרציה נושאים על כתפיהם עומס אדיר: קשיי יום, קשיי חיים ודיוור, העדר עזרה ומוטיבאציה בבית — וכל זאת בהתמודדות עם ילדים מבוססים החיים ברווחה כל-כית וחינוכית. אל נקשה עליהם יתר על המידה, לבל ייעדרו ימים רבים משיעוריהם ולא יוכלו להשיג החסר, או לבל ינשרו לחלוטין. לא על הפעוטות נטיל עול זה, ישאו בכך אחיהם הבוגרים יותר.

אדוני היושב-ראש, אין ולא היה מקום לשביתת התלמידים המבווימת, חסרת הטעם והתבונה, שלא באה אלא כדי להיטיב עם בעלי היכולת, להותעלם לה-טוין מצרכי הילדים מהנחללות ואף לגרום להם נזק. ויש לגנות בחוקף את התנהגותם של ההורים הדתיים בכל הנוגע לפלישתם ותפיסתם את בניין בית-הספר תוך שימוש בתלמידים כאמצעי.

ההורים המבוססים אומרים: אם לא תיענו לאולטיי-מאטום לא נשלח ילדינו לבית-ספר האינטגרטיביים. במחילה, אל יציגו זאת כמעשה חסד. האינטגרציה תורמת ומקדמת את ילדיהם של המבוססים לא פחות מאשר את ילדי הנחללות. מושקעים בהם מאמצים ואמצעים המיועדים לטעוני טיפוח, אך נהנים מהם, ובצדק, כלל התלמידים. אל יקחו את הגרעין וישליכו את המוץ; ישאו בתיירונו ובמכאובי האינטגרציה גם יחד. ומכל מקום, אין הדבר נתון לחסדם ולרצונם. מערכת החינוך ועיריית ירושלים בהחלטתן על ביצוע האינ-טגרציה, ולאחר הצלחתה, בוודאי יעמדו איתן מול כל נסיון לפגוע בה, לחבל בה, או לרוקנה מתוכן. זה הישג חינוכי שבשום פנים אין לבטלו אלא להחילו ולהרחיבו בכל אחר ואחר, למען ישראל אחת, ולמען ילדי ישראל ובנין חברה שהקטבים בה הולכים ומצטמצמים, ולא להיפך.

היו"ר ב.צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברהם כץ, להצעתו לסדר-היום באותו נושא.

אברהם כץ (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא שלפ-

של אשה חמה ואנושית, פולה בן-גוריון ז"ל, ישמש להנצחת כל המכוער שבתוכנו."

אולם אם בנוגע לחלוקת הבניין היה מאבק בין הזרם הממלכתי-דתי לבין הזרם הממלכתי, הרי בנ-טייה לפגוע באינטגרציה ולגרום לנשירתם של ילדי הנחללות מבית-הספר יש חזית סמויה של אלה ואלה.

הדרך הפשוטה ביותר נמצאה על-ידי החלטה למקם את כיתות א'-ב' של הזרם הממלכתי ושל הזרם הממלכתי-דתי במבנה בית-הספר על שם פולה בן-גוריון. כדי להבין פירושו של דבר צריך להסביר שהקאמפוס של בית-הספר נמצא עד לפני שנה בין השכונות המבוססות והנחללות. וזה מקומו זה עש-רות שנים, וסביבו כ-80% מתלמידי בית-הספר. המב-נה של בית-הספר פולה בן-גוריון לעומת זאת נמצא בקצה אזור הרישום, ומסביבו רק כ-20% מכלל התל-מידים, והוא מרוחק כשלושה ק"מ ממגורי הנחללות. אל בית-הספר אין מובילה דרך סלולה כלשהי, וה-ילדים צריכים לעבור את הכביש המהיר והרחב ביר-תר בירושלים, לחצות צומת סואן ללא מעברי חציה, ללא מדרכה ובשדה פתוח. דרך זו קשה מאוד למי-בוגרים, אך היא בלתי-אפשרית לחלוטין לילדים בגיל 6-7. סידור זה ייתכן שהוא נוח ל-10%-15% מיל-דים מבוססים סביב בית-הספר על שם פולה בן-גוריון. אולם למרבה האירוניה הם מקבלים בלאו הכי הסעה לבית-הספר, ואין משמעות לכך אם יסעו עוד כמה דקות אל הקאמפוס ברחביה.

התוצאות מהחלטה זו גלויות לעין, ומתוארות במכ-תבו של מר דוד קפה, איש חינוך מנחללות, דתי, במכתבו מ-22 לינואר 1975, שהעברתי לשר החינוך. הוא אומר בין היתר: "להלן פרטים מספר אודות הנעשה בבית-הספר על שם פולה בן-גוריון ובבית-הספר על שם אוולניה דה-ירוטשילד: (1) בבית-הס-ספר על שם פולה בן-גוריון לומדת כיתה ד' אשר כולה מורכבת מתלמידים תושבי קריית-שמואל. (2) בבית-הספר על שם אוולניה דה-ירוטשילד לומדות שתי כיתות ד' אינטגרטיביות. תלמידות שלוש הכי-תות למדו יחד עד לפני שנה בבית-הספר אוולניה דה-ירוטשילד. הורי התלמידים מקריית-שמואל ומספר עס-קנים לחצו ולוחצים להפרדה. יצירת כיתה ד' המור-כתב אך ורק מתלמידי קריית-שמואל ורסק"ו היוותה עבורם הישג גדול, פתח וקרב קפיצה לכיתות נוספות מופרדות. (3) למרות החלטת שר החינוך בלשכתו ביום ו', 30 באוגוסט 1974, על מיוג ואינטגרציה בשלוש הכיתות, כיתה זו עדיין לומדת בנפרד. (4) הור-י התלמידים הבאים מרסק"ו, קריית-שמואל, עושים מאמצים בלתי-פוסקים להביא לידי הפרדה ויצירת תנ-אים אשר יאלצו את הורי התלמידים מן הנחללות, וכרונות, לא לשלוח ילדיהם לבית-הספר."

והוא ממשיך ואומר: "בעידודם של מנהל אוולניה וחבורתו הגבירו הורי התיכון הדתי את הצעם על משרד החינוך וקיבלו קומה מבניין אוולניה. מגמת המוצהרת לקבל את כל הבניין ולהעביר את תלמידות היסודי לבניין פולה. סבורני כי זו שעוריה ממד-רגה ראשונה. איש לא שאל את תושבי הנחללות, עושים בנו ובילדינו כרצונם. היה באזור בית-ספר מעולה, הועלו ק"ן טעמים כדי לחסל את בית-הספר,

כי צריך לאסוף את התלמידים על-פני מרחקים גדולים יותר. מהו הגבול? ואם אתה רוצה לבנות כיתה לחינוך חד מיני ולחינוך דו-מיני, אתה ממילא מגדיל את המרחק ומייקר את הוצאות החינוך. גם כיום כל תלמיד בחינוך הממלכתי דתי עולה עשרות אחוזים, יותר מתלמיד בחינוך הממלכתי. מה ההצדקה לכך במצב התקציבי שלנו, במדינה בכלל ובמערכת החינוך בפרט?

לתת-זרמים יש מחיר. ואני מפנה אותה שאלה גם לקיבוצים ולמושבים בצפון: מה מונע מילדי מרגילות ללמוד יחד עם ילדי כפר-גלעדי? אנו אידיאולוגיה יש לחיי קיבוץ או המושב שאי-אפשר ללמד אותם יחד? אולי יש דברים אחרים, אבל אני נוהר מלג-קוב בשמם כאן, היום, עכשיו. מכל מקום, המחיר גבוה מדי.

נקודה שלישית: כניעה ללחצים. לצערי, היתה כניעה ללחצים. הקמת מחנה אהלים המתקרא בית-ספר היתה פעולה של לחץ. הגורמים המוסמכים נכנעו ללחץ זה. והשאלה היא אם הלחץ לא ייהפך לשיטה. התבשרנו שבעתיד הקרוב אנו עומדים לפני ויסות כיתות. לשון אחר: יהיו כיתות יותר מאוכלסות. ויש חשש שיופעלו לחצים, הפעם לא מצד המורים אלא דווקא מצד ההורים. כיצד נעמוד בלחצים אלה אם היום ועתה, במקרה שלפנינו בדרוגמה ב"ת-הספר על שם פולה בן-גוריון, לא עמדנו בלחצים? ויהיו לחצי הורים.

משרד החינוך בראש וראשונה, הרשויות המקומיות ואחר מכן, חייבים לעמוד בלחצים אלה. ויש להדגיש דבר אחד: בנושאים פדאגוגיים ישתפו את ההורים בעצה, יתאלמו אתם פעולה, וההכרעה הסופית היא בידי הגופים הפדאגוגיים המוסמכים.

ובאשר לעניין האקטואלי — הרי כל הריב הוא על שלושה חזרים וחצי, אלה שהיו בהם בעבר כ"תות הקלט. זה טוען "כולם שלי", וזה טוען "כולם שלי". כל צד מתקפד ומאיים. מאות הורי החינוך הממלכתי שלחו מכתב גלוי לכולנו: "אנו ההורים לילדים הרשומים לבית-הספר הממלכתי רחביה, בסניף פולה בן-גוריון, בכיתות א' ויב' לשנת הלימודים תשל"ו, מודיעים למשרד החינוך והתרבות, לעיריית ירושלים ולוועדת החינוך והתרבות של הכנסת כי נבוא ביום פתיחת שנת הלימודים תשל"ו, בספטמבר 1975, לבית-הספר על שם פולה בן-גוריון על מנת להבטיח כי כל ילדינו ילמדו במרכז בבית-ספר זה. אנו נתנגד לכל הסדר אחר". מה משמעות המכתב הזה? זהו מכתב המאיים כי ב-1 בספטמבר יהיה, אם תרצו, אי-סדר בבית-הספר על שם פולה בן-גוריון, ואם תרצו — תהיינה תופעות של אלימות, לעיני ילדי כיתה א' שיבואו לראשונה בחייהם בשערי בית-הספר.

אולי אגלה "סוד": לפני ימים ספורים ישבו הורי עדים של ההורים משני הסקטורים, הממלכתי והממ"ל-לכתי-דתי — הכל לפי כל כללי הפרופסיונאליסם בישראל — והגיעו להסכם שנחתם בראשי תיבות. העתקו מונח לפני. ההסכם קובע ששני ועדי ההורים החליטו במשותף להיאבק על השגת הדברים הבאים: (1) בעמק המצלבה יוקם לאלתר — ("לאלתר" פ"י רש"י) שזה ימשך לפחות שנתיים או שלוש שנים) — בית-ספר שני, כפי שהובטח לא אחת על-ידי שר

נינו הוא מורכב וכבד ומעורבים בו אינטרסים לגיטימיים של הורים מהסקטור הממלכתי ומהסקטור הממלכתי-דתי, הורים שגרים בנחל-אבות, בניות, בקריית-שמואל והסביבה. אולי הייתי מציע מלכתחילה לקיים את הדיון בוועדה ולא הייתי מגיש הצעה דחופה לסדר-היום לולא תופעות חמורות שלעניות דעתי מחייבות שהכנסת תגיב עליהן.

אדוני היושב-ראש, לא נוכל לעבור לסדר-היום בראונו כי י"ג מאות של תלמידי בית-רובן מושבתים ללא כל סיבה מספקת. לא נוכל לעבור לסדר-היום בראונו שביום בהיר אחד, בראשית שנת הלימודים, הורים מקיימים מחנה אהלים, מבצע צופי יפה, אבל בעקבות מחנה אהלים זה שנעשה לבית-ספר ארעי נקבעות עובדות בשטח. לא נוכל לעבור לסדר-היום בראונו שהורים מתפרצים לכיתה סגורה, מוציאים ממנה את הרהיטים וסוגרים אותה במגנול אחר. לא נוכל לעבור לסדר-היום בראונו שהורים ממחנה אחד באים למחרת היום ובקולניות מוגברת — לא הייתי אומר: משתוללים, אבל מתנהגים בצורה שכזאת שכל מורה היה מוציאם מבית-הספר. וכל זה נעשה לעיני תלמידי כיתות א' ויב'. צאו וראו, הדוגמה הראשונה של אורחות טובה, החוויה החינוכית הראשונה של תלמידי כיתה א', היתה התנהגות כזאת שנטלו בה חלק במידה שווה ההורים משני הסקטורים דנו. על כך אי-אפשר לעבור לסדר-היום.

לעניין בית-הספר על שם פולה בן-גוריון יש הש"לכות גם במישור הארצי, ואני מבקש להביא לפני הבית, ראשית, הכל מחייבים את האינטגרציה, אך לא הכל פועלים למימושה. מצויים איים לא קטנים של הורים בכל הארץ, ובכלל זה בירושלים, שרוצים להימנע מהשתלב בתהליך זה.

שמעתי בעניין את דברי קודמי, חברי-הכנסת ש"מ עוני, ואני מבין אותם. אני רוצה להדגיש לפניו של-עניין המרחק לעצרים ילדי הנחל-אבות הרכים יש משקל, אבל בסופו של דבר אין לשכוח שיש גם שיקולים אחרים ולא האחרון בהם הוא השיקול שיש בניין המושך את העין ומאפשר פעילות תקינה בבית-ספר מרווח והסעה מאורגנת בשני הכיוונים לכל הילדים, אבל השיקול הקובע הוא, לפי דעתי, עד כמה אפשר לציבור ההורים להתחיל ולהכריע בנושאים פדאגוגיים טהורים.

העניין השני הוא מחירם של תת-זרמים. אנחנו עדים לקיומם של זרמים משניים שציבור משלמי המס בישראל צריך לממן אותם. לא פעם נגעתי בשאלה מדוע אנחנו חייבים כיום לממן תת-זרם הנקרא "חד-מיני" בחינוך הממלכתי-דתי, הנקרא "דו-מיני" בחינוך הממלכתי-דתי, תת-זרם הנקרא "החינוך הקיבוצי" בחינוך הכללי ותת-זרם הנקרא "החינוך המושבי" באותה מסגרת. יש כיתות המונות 4, 10, 15, 20 תלמידים. שר החינוך והתרבות יודע מהו המצב התקציבי. האם ייתכן בתקציב הלוואה והמתווה כיום לממן כיתות ריקות למחצה? אני חושב שצריך לשמור על זכויות המיעוט הדתי, אך השאלה היא מה הוא המחיר והיכן הגבול. לפי הערכתי, אנחנו מתקרבים אל הגבול, ואפילו הורי הילדים המתחנכים במסגרת של המיעוט אינם זכאים לבקש מהרוב מחיר כזה. כל מושב הדברים, בהיותו מיעוט, מסתבר שמרחק ההסעה של תלמידיו יהא גדול יותר, מספר בתי-הספר קטן יותר,

חוברת ל', ישיבה קס"ב
— הצעות לסדר-היום (כץ, ידליון, שינמן) —

עוֹת; חבלי ביצוע הרפורמה במערכת החינוך; בעיית הזרמים: ממלכתי וממלכתי-דתי, וכל הגונים שביניהם; תוך הזרם הממלכתי-דתי, בתי-ספר מעורבים וגפתיים, לבנים לחוד ולבנות לחוד, כיתות נפרדות בבי"ס, בתי-ספר מעורבים, כיתות מעורבות, וכו'. לכל זה מצטרפת המצוקה של המלחמה, המחסור בתקציב, בים, וכדומה וכדומה.

טיפולתי בנושא זה אישית מפני שרציתי למנוע עד כמה שזה אפשרי — אינני יודע אם זה אפשרי — מלחמת-אחים מיותרת. אנחנו נוטים למלחמות-אחים. אם אפשר למנוע הרי זה רצוי.

לא אכנס בדברי לסוגיה לגופה. היא מסובכת מאוד, ואני אינני מתנגד שהכנסת תעסוק בסוגיה זו, ועודי אגיד על כך משהו בסוף דברי. אני רוצה לומר רק כמה דברים עקרוניים.

ההחלטה ההיסטורית על אינטגרציה של ילדי רחביה וילדי נחלאת עמדה במבחן. ובבית-הספר הק"י כיום ברחוב נרקיס מתבצעת האינטגרציה בהצלחה. קיים בית-ספר, ובו כיתות מרווחות, שהותאמו במיוחד להוראה בשיטה הפעלתית. מגמה זו של אינטגרציה מנחה את משרד החינוך גם להבא.

דבר שני: במשך הזמן נוצר מחסור בחדרי לידה מודל לחינוך הממלכתי, בהתחשב ברישום של ילדים מקריית-שמואל, ניות, גרנות ונווה-שאנן בחינוך הממלכתי. על רקע זה הוחלט להקים בית-ספר ממלכתי נוסף, על שם פולה בן-גוריון. בעקבות שביתה של הורים מקריית-שמואל הוחלט בשעתו — זה היה לפני מלחמת יום-הכיפורים — לשכן בבית-הספר על שם פולה בן-גוריון תלמידים משתי המגמות: הממלכתי תית והממלכתי-דתי.

אני חושב שעצם העובדה ששני בתי-ספר נמצאים יחד, בקאמפוס אחד, היא דבר סמלי, חשוב, בחיינו הציבוריים, והנסיגה גם הוכיח שאם ועדי הורים אינם נוטלים את החוק לידהם אפשר לקיים דו-קיום בשלום, מבורך ביותר.

דבר נוסף שאני רוצה לומר הוא שקבעתי את עמדותי בסוגיה הזאת לגבי שנת הלימודים הבאה ופסקתי שבשנת הלימודים תשל"ו תישמר החלוקה הקיימת השנה, החלוקה של חדרי הלימוד וחדרי הספח בין שני בתי-הספר. הודעתי על כך למנהלי שני בתי-הספר וקראתי אותם לאחריות. הודעתי על כך לעירייה ולמנהל המחוז.

אני יודע שהעירייה החליטה להקים בית-ספר נוסף ליד בית-הספר על שם פולה בן-גוריון. אי-אפשר לומר שלא יכולנו להסתדר בירושלים בלי בית-ספר נוסף, אבל כדי למנוע מלחמות-אחים צריך לעשות גם זאת, ואני קיבלתי בברכה את ההחלטה הזאת של העירייה. ידוע לי שהעירייה הבטיחה לעשות כמיטב יכולתה כדי להחיש את הבנייה של מבנה נוסף ליד בית-הספר על שם פולה בן-גוריון, אבל התהליכים מתמשכים ויכול להיות שהפעולות הכרוכות במקרו ובמיקרו ייגמרו רק בעוד חודשיים. יש חדר אחד שלגביו יש לי ספק למי הוא צריך להיות שייך והייתי רוצה על מנהל המחוז ומנהל מחלקת החינוך של העירייה לקבוע עם המנהל שישמש משותף בחדר

החינוך ועיריית ירושלים. שני אלה אינם מתכחשים לדבר, אך אומרים: זה יימשך כמה זמן. (ב) כל ילדי די כיתות א'—ב' מבית-הספר שברחביה ילמדו בבית-הספר על שם פולה בן-גוריון. ויפתחו כיתות א'—ה' בסקטור הממלכתי-דתי. (3) לשם כך יוקם מבנה טרומי, צריך, שיספק את הצרכים הנ"ל. כלומר יוקם סיפון צריך לבית-הספר על שם פולה בן-גוריון וכולם יהיו שבעיר-רצון, עד שיוקם מבנה קבע. הם חתמו עליו ורוצים ללחוץ במשותף על כל הגורמים לקיים את הדבר. ולבסוף: ההסכמים הללו טעונים אישור מטעם ועדי ההורים המלאים, או המועצות של שני בתי-הספר. אחת המועצות לא אישרה את ההסכם הזה — והוא היה כלא היה.

שר-החינוך והתכנון א. ידליון:
מי לא אישר?

אברהם כץ (הליכוד):
המועצה של הסקטור הממלכתי. זה לא ידוע לך, כל הסיפור הזה?

שר-החינוך והתכנון א. ידליון:
לא.

אברהם כץ (הליכוד):
אם כן, זה כמעט "סקופ". אך אנחנו עומדים בפני שוקת שבורה.

אדוני השר, חברי הבית, אם האפשרות האחרת היא תופעות של אלימות ביום פתיחת בית-הספר, הריני מציע, בכל הרצינות, לסגור את בית-הספר על בריח, שיהיה ריק, וישמר עליידי משטרת ישראלי. יפוזרו התלמידים משני הסקטורים בין בתי-הספר הקיימים, שלדברי העדים של שני הצדדים יש בהם כיתות ריקות למחצה; יפוזרו התלמידים בין בתי-הספר הקיימים באזור המשתרע מרחוב יפו ועד לשכונה הגרמנית. יהא בית-הספר על שם פולה בן-גוריון ריק וסגור, ובלבד שלא נצפה ולא נחזה בתופעות לא-חינוכיות — אם להתבטא בעדינות — שאינן ייבנו את מהלך העניינים כאן, תופעות שהיו מלוות לא מעט בכניעה ללחץ, ואולי בקצת חוסר-אונים.

היו"ר ס. שינמן:

שר החינוך והתכנון ישיב לשתי ההצעות לסדר-היום.

שר-החינוך והתכנון א. ידליון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הסוגיה של בית-ספר המריבה על שם פולה בן-גוריון היא מסובכת ומורכבת. זהו "פלונטר" בלתי-רגיל. טיפולתי בסוגיה הזאת אישית. לא בכל ההיסטוריה, אני לא נכנעתי לשביתת האהלים. אינני רוצה לשפוט עכשיו אם ההחלטה בעבר היתה נכונה או לא נכונה, אבל החלטתי לבדוק אישית את הסוגיות שהעלו לפני ועדי ההורים השונים, מפני שבסוגיה הזאת של בית-ספר המריבה משתקפות כל בעיות החינוך במדינת ישראל; זהו ממש מיקרוקוסמוס של כל בעיות החינוך: בעיה של אינטגרציה; בעיה של יוקרה בבתי-ספר שוריים; בעיה של שכונות אמידות ושכונות חלשות; בעיה של בית-ספר שליד הבית מול הצורך בהס-

לא את מרות ועדי העובדים, לא שביתות, לא איו-מים ולא לחצים. אוי להורים המסככים את ילדיהם במאבקים חינוכיים. זו הוכחה שאינם דואגים ליל-דיהם.

אני מוכן לקבל את מרות הכנסת בתקווה שגם ההורים יקבלו את אשר הכנסת תפסוק.

אינני חושב שזה נושא שאפשר לברר אותו במ-ליאה, אבל אני מציע לברר אותו בוועדה, אשר תפ-סוק — כן יהיה.

היו"ר פ. שינמן :

האם שר החינוך לא מציע להעביר את ההצעה לוועדת החינוך ?

שר-החינוך והתרבות א. ידליון :
כן, לוועדת החינוך.

היו"ר פ. שינמן :

חבר-הכנסת שמעוני, האם אתה מסכים להעברת העניין לוועדת החינוך ?

חביב שמעוני (המערך) :
כן.

היו"ר פ. שינמן :

חבר-הכנסת כץ, האם אתה מסכים להצעתו של שר החינוך והתרבות ?

אברהם כץ (הליכוד) :
כן.

היו"ר פ. שינמן :

ובכן, לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה הצ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

ג. חוק המים (תיקון), תשל"ה—1975 * (הצעת חבר-הכנסת צ. גרשוני)

היו"ר פ. שינמן :

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום : הצעת חוק המים (תיקון), תשל"ה—1975, המ-גשת עליידי חבר-הכנסת צבי גרשוני. רשות הדי-בור לחבר-הכנסת צבי גרשוני.

צבי גרשוני (המערך) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד לה-ביא לפני הכנסת תיקון לחוק המים, תשי"ט—1959. בסעיף 112 אני מציע להוסיף את המלים : "ובאישור ועדת הכספים של הכנסת".

יומה לחקיקה זו באה מטעם ועדת הכספים וחברי

בוועדת הכספים, שבעקבות בירורים שונים בנדון עו-ררו אותי והמליצו להגיש את ההצעה. אני מודה להם על כך. סך-הכל חמש מלים, אשר באות לה-עניק סמכות לוועדת הכספים, כגון פארלאמנטארי מיי-צג, לאשר את מחיר המים בארץ. אני רואה את עצמי חייב להסביר לכנסת את חשיבות השינוי וגם את הדחיפות שבאישור התיקון המוצע.

החוק המקיף והיסודי, שחוקק עליידי הכנסת בש-נת 1959, אינו קובע כל פיקוח פארלאמנטארי על המחיר של המצרך החיוני הזה לפרט ולגורמי ייצור יסודיים בכלכלת המדינה.

חברת ל', ישיבה ק"פ

— חוק המים (תיקון) (גרשוני, י. כהן, שינמן, איון) —

את היטל קרן האיוון ואין היא מוסמכת לאשר את מחיר המים.

בהקשר זה עלי להוסיף עוד שחוק המים, על כל פרטיו, ברור והובא לכנסת על-ידי ועדת הכלכלה, ונראה לי שוועדה זו תצטרך לדון גם בהצעת התיקון שלי. עם זאת עלינו להיות מודעים לעובדה שוועדת הכספים של הכנסת היא שדנה ומאשרת את המחירים למצרכים החיוניים כגון חשמל. לה הו"ע נקה הסמכות לאשר את שיעור התשלומים לקרן האיוון, ולכן אך טבעי יהיה שניתן גם לוועדת הכספים את הזכות והסמכות לאשר את מחיר המים, ואני מקווה שכך יבינו גם חברי בוועדת הכלכלה.

יגאל כהן (הליכוד):

למה לא שותפות של שתי הוועדות?

צבי גרשוני (המערך):

את זאת נברר בוועדת הכלכלה, אם תהיה הצעה כזאת. את זאת לא מוכרחים לברר כאן, במליאת הכנסת.

ברצוני עוד להעיר כי ידוע לי שלאחר שנחקק חוק המים עוד ב-1959, התברר במשך הזמן לראשי משרד החקלאות שצריך להכניס בו תיקונים ושינויים שהזמן גרמם והנסיון מחייבם, והם מכינים הצעה מקיפה בנדון. אולם אין בדעתי לדחות את הבאת הצעתי עוד, כי אירועים שונים בשנים האחרונות וביחוד חודשים האחרונים מחייבים לאשר את התיקון המוצע על-ידי בהקדם.

אני משוכנע שהצעתי היא לטובת השר — כל שר חקלאות — למען ישאו באחריות בנדון מוסדות פארלאמנטאריים; היא גם לטובת כל הנוגעים בדבר, כי הבעיה תוכרע במוסדות מוסמכים ומייצגים. ההצעה היא גם לטובת עניין המים היקר לכולנו.

אני בוטח בכך ששר החקלאות יסכים להעביר את ההצעה לוועדת הכלכלה, ואני בהחלט מקווה שוועדת הכלכלה תדון בהקדם בהצעה, וככל האפשר תביא במהירות דבר מושלם וטוב לאישור הכנסת.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לשר החקלאות, לתשובה.

שר החקלאות א. איון:

כבוד היושב-ראש, אני מסכים להצעתו של חבר הכנסת גרשוני, ומסכים להעבירה לוועדה. אני מוותר על הנימוקים.

היו"ר פ. שינמן:

לפנינו הצעה להעביר את הצעת חוק המים (תיקון), של חבר הכנסת גרשוני לוועדת הכלכלה. אני מעמיד אותה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק המים (תיקון), תשל"ה—1975, לדיון מוקדם בוועדת הכלכלה נתקבלה.

חוק המים מגדיר את הקשת הרב-גונית של התייחסויות לגבי מים לצרכי השימוש הביתי, לצרכי הפרט, לצרכי החקלאות, לצרכי התעשייה והמלאכה וכן לגבי כל יעד אחר, והשאיר את הקביעה הסופית לגבי מחיר מצרך חיוני זה בידי שר החקלאות בלבד.

אני פטור לחלוטין מלהסביר שהצעתי באה ללא קשר והתייחסות לשר חקלאות מסויים, לא בעבר, לא בהווה ולא בעתיד. היא באה רק להתאים את עניין קביעת מחיר המים למסגרת של סדרי חוק תקינים ונוהגים פארלאמנטאריים סבירים.

הצעתי זו הגשתי עוד בימי שר החקלאות הקודם, החבר חיים גבתי, תוך ידיעה שגם הוא וגם שר החקלאות הנוכחי חברנו אהרן איון, מתוך השדה הם צמחו. נאמנותם ומסירותם לחקלאות עמדו בכל מבחן והבנתם בענייני המים ומחיר המים אין לפקפק בה.

העניין ביסודו הוא עקרוני והתיקון בחוק בא למנוע לחצים הן של "מומחים" למיניהם, החושבים מדי פעם כי להם הפאטנט לקבוע את היעילות והכדאיות, והן של מצבים זמניים וחולפים, שעלולים לגרום לעיוותים בהקצאה הנכונה של המצרך הזה, החיוני לביטחון ולפיתוחה של הארץ.

אינני בא לזלזל, חלילה, במומחיותם של מומחים, אבל לאחר שהם קבעו לנו מדי פעם מה היא הכדאיות להשקיע בפיתוח מקורות מים וכן מה צריך להיות מחיר המים, אני מציע היום שנבדוק אם היתה איוושהי השקעה שהיתה יותר זולה מפיתוח מקורות המים ותמורתה יכולים היו ליצור, לצרכי פיתוח הארץ, בסיס יצרני זול יותר מאשר ההשקעות שלנו במים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מחובתי להביא היר שהוראה בחוק, המחייבת את השר להתייעץ עם מועצת המים בטרם יחליטו על מחיר המים, איננה באה לפתור את השאלה שאני מעורר. מועצת המים היא מועצה ציבורית חשובה מאוד, בתוקף הייצוג הנרחב בה של הגורמים השונים הצורכים ומספקים מים, וההתייעצות אתה חיונית ביותר. אולם המחוקק הקנה למועצה רק זכות עצה, והצעתי באה, בתוספת לעצה הטובה של מועצת המים ולהמלצה של השר, לחייב הודקקות לאישור ועדת הכספים של הכנסת.

לתשומת-לבכם, הסמכות הניתנת לוועדת הכספים של הכנסת לאשר שינויים בהיתלים בקרן האיוון במחיר המים, אף היא איננה פותרת את הבעיה שאני מציג, כי על-ידי שינויים בהיטל בקרן האיוון אפ-שר בקושי לתקן דברים בשולי הבעיה, ואי-אפשר לשנות דבר מהותי כאשר מדובר במחיר המים היסודי, די, עובדה זו בלטה לעיני ועדת הכספים כאשר הובאו לפניו המלצות ועדת יעקבי — כעת שר התחבורה, ואז ראש הוועדה לעניין מחיר המים — וכן כאשר הובא באחרונה עניין מחיר המים ליושבים העירוי-ניים. אף-על-פי שוועדת הכספים היתה משוכנעת בצידקתם של סוגי צרכנים שונים, היא חייבת היתה להסב את תשומת-לבה לכך שאינה יכולה ומוסמכת לאשר או לדחות את בקשתם, כי בתחום סמכותה רק לאשר

ד. הצעה לסדר-היום

מצבו ועדיו של המחקר החקלאי בישראל

שום השימושי. פרופסור ועדיה מסר בפגישה עם המרכז החקלאי שהם עובדים היום על 900 פרויקטים שהם כולם נדרשים ממשית על-ידי החקלאים.

גם לדעת ד"ר אליעזר טל, ראש המועצה הלאומית למחקר, נוטה המחקר בישראל בדרך כלל לכיוון המחקר הבסיסי והוא בתחומים רבים פחות רלבנטי לצרכים הבסיסיים של המדינה. והנה המצב אחר לחלוטין במחקר החקלאי. ד"ר טל תובע במפגיע גם מהאוניברסיטאות גם מהמדינה להרחיב את פעולתן בתחום המחקר השימושי והפיתוח הטכנולוגי.

מול הטענה שאין התעשייה בארץ מודעת במידה מספיקה להשקעות ולביקוש למחקר עומדת החקלאות במקום בולט בביקוש גבוה לחידושים טכנולוגיים ובניצול רב ביותר ומיידי של חידושי המחקר הזוארי, לוגי, הכימי, הבוטאני, הביולוגי, והחידושים במדעי הקרקע והמים. גם בתחום בעלי-החיים יש השקעה גדולה בשיפור מכוני התערוכת, דרכי הספקת המזון והטכנולוגיה של המזון.

בכורח הנסיבות המיוחדות לנו ובזכות הגמישות והנכונות של החקלאי הישראלי להשתמש בכל חידוש בניצול קרקע, מים וקרני שמש, עומדת היום ישראל בשורה הראשונה בעולם בין יצרני אבזרי השקיה מתוחכמים, לרבות מערכות אלקטרוניות לבדיקת השימוש במים בשדות. זה מוכיח כי היוזמה למציאת הקשר בין הצרכים הממשיים של ענפי משק ובין פוטנציאל המחקר המצוי אצלנו מביאה לתוצאות חיוביות ורבות-ערך, שאין שיעור לתמורתן הכלכלית. מספר פרופסור ועדיה כי מינהל המחקר החקלאי טיפח 60% מכלל זני החיטה בארץ. ולפי חישוב כל-כלי בדוק של יורם כסלו מסתכמת התרומה השולית של זן מחליף בכ-100 מיליון לירות הכנסה לשנה.

החקלאות שלנו הוכיחה הלכה למעשה כי ניתן לקשר לאתר ובדור אחד בין הישגים במחקר הבסיסי ובין ניצול מעשי ושימוש כלכלי, בעוד שידוע בעולם כי יש גילויים והישגים במדעי הבסיסי שממך תינים לגואל עשרות בשנים. לשון אחרת, המחקר החקלאי אצלנו שייך למאוסרים שנמצא להם אבא בכתובת ההתיישבות החקלאית השיתופית, דבר שתי חומי מחקר רבים משתוקקים לו. היום מייחסים חשיבות עצומה לטיפוח זנים מובחרים ובעניין זה נמצא המחקר במרוץ עם הזמן. אני מציין בהדגשה נקודה זו, כי המחקר הכללי בישראל התפתח, משום-מה, תוך נטייה חזקה למחקר בסיסי. בעוד שבארצות תעשייתיות מפותחות תופס המחקר הבסיסי רק 15% ל-35%-40%. ועל זה, אומרים, בוכה הנביא.

לא כן הדבר ביחסים שבין המשק היצרני החקלאי ובין המחקר החקלאי. בחקלאות הגיעו לרמה גבוהה של יכולת לפקח על השדה ועל הפוטנציאל שלו. החקלאי הישראלי לקח על עצמו את הסיכון ליישם שיטות ותוצאות של מחקר בשדה, במטע, בר-פת, בלול; והמדינה, המשק, הייצור והיצוא יצאו נשכרים. שיעור הגידול השנתי של הייצור החקלאי בשנים האחרונות הוא 6%, בעוד שהתשומות גדלו

היו"ר פ. שינמן:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: מצבו ועדיו של המחקר החקלאי בישראל, של חברי-הכנסת אפרת. רשות הדיבור לחברי-הכנסת אפרת.

אחרון אפרת (המערך):

כבוד היושב-ראש, כבוד שר החקלאות, אני מצטרף לעכב אותך כל כך הרבה זמן בכנסת. ראוי הנושא, שאני מציג היום בהצעתי לסדר-היום, שנייחד לו דיון נפרד במסגרת התקציב של משרד החקלאות הנמצא עתה בטיפול פארלאמנטארי. החלטתי לבקש דיון נפרד זה לאחר שעקבתי בדאגה אחרי טיעוניהם של העוסקים היום במחקר החקלאי בישראל, החל מפרופסור יואש ועדיה, העומד בראש המינהל למחקר החקלאי, וגמור באפלי העובדים במחקר ואלה המפורשים ביישובים מן הערבה ועד לגולן. פרופסור ועדיה קובע בצדק, בכנס שהתקיים באחד המוקדים החשובים של המחקר החקלאי, בתחנת עכו, כי התקציב להמשך המחקר למען הגיע במצב-אות שלנו ליבולים יותר גדולים, קובע עתה יותר משטח ומכמות המים, שבהם אנו בהכרח מוגבלים.

הפוטנציאל החקלאי הקיים לא מנוצל, ומי שידוע אילו אפשרויות קיימות, למעשה, ליצוא החקלאי שלנו חייב להיות מודאג. היצוא החקלאי נותן 75% ערך מוסף, והוא היתרון העצום למשק. פרופסור ועדיה קובע כי 96% מהגידול ביבולים בתנובות ובפיתוח זנים וכן ביכולת החקלאית הגוברת באים מהמחקר והמשיפורים הטכנולוגיים ולא מגידול השטח. על כל לירה מחקר באה תמורה בייצור בין 10-12 לירות, והמחקר נותן אופציות בלתי-מוגבלות לעתיד.

מול המגבלות בגורמי הייצור הטבעיים שלנו — בשטח, במים ובכוח-אדם — חובה עלינו לראות בפיתוח היכולת והמחקר את המנוף העיקרי שלא יסולא בפז. אין לחסוך שום מאמץ כדי לתת להם כל אשר דרוש. תשומת-לב רבה והשקעה גדולה מכוונות בייצור לניצול יעיל יותר של אנרגיה, הדרושה לחימום פרח ועד לדלק הדרוש להפעלת מכונות חקלאיות. בצדק שם שר החקלאות, בכל החומר המוגש על-ידו, את הדגש בהגברת ייצור המזון, ובמיוחד החיטה, גידולי סוכר וגרעיני מספוא, שבהם תלותנו בייצור עדיין רבה מאוד.

לפני זמן קצר התפרסם ראיון עם הפרופסורים מיכאל ודני זוהרי — אב ובנו — בוטאניקאים דגור-לים, שהשיגיהם בתחום ביות צמחים בארצנו נחשבים לשיאים בבוטאניקה הבינלאומית. "מקצועות השדה של מדעי הטבע" — הם קובעים — "נוצרו בארץ-ישראל לי ש מאין ובמשך חמישים שנה הגיעו הבוטאניקה והזואולוגיה לרמה בין-לאומית בראש וראשונה הודות לעבודה מקורית עצמאית. בבוטאניקה אנו שם-דבר, ואנשינו יצרו אסכולה מיוחדת המוכרת כאסכולה של האוניברסיטה העברית".

ונדמה לי שעלינו לייחד מקום מיוחד לעובדה כי דווקא המחקר החקלאי אצלנו מצטיין בפרופורציה בריאה ביותר בין ההשקעה במחקר הבסיסי לבין היי-

חוברת ל', ישיבה קפ"ב, כ"ה סיון תשל"ה (4 יוני 1975)
— הצעות לסדר-היום (אפרת, שינמן, אוזן) —

ישראל—אמריקה, בעלת תקציב של 12 מיליון לירות, אינה נותנת למחקר החקלאי אפילו את המינימום המ- גיע לו.

בצדק טוענים הפרופ' ועדיה והפרופ' ספרים שלושה דברים: (א) עד תחילת שנות ה-70 מיצתה החק- לאות הישראלית את עתודות הקרקע ואת פוטנציאל המים. צמיחה נוספת של החקלאות בעתיד תבוא רק עליידי השקעות במחקר בכיוון של שימוש יותר יעיל בכוח-אדם, בציוד ובגורמי ייצור קיימים; (ב) בחיטה היחס תועלת-עלות של פרוייקט המחקר בעשר שנים הוא 1:12, בירקות ובגידולי-שדה — 1:10; (ג) המח- קר הוא פעילות ארוכת-טווח. היום אנו נהנים מפרי- רות המחקרים שנעשו בתחילת שנות ה-60. השקעות במחקר היום מבטיחות קידום החקלאות לפתרון הבע- יות שייציג לנו העולם של שנות ה-80, אם נשכיל לכוון אותן כהלכה, אם נדע להשקיע את המינימום הדרוש ולתת בידי האנשים המסורים לעבודתם וה- יודעים את מלאכתם את הכלים והאמצעים המגיעים להם לפי כל דיני הצדק, היושר והצורך הלאומי.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לשר החקלאות, לתשובה.

שר-החקלאות א. אוזן:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם התשובה הזאת תחיה קצרה וכבר מראש אבקש להעביר אותה לדיון בוועדה.

אני מסכים לכל מלה שנאמרה עליידי חברי-הכ- נסת אהרן אפרת בהצעתו ואני יכול להוסיף רק מש- פט אחד קצר. אנחנו נחשבים בעולם — לדעת, בצדק — כמעצמה חקלאית, ואם זכינו לתואר זה הרי זה לא מעט בזכותו של המחקר החקלאי. משום כך אני בעד כל דיון שיתרום לקידומו של המחקר.

היו"ר פ. שינמן:

אני שואל את חברי-הכנסת אפרת אם הוא מס- כים להעברת ההצעה לדיון בוועדה. איזו ועדה מציע- השר?

שר-החקלאות א. אוזן:
ועדת הכלכלה.

אהרן אפרת (המערך):
מסכים.

היו"ר פ. שינמן:

אם כן לפנינו הצעה אחת: להעביר את ההצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת אהרן אפרת לוועדת הכל- כלה. נצביע על ההצעה הזאת.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכל- כלה נתקבלה.

היו"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, בזאת מסיימים אנו את ישיבת הכ- נסת של היום. ישיבת הכנסת הבאה תתקיים, בעו- רת-השם, ביום שני הקרוב, בשעה 4.00 אחרי-הצ- הריים. הישיבה נעולה.

במוצע ב-2.5% לשנה. המיוחד למתרחש במחקר החק- לאי בישראל איננו רק בכוננות השימושית, אלא גם בעובדה שהמחקר עצמו זוכה לתמיכה חמרית ישירה של ציבור החקלאים. ודווקא נושא זה הוא שמחייב עתה דיון דחוף, כי תמיכה חמרית זו מצד החק- לאים עומדת בסימן-שאלה ביחס להיקפה ומשקלה הרב בעבודה הממשית של המחקר. ראשי מינהל המחקר החקלאי באים לאחרונה להזהיר אותנו מפני ירידה חמורה של התקציב הריאלי העומד לרשותם.

בתקציב המדינה נשמר אמנם חלקו היציב של המחקר בתוספת ההתייקרויות בלבד. אך העובדה כי משקלן של הקצבות החקלאים היה גדול במיוחד היא עתה בעוכרנו. מספר לנו, בעלון המינהל, מר מנחם שמואלי כי המכון מתלבט קשות לקיים את רמת המחקר בהיקף הנושאים הנמצאים בטיפול מול ירידה ריאלי של ההכנסות מגורמי-חוץ. הממשלה איננה רו- אה את עצמה חייבת לאזן את התקציב לצרכי המח- קר. ולמעשה הבעיה היא זאת: המימון של תכניות המחקר בא בשני מסלולים האחד — התקציב הממ- שלתי הרגיל, עליידי משרד החקלאות, מבטיח קיום תשתית, כוח-האדם הקבוע והוצאות קבועות; השני — לפרוייקטים, שבו היה נהוג שהמימון בא לירה מול לירה של החקלאים. משמע חלוקה שווה בין משרד החקלאות ובין האירגונים החקלאיים השונים. חלוקה זו טובה בימים כתקנם. היא אינה פועלת יפה בתנאים של אינפלציה והתייקרות מפליגה. מתברר — אף-על-פי שהקצבת החקלאים לפרוייקטים גדלה מאז 1970 מ-850,000 לירות ל-4 מיליון לירות ויר- תר, ירד משקלו של סכום זה בהוצאה לפרוייקטים מ-70% ב-1970 ל-46% ב-1974 ול-32% לפי האומדן ב-1975. ובתקציב כולו ירד חלקם של גורמי-חוץ מ-16% ב-1970 ל-9.9% ב-1974.

טוענים אנשי המכון כי העמידה על התקציב המי- נימאלי שתורמים גורמי-חוץ והאירגונים החקלאיים למחקר מביאה בהכרח, עקב העלויות בהוצאה לכות- אדם ולעבודה השוטפת הדרושה, לירידה תלולה בהכ- נסה הריאלית וביכולת לעמוד בהתחייבויות המחקר. למרות רצונם של החקלאים להיות מעורבים בכל פעו- לות המחקר יש בוודאי גבול ליכולת תרומתם הכס- פית למינהל המחקר. נשאלת השאלה: האומנם חושב משרד החקלאות כי על החקלאים להגדיל את הק- צבותיהם במרוץ עם האינפלציה וההתייקרות? יש לדעת כי לפעמים משלמים החקלאים את מחיר המח- קר גם בכשלון של גידול זה או זה בתנאים המ- יוחדים למקום זה או זה. אם משרד החקלאות אינו יכול להשיג תוספת כספית אצל החקלאים — ויש להניח שאין הדבר פשוט בימינו — מן הדין שימצא את המקורות האחרים, ובלבד שלא תיפגע עבודת- קודש זו, שבצד קדושתה יש בה תשומה כלכלית מהגבוהות במשקנו ומהמצטיינות בעולם כולו.

מספרים לנו כי במועצה הלאומית למחקר ופי- תוח אומרים כי אין כבר צורך להוסיף למחקר החק- לאי. עניינם של אנשי המועצה הלאומית למחקר ופיתוח נשאות לכיוונים אחרים. גם הקרן המשותפת

א. סדר-היום לשיבות ק"פ-קמ"ב

השחיתות במשרדי הממשלה וברשויות ציבוריות
אחרות ולקביעת אמצעים לעקירת תופעות אלה
והבטחת מינהל תקין — דיון.

כג. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 8), תשל"ה—
1975 (קריאה ראשונה).

כד. חוק הרשויות המקומיות (הסדרת השמירה) (תי"
קון מס' 2), תשל"ה—1975 (קריאה ראשונה).

כה. חוק לעידוד הסרט הישראלי (תיקון מס' 2),
תשל"ה—1975 (קריאה ראשונה).

כו. חוק החוזים האחדים (תיקון מס' 2), תשל"ה—
1975 (קריאה ראשונה).

כז. שביתה ב"אל על" — דיון.

כח. חוק שירותי הדת היהודיים (תיקון מס' 2), תשל"ה
1975 (קריאה ראשונה).

כט. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 18), תשל"ה—
1975 (קריאה ראשונה).

ל. חוק בית-הספר מקוה ישראל, תשל"ה—1975 (קרי"
אה ראשונה).

לא. חוק השופטים (תיקון מס' 4), תשל"ה—1975 (קרי"
אה ראשונה).

לב. חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 3), תשל"ה—
1975 (קריאה ראשונה).

לג. חוק העזרה המשפטית למדינות זרות (תיקון מס'
3), תשל"ה—1975 (קריאה ראשונה).

לד. חוק לתיקון פקודת פשיטת הרגל (מס' 8), תשל"ה—
1975 (קריאה ראשונה).

לה. המצב במוסדות לילדים בארץ — דיון.

לו. הדרכים לביצוע המלצות ועדת ראש הממשלה לנו"
ער במצוקה — דיון.

לז. פיטורי עובדים דרוזים בנמל חיפה — דיון.

לח. ריבוי תופעות אלימות ופשע בארץ — דיון.

לט. חוק שירות המדינה (משמעת) (תיקון מס' 4),
תשל"ה—1975 (קריאה ראשונה).

מ. חוק לתיקון פקודת מס הבולים (מס' 9), תשל"ה—
1974 (קריאה ראשונה).

מא. חוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה (מס' 4),
תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

מב. חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס'
5), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

מג. חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס'
6). תשל"ה—1975 (קריאה ראשונה).

א. שאלות ותשובות.

ב. סקירת שר הפנים על פעולות משרדו ועל ענייני
איכות הסביבה.

ג. חוק נוטריונים למסמכים יוצאי חוץ (הוראת שעה),
תשל"ה—1975 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

ד. סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו — המשך
הדיון.

ה. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו — תשובת
השר.

ו. חוק שיפוט בתביעות קטנות, תשל"ה—1975 (קרי"
אה ראשונה).

ז. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 5), תשל"ד—
1974 (קריאה ראשונה) — תשובת השר.

ח. חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 10), תשל"ה—
1975 (קריאה ראשונה).

ט. חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 10), תשל"ג—
2973 (קריאה ראשונה).

י. חוק הנאמנות, תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

יא. חוק בחי המשפט (תיקון מס' 5), תשל"ג—1973
(קריאה ראשונה).

יב. חוק בנק הדואר (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974
(קריאה ראשונה).

יג. הצעות לסדר-היום.

יד. הצעות חוק של חברי כנסת.

טו. סקירותיהם של שר העבודה ושר הסעד על פעו"
לות משרדיהם — תשובות השרים.

טז. סקירותיהם של שר השיכון והשר לקליטת הע"
לייה על פעולות משרדיהם — המשך הדיון.

יז. סקירת שר המסחר והתעשייה על פעולות משרדו
ודיון — תשובת השר.

יח. סקירת שר התיירות על פעולות משרדו — תשובת
השר.

יט. חוק מילות פיתוח (תיקון מס' 13), תשל"ה—
1975 (קריאה ראשונה).

כ. שידורים בטלוויזיה הפוגעים במוראל הציבור —
דיון.

כא. גילויי שחיתות בשירות הציבורי, הממלכתי והפרטי
והטיפול בהם — דיון.

כב. הקמת ועדת חקירה פארלאמנטארית על-פי סעיף
22 לחוק יסוד: הכנסת לבדיקת הגורמים ותופעות

- מד. חוק לימוד חובה (תיקון מס' 10), תשל"ה—1975 (קריאה ראשונה).
- מה. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 2), תשכ"ב—1962 (תיקון מס' 7), תשל"ה—1975 (קריאה ראשונה).
- מו. חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 3), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).
- מז. חוק כפיית קיום פסקי דין, תשל"ד—1973 (קריאה ראשונה).
- מח. הצעות סיעות הליכוד וחזית דתית תורתית שלא יחול דין רציפות על הצעות חוק אלו:
1. חוק האיגוד השיתופי, תשל"ב—1971;
 2. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 18), תשל"ג—1972.
- מט. חוק למניעת הונאה בכשרות, תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).
- נ. מעמד האשה בישראל — דיון.
- נא. דרכים להעלאת פירון העבודה והתפוקה — דיון.
- נב. עליית יהודים מארצות ערב וקליטתם — דיון.
- נג. בעיית העובדים היומיים — דיון.
- נד. שביתת הימאים — דיון.
- נה. ייקור דירות לזוגות צעירים ולעולים חדשים על-ידי העלאת מחירי הקרקעות — דיון.
- נו. חוק לתיקון דיני המשפחה (מוזנות) (תיקון), תשל"ה—1975 (קריאה ראשונה).
- נז. חוק הבטיחות במקומות ציבוריים (תיקון), תשל"ה—1975 (קריאה ראשונה).
- נח. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים) (תיקון מס' 2), תשל"ה—1970 (קריאה ראשונה).
- נט. חוק שיפוט בענייני התרת נישואין (מקרים מיוחדים) (תיקון), תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).
- ס. חוק לתיקון פקודת המבחן (מס' 2), תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).
- סא. חוק התביעות של קרבנות השואה (הסדר הטיפול) (תיקון מס' 5), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).
- סב. חוק לתיקון פקודת הטלגרף האלחוטי, תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).
- סג. חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט (מס' 15), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).
- סד. חוק לתיקון פקודת הדרכים ומסילות הברזל (הגנה ופיתוח) (מס' 4), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).
- סה. חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ-ישראל (תיקון), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).
- סו. חוק ההתיישבות החקלאית (סייגים לשימוש בקרקע חקלאית ובמים) (תיקון), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).
- סז. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (הגבלת התנועה של כלי רכב), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה) — תשובת השר.
- סח. חוק החברות הממשלתיות, תשל"ה—1975 (קריאה ראשונה).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות ק"פ—קפ"ב

368. א. שוסטק (הליכוד): פתיחת תעלת סואץ לכל, זולת ישראל, והודעות על "מחווה" של ישראל כלפי מצרים.
369. א. אבטבי (חזית דתית לאומית): בעיית דור המשך בהתיישבות.
370. ח. גרוסמן (המערך): מצב הסעד בעיריית תל-אביב.
371. א. לבנבראון (המפלגה הקומוניסטית החדשה):
- ביצוע צווי הריסת בתים בכפר שלם ועידן של המשפחות המפונות מהם.
372. א. נמיר (המערך): מעמדו, מסגרותיו ותכניו של חינוך המבוגרים במערכת החינוך.
- 373—374. בעיית השבתת הלימודים בבית-הספר ע"ש פולה בן-גוריון בירושלים — הצעת חברי-הכנסת ח. שמעוני וא. כץ.
375. א. אפרת (המערך): מצבו ויעדיו של המחקר החקלאי בישראל.

ג. הצעת חוק-נוטריונים למסמכים יוצאי-חוץ (הוראת שעה), תשל"ה—1975

1. הוראת שעה
- עד יום ט' בסיון תשל"ו (31 במאי 1976) לא יינתן לאדם רשיון לכהן כנוטריון למסמכים יוצאי-חוץ לפי חוק נוטריונים למסמכים יוצאי-חוץ, תשי"ז—1950, ולא תדון ועדת ההמלצות בבקשת אדם לקבלת רשיון כאמור, אלא אם נתנה ועדת ההמלצות את המלצתה
2. תחילה
- תחילתו של חוק זה ביום כ"ב בסיון תשל"ה (1 ביוני 1975).

ד. הצעת חוק המים (תיקון), תשל"ה—1975

(הצעת חבר-הכנסת צ. גרשוני)

ייצור בכלכלת הארץ בפרט ובפיתוחה בכלל. אף-על-פי כן לא נקבע כל פיקוח פארלאמנטארי על מחירו של גורם ייצור זה. כל שקיים בחוק הוא הקביעה בדבר הצורך בהתייעצות עם מועצת המים. המציע סבור שכשם שמחיר מוצרי יסוד רבים אחרים נמצא בפיקוח פארלאמנטארי, ולהעלאות המחירים נזקקים לאי-שור ועדת הכספים של הכנסת — הוא הדין גם במים.

בחוק המים תשי"ט—1959¹, בסעיף 112 לאחר המלים "מועצת המים" יבוא "ובאישור ועדת הכספים של הכנסת".

דבררי הסבר

המחוקק בישראל זקדיש למים בישראל חוק כבד-משקל ורב טעמים, מן הסתם בגלל חשיבות המים כגורם

ה. מסקנות ועדת השירותים הציבוריים בנושא טיפול מקיף באוכלוסיה המזדקנת

יים פעולות-מועדון חברתיות המשרתות אוכלוסיה של למעלה מ-10,000 קשישים במסגרת הקהילה.

מנכ"ל משרד הבריאות, פרופ' יעקב מנצ'ל, מסר בוועדה על הטיפול המיוחד בזקן במחלקה הגריאטרית האקוטית שבבית-החולים.

מן הראוי לציין כי במהלך הדיון, שנסב בעיקרו על המוסדות למיניהם, נמסר לוועדה כי אישפוז החור לים הכרוניים הועבר ממשרד הסעד למשרד הבריאות. לעומת זאת בתי-האבות אינם בפיקוח משרד הבריאות אלא בפיקוח משרד הסעד בלבד. ועדת השירותים הציבוריים אשר סירה בכמה בתי-אבות התרשמה לרעה מאותם בתי-אבות פרטיים שהם למטה מכל רמה טיפולית. מוסדות אלה מנוהלים על בסיס עסקי, התש-לום שהם רשאים לגבותו הוא מינימאלי, וכתוצאה מכך אינם מאפשרים טיפול סיעודי רפואי לזקן שאין לו בית לבד ממוסד זה.

נציגי המשרדים אשר הופיעו לפני הוועדה ציינו כי יש לאפשר לזקן לתפקד באופן עצמאי ותקין בביתו-ובסביבתו.

בעקבות העדויות שנשמעו באה הוועדה לידי המסקנות הבאות:

1. הוועדה מציינת בצער כי התיאום בין המשרדים החייבים לטפל בזקן ובתשומה כמעט איננו קיים, והגבול בין מצב של זיקנה למצב של מחלה כרונית הוא דק. תיאום לשיתוף פעולה בין משרד הסעד, משרד הבריאות והמוסד לביטוח לאומי הוא הכרחי-מציאות, לפיכך פונה הוועדה למוסדות הללו להגיע לידי תיאום ושיתוף פעולה מוחלטים ביניהם. כאן המ-קום לציין את שיתוף הפעולה היעיל והפורח בין מוס-דות מלב"ן ומשרד הבריאות.

2. הוועדה סבורה כי הנושא דורש פתרון ממלכתי במסגרת תכנית-רב שנתית, ועל משרד הבריאות לבצע הלכה למעשה את התכנית הקיימת במשרדו בהתאם לתחיות של גידול האוכלוסיה הקשישה. עד שיוציאו את המוסדות מידי הסקטור הפרטי יש להבטיח ולשפר את רמת הטיפול במוסדות הללו. הפיקוח על המוסדות למיניהם חייב להיות עמוק יותר ויעיל יותר. פיקוח בלבד ללא שיפור רמת הטיפול והאחזקה אינו מועיל.

בישיבת הכנסת מיום כ"ה בטבת תשל"ה (8 בינואר 1975) העבירה מליאת הכנסת לוועדת השירותים הציבוריים הצעה לסדר-היום שהגיש חבר-הכנסת מ. כהן בנושא הנ"ל. הוועדה קיימה ישיבות מספר בנושא ושמ-עה את מנכ"ל משרד הבריאות ונציגי המשרד, את נציגי משרד הסעד, נציגי המוסד לביטוח לאומי, מוס-דות מלב"ן ומשען, וכן את הד"ר ישראל כץ מנהל מכון ברוקדייל.

במהלך הדיונים ביררה הוועדה: 1. מה היקף הב-עיה; 2. מה הם סוגי המוסדות שיש בהם קשישים; 3. מה מידת הפיקוח על המוסדות; 4. מה מידת הפי-תוח של השירותים הקהילתיים לקשיש.

במהלך הדיונים עם המומחים ונציגי המשרדים התברר:

1. אחוז גידול אוכלוסיית הזקנים בארץ עולה על אחוז גידול האוכלוסיה היהודית הכללית ובשנת 1975 הגיע ל-8.6% מכלל האוכלוסיה היהודית. לפי התחזית תמנה אוכלוסיית הזקנים היהודית בשנת 1990 כ-372,700 נפש, שהם 9.6% מכלל האוכלוסיה היהודית.

בהתאם לנתוני משרד הסעד נמסר כי כיום מסו-דרים ב-90 מעונות כ-7,000 קשישים, מהם כ-600 במוס-דות ציבוריים או ציבוריים למחצה, וכ-1,000 במוס-דות פרטיים. במסגרת המוסדות הציבוריים והפרטיים מחזיק משרד הסעד כ-1,000 תשושים ו-500 זקנים עז-מאיים.

במוסדות משען מצויים 2,300 קשישים — 1,000 בבתי-אבות ו-1,300 בדירור מוגן. במוסדות מלב"ן מצויים 2,040 קשישים, מהם 583 (28.5%) מאושפזים במחלקות סיעודיות, 693 (34%) מאושפזים ביחידות לזקנים תשושים ו-764 (37.5%) מיטות מיועדות לזק-נים אבבולאנטיים.

המוסדות המוכרים לטיפול בקשישים הם: 1. בתי-אבות המיועדים בעיקר לקשישים עצמאיים; 2. מוסדות סיעודיים, המיועדים לקשישים, בעיקר אלה התלויים בפעולותיהם באופן חלקי או מלא.

נציגי משרד הסעד מסרו כי המשרד, בשיתוף עם שירותי הבריאות ובאמצעות הלשכות המקומיות, מק-

5. הוועדה פונה למוסדות ולמשרדים לקבוע לבתי-אבות הנאי קבלה ותשלום השווים לכל נפש.
6. הוועדה ממליצה ליוזם הקמת מחלקה גריאטרית אקוטית בכל בית-חולים כללי, כדוגמת המחלקה הצמודה לבית-החולים שערי-צדק; כן ממליצה הוועדה להקים בתי-חולים לחולים כרוניים. בכל בית-אבות חייב לתקן מחלקה למרותקים; אין הדעת סובלת שזון שהוכנס למוסד בכושר תפקודי סביר יוצא ממנו ללא פתרון בגלל הרעה שחלה במצבו הטיפקודי.
7. הוועדה מצפה כי חוק ביטוח בריאות, העתיד להתקבל בקרוב, יקדם את הביטוח המלא מפני מחלות ממושכות ומחלות זיקנה, וכן את הטיפול הסייעודי, כשירות חובה הניתן ללא מגבלות.

מוסדות פרטיים שאינם בסטאנדארט מתאים ואין ביכולתם לשפר את רמתם חייבים להיסגר. הוועדה מציינת בצער כי מוסדות פרטיים, שהם בחלקם במצב הנ"ל, יש בהם כ-50% ומעלה של הקשישים והתשושים הזקוקים למוסד סיעודי.

3. הוועדה קוראת לפיתוח השירותים הקהילתיים במסגרת הרשויות המקומיות, שכן מקומם של הזקנים העצמאיים בבית-אבות או בבית-אבות במסגרת הקהילה עלינו לדאוג שלקהילה יהיו הכלים לסייע לאוכלוסיה המזדקנת. יש לעודד הישארותו של הזקן בביתו, ואין זה סותר את הצורך לפתח ולבנות בתי-אבות רבים יותר.

4. הוועדה פונה למשרדים לפתח כלים אשר יאפשרו איתורה של האוכלוסיה הקשישה.

1. מסקנות ועדת הכלכלה על בעיות האנרגיה בישראל

הוועדה הצעת חוק רשות לאומית לאנרגיה — שהגיש חבר-הכנסת א. שטרמן — והיא ממליצה על זירוז הדיון בהצעת חוק זו.

3. בהיותנו תלויים כיום תלות מוחלטת באספקת דלק נוזלי שמקורותיו עשויים להיסתם, נודעת חשיבות ראשונה במעלה להגברת קצב חיפוש נפט בשטח מדינת ישראל.

הוועדה שמעה על היערכות חדשה בתחום חיפוש נפט, על הקמת מינהל מיוחד לצורך זה ועל הקצבת סכומים בהיקף של כמאה מיליון לירות לשנה, בחמש השנים הקרובות, למטרות חיפושים וקידוחי נפט. סכום זה — לדעת הוועדה — אינו בהתאם לצרכים ויש להגדילו.

4. יש להצטער על כך שהמאמצים והאמצעים שהוקדשו לצורך חיפוש נפט בכל השנים מקום המדינה לא היו מספיקים ולא נעשה די כדי למשוך גורמים זרים להשקיע בחיפושים ובקידוחים, שבהתאם לממצאי הגיאולוגים יש סיכויים למצוא בעזרתם נפט באתרים שונים.

5. לפני הוועדה הופיעו גיאולוגים שהשמיעו באזניה הערכות אופטימיות על הסיכויים למצוא נפט בשטח מדינת ישראל, במיוחד בעמקים שטרם הגענו אליהם בצידוד הקדיחה הקיים. עם כל הסיכון בהשקעת סכומים בלתי מבטלים בקידוחים אלה, שעלולים לאכזב, רואה הוועדה חשיבות בבחינה מדוקדקת של הממצאים הגיאולוגיים האלה וממליצה על החששת בדיקתם וההכרעה המעשית לגביהם.

6. הוועדה ממליצה על הגדלת כושר האחסנה של דלק לשם אגירה לשעת חירום.

7. הוועדה הקדישה מקום רחב לביקורים בעניין הקמת כורים אטומיים להפקת החשמל והתפלת מים שבתיכונם עוסקים לאחרונה. המומחים שהופיעו לפני ניה ציינו והדגישו את החשיבות בזירוז הקמת הכורים הגרעיניים לפתרון בעיית האנרגיה בישראל.

8. הוועדה מוצאת לנכון לציין במיוחד את הד-

בישיבת הכנסת מיום י' בטבת תשל"ה (24 בדצמבר 1974) הוגשה הצעה לסדר-היום עליידי חברי-הכנסת י. תמיר בעניין בעיות האנרגיה בישראל והפיגור בניצול הכוח האטומי לצרכי חשמל והתפלת מים. הכנסת העבירה את ההצעה לוועדת הכלכלה.

הוועדה הקדישה לנושא שמונה ישיבות ושמעה את נציגי משרד המסחר והתעשייה, האוצר, חברת החשמל, המכון הגיאולוגי, המינהל לחיפושי נפט, פרופסורים ומדענים מהאוניברסיטה העברית, הטכניון בחיפה, המדען לחינוך טכנולוגי ובין-תחומי של אוניברסיטת תל-אביב, נציגי הוועדה לאנרגיה אטומית, הנדסת התפלה לישראל, גיאולוגים ומומחים בתחום האנרגיה וחיפושי נפט.

הוועדה בחרה בוועדת משנה בהרכב: א. לבני (יו"ר), מ. חריש, א. אבטבי, י. תמיר, ע. אמוראי, לסיכום הדיון בנושא.

על יסוד סיכומי ועדת המשנה קיבלה הוועדה את המסקנות הבאות:

1. הוועדה מדגישה את הצורך החיוני של ישראל להקטין את תלותה של המדינה במקורות אנרגיה חיצוניים ורואה בכך משימה לאומית ממדרגה ראשונה.
2. לאחר ששמעה את הגורמים והמומחים הקשורים בנושא האנרגיה בישראל ממליצה הוועדה על כניסון רשות לאומית לאנרגיה. הרשות תרכז בידה את הטיפול בענייני האנרגיה, תתווה את המדיניות והתכנית לטווח ארוך לקידום נושא האנרגיה, תעבד תכנית אב לפיתוח מקורות אנרגיה אלטרנאטיביים, תוך קביעת סדרי עדיפויות והקצאת המשאבים לפי סדר עדיפות זה, הן בתחום המחקר והפיתוח והן בתחום המעשי.

הרשות תהיה גוף סטאטוטורי; מתפקידה יהיה לפקח על הרשויות והגופים העוסקים באנרגיה. הרשות תמסור לכנסת דוחות תקופתיים על פעולתה.

חשיבותו המרובה של נושא זה מחייבת כינונה המהיר של רשות זו.

בעניין זה מציינת הוועדה כי על שולחן הכנסת

לפיתוח כזה; כן יש לעודד את התכניות הנסיוניות לניצול הפסולת וחמרים אחרים לייצור אנרגיה.

הוועדה התרשמה מהופעתו של המהנדס א. זרחין לפניה — בידו מרוכז ידע וגסיון רב במציאת פת-רונות טכנולוגיים ומדעיים בתחום האנרגיה ובתחומים אחרים — והיא ממליצה לעודד את מחקריו וממצאיו ולהעמיד סכום נאות ליישום ומימוש רעיונותיו בפיקוחו.

15. נוכח הערכות שונות שנמסרו לוועדה על כדאיות כרייתתה של תעלה מים התיכון לים המלח, עלי-מנת להקים תחנת כוח להפקת חשמל עלי-ידי ניצול הבדלי הגובה של המים שיוורמו באמצעות תעלה כזו, מבקשת הוועדה מן העוסקים בבדיקת התכנית למצות את הנושא מכל ההיבטים, לקביעת השיטה המתאימה לביצוע מפעל כה מסובך, וכן בדבר התנאים למימון תכנית כה גדולה ויקרה.

16. מכלל התכניות שהובאו לפניה על הפקת אנרגיה תחליפית נראית ריאליית תכנית ניצול האבן הביטומנית מן המרבצים הנמצאים במקומות שונים בארץ. יש להגיע לידי מסקנות ברורות בקשר לכד-איות הכרייה וההפקה של מרבצים אלה בהקדם.

17. הוועדה רואה בהגברת תודעת החסכון בדלק צורך חיוני וממליצה להנהיג חסכון קפדני בצריכת האנרגיה, הן בשימוש בחשמל והן בשימוש בדלק נוז-לי. יש לחנך את הציבור לתודעת חסכון באנרגיה בתחומים השונים; שימוש נכון בצריכת דלק ובחשמל יוכל להביא לחסכון של עשרות מיליוני דולר לשנה. כן יש לזרז את השיטות החדישות שבאמצעותן ניתן לחסוך בצריכת דלק בתעשייה ולהסתייע במדע הטכני-לוגי להתאמת הציוד במפעלים לדרך חסכונית זו. יתרה מזו, מן הראוי לבדוק את כדאיות פיתוח תע-שיות עתירות האנרגיה נוכח מצב האנרגיה בעולם והעדף נתונים לגבי האפשרות מצד ישראל להתחרות עם תעשיות דומות בעולם.

18. הוועדה רואה צורך להסב את תשומת לב הנוגעים בדבר לבחינת הבעיות האקולוגיות העשויות להתעורר מהקמת תחנות כוח מופעלות עלי-ידי פחם. עם כל החשיבות שבהקטנת התלות בנפט יש לבחון הי-טב את נושא האקולוגיה מבחינת המעבר מן השי-מוש בנפט לפחם.

19. בעקבות ביקור הוועדה באבו-ירודים ושמיעת דבריהם של המומחים במקום על חשיבותו הגדולה של הנפט שאנו מקבלים מבארות אבו-ירודים, המסקנות יותר ממחצית תצורתה של מדינת ישראל, רואה הוועדה את הערך הרב של אבו-ירודים לכלכלת ישראל.

20. הוועדה ממליצה על בדיקה מחודשת של מג-מות פיתוח המשק, תוך התחשבות ב"מגבלת האנרגיה" ובדיקת אלטרנאטיבות שונות של צריכת אנרגיה בי-ש-ראל, וההשלכות שיהיו לכך בתחומים שונים. יש מקום לבחינת אפשרויות שלא יהיה צורך בכמות האנרגיה החוויה כיום לשנים הבאות ולטווח ארוך.

21. הוועדה מבקשת מהממשלה לדווח לה בעוד שלושה חודשים על ביצוע מסקנות אלו.

בריס שנאמרו עלי-ידי פרופ' א. ד. ברגמן ז"ל, שהו-פיע לפניה סמוך לפטירתו: "שגיגו שלא התחלנו בה-קמת כור גרעיני בהספק של 1,000 מגאוואט להפקת דלק ומים מותפלים לפני 10 שנים". יש בכך משום הוכחה כי היה פיגור מצער בתחום זה ויש להדביקו באופן נמרץ.

9. כן מציינת הוועדה את דבריו של פרופ' י. אדר מהוועדה לאנרגיה אטומית, בהופעתו לפניה, שלפי דעתו האנרגיה הגרעינית היא האלטרנאטיבה המ-משית היחידה לישראל במאה הנוכחית במקום הדלק הנוזלי. לפי הערכתו תודקק ישראל עד סוף המאה הנוכחית ל-17 יחידות-כוח גרעיניות שיספקו כ-90% מצריכת החשמל, אולם כבר בסוף שנות השמונים ניתן יהיה להפיק כ-50% מצריכת החשמל מתחנות-הכוח הגרעיניות.

10. לוועדה הוגשה גם חוות-דעת בכתב מפרופ' ש. יפתח, נשיא האגודה הישראלית למדע הגרעיני. המציע לאשר בדחיפות שני כורי-כוח גרעיניים בהס-פק של 600 מגאוואט כל אחד.

11. לאור הנ"ל ממליצה הוועדה לגשת ללא דיחוי להקמת כורים אטומיים להפקת אנרגיה ומים מותפלים ולהחיש כל האפשר את התכנון והסידורים המעשי-ים הכרוכים במימוש תכניות אלו.

הוועדה מאזכרת את המלצתה במסקנותיה מיום ט"ו באדר ב' תשל"ג (20 במאס 1975) על "השיבושים באספקת החשמל", בה נאמר: "הוועדה קוראת למש-רד הפיתוח ולחברת החשמל להיערך לקראת הקמת תחנות כוח גרעיניות".

12. נוכח בעיות הבטיחות והצורך במיגון המיתק-נים הגרעיניים מפני פגיעת אפשרית, ובמיוחד לאור מצבה הבטחוני של ישראל, יש להקים מיתקנים תת-קרקעיים כדי למנוע כל סיכון אפשרי בתחומים רגישים אלה. יש לקבל בנדון את מלוא המידע והנסיון ממדי-נות שבהן כבר יש כורים אטומיים להפקת חשמל ולפ-עול לפיהם. כן יש לבחון בקפדנות את נושאי איכות הסביבה וסילוק פסולת כדי לא לגרום לזיהומים סבי-בתיים ולמפגעים אחרים.

13. הוועדה מעריכה את המחקרים הנעשים באו-ניברסיטאות ועלי-ידי מדענים שונים ליצירת מקורות אנרגיה תחליפיים לנפט ומחזקת את ידיהם בעבודתם המדעית החשובה. נוכח העובדה כי במדע הטהור תופסות מקום רחב עבודות המחקר השונות שיניבו תוצאות — לפי עדותם של החוקרים שהופיעו לפניה — אולי בעוד עשרות שנים, סבורה הוועדה שיש צורך באיוון-יתר בין המחקרים של המדע הטהור לבין המחקרים של המדע השימושי.

14. נוכח הצרכים הדחופים של מדינת ישראל במ-ציאת מקורות אנרגיה אלטרנאטיביים, וכדי להקטין את התלות באספקת נפט, סבורה הוועדה שיש לעודד במיוחד את התכניות והמחקרים להפקת אנרגיה, שניתן ליישמן בשנים הקרובות, דוגמת אנרגיית השמש (הסו-לארית), לאור נתוני האקלים של ישראל המתאימים

הצעת מינוע

מקורות נפט חדשים ולהקדיש תשומת-לב לבעיית אספקת נפט ממקורות זרים לטווח ארוך כדי שלא נהיה תלויים באספקה ממקום אחד."

א. לכנבראון מציע:

במקום סעיף 19 יבוא:

"19. הוועדה קוראת לממשלה לדאוג לפיתוח

ז. מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בעניין זיהום אוויר חמור המסכן את בריאות התושבים בחיפה

2. הוועדה מחייבת שמשרד הבריאות, השירות לש-מירת איכות הסביבה, עיריית חיפה והרשויות המקומיות האחרות הנוגעות בדבר יתארגנו לפעולה משותפת להגנה על איכות האוויר.

3. הוועדה מקדמת בברכה את המבצע להקמת רשת ניטור אוויר המופעל בזכות קרן משותפת לממשלה, עיריית חיפה, התעשייה ו-UNEP (השירות לתיכנון הסביבה מטעם האו"ם, ניירובי, קניה). מטרתו להביא לבחינת המזהמים, סוגיהם ומקורותיהם, ולהקמת מערכת ניהול איכות אוויר.

4. הוועדה קוראת לרשויות המקומיות באזור מפ-רץ חיפה ולמשרדי הממשלה לעודד הפרדת אזורי מגורים מאזורי התעשייה.

5. הוועדה מחייבת הקמתו של מאגר דלק דל-גפרית לשימוש על-ידי תחנת הכוח של חברת החשמל במקרה חירום, בעת שריכוז הגפרית הדו-חמצנית הנפ-לט מארובות התחנה עולה על התקנים המותרים.

6. הוועדה סבורה שעל הממשלה והרשויות המ-קומיות להשתמש בזכויותיהן ללא דיחוי ולחייב את המפעלים המזהמים לנצל את הידע הטכנולוגי של זמננו כדי לצמצם את הפליטה המזהמת: כן מחייבת הוועדה אכיפה מלאה של החוקים למניעת זיהום וקביעת תקני איכות אוויר.

7. הוועדה קוראת לתעשייה ולציבור העובדים לה-יות ערים לעובדות שצויינו לעיל, ולסייע בידי השלטו-נות בפעולה למען שמירה על איכות האוויר בחיפה והסביבה.

8. הוועדה חוזרת ומסנה תשומת-לב הממשלה להש-פעת זיהום האוויר באזורים צפופי אוכלוסין מבחינה ברי-אותית, כלכלית וסביבתית. משום כך ממליצה הוועדה לפני השלטון המקומי והמרכזי להתארגן וליצור כלים כדי להקטין את הפגיעה הנגרמת מזיהום אוויר לחי, לצומח ולדומם.

9. משרדי הממשלה הנוגעים בדבר יגישו לווע-דה, כעבור שישה חודשים מיום הנחת המסקנות על שולחן הכנסת, דו"ח ביניים על ההתקדמות בביצוען.

בישיבת הכנסת מיום כ' בכסלו תשל"ה (4 בדצמבר 1974) העלה חבר-הכנסת י. בארי הצעה לסדר-היום בנושא הנ"ל. הכנסת החליטה להעביר את העניין לוועדה שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת. ועדת הכנסת העבירה את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

הוועדה דנה בעניין ושמעה את נציגי משרד הב-ריאות, השירות לשמירת איכות הסביבה במשרד ראש הממשלה, וכן מומחה בין-לאומי לנושא זיהום אוויר, נציגים מעיריית חיפה, הרשויות המקומיות השוכנות באזור מפרץ חיפה, הטכניון ומלר"ז, הנהלות מפעל המלט "נשר", בתי הזיקוק, חברת החשמל והשירות המטאורולוגי.

השילוב שבין התעשיות הכבדות בעמק וזבולון ובא-זור חיפה והמבנה הטופוגרפי של האזור יוצרים תנאי אקלים מיוחדים במפרץ המשפיעים על איכות האוויר. מצב זה מחייב ניהול מתוחכם של משבי האוויר באזור לשם שמירה על רוחות התושבים ומניעת החרפתה של הבעיה בעתיד. כבר היום מרגישים תושבי חיפה והישובים הסמוכים במטרד. הזיהומים העיקריים הנפ-טים לאוויר באזור חיפה הם: אבק שוקע, גזא גפ-רית דו-חמצנית, גזא חנקן דו-חמצני וחד-חמצני, חל-יקי פחם, פחמן חד-חמצני וריחות.

מקורות הזיהום העיקריים באזור הם: כלי הרכב שעקב גילם ומצב התחזוקה שלהם פולטים כמות מופ-רות של גזאים ועשן, כבישים רעועים, וכן מפעלי התעשייה שרובם מרוכזים באזור המפרץ והם חסרים על-פי רוב מתקנים המונעים או מקטינים זיהום; תחנת הכוח של חברת החשמל הגורמת לפליטת כמויות גדולות של גפרית דו-חמצנית (בגלל תכולת הגפרית הגבוהה בדלק ההנעה — בסביבות 3%) ותחמוצת חנקן לאטמוספירה; הסקה ביתית, שהולכת ומתפשטת בב-תים רבים וכל אחד ואחד מהם הוא מקור נפרד, קטן יחסית, של זיהום אוויר.

לאחר לימוד הבעיה באה הוועדה לידי המסקנות הבאות:

1. הוועדה ממליצה שתעשיות מזהמות לא יוקמו עוד באזור אלא לאחר אישור השירות לשמירת איכות הסביבה במסגרת "תצהיר" בדבר השפעת המפעל על הסביבה

סיכום הישיבות

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ז. שר-המשפטים ח. י. צדוק הביא לקריאה ראשונה חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 10), תשל"ה—1975. בוויכוח השתתפו: י. בארי, ל. דיציאן, א. אנקוריון, א. לין. שר המשפטים השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ח. שר-המשפטים ח. י. צדוק הביא לקריאה ראשונה חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 10), תשל"ג—1973. בוויכוח השתתפו: י. פלומין, א. אנקוריון, י. בארי. שר המשפטים השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ט. שר-המשפטים ח. י. צדוק הביא לקריאה ראשונה חוק הנאמנות, תשל"ה—1974. בוויכוח השתתף א. אנקוריון. שר המשפטים השיב לו.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

י. בהמשך הדיון בסקירת שר הבריאות על פעולות משרדו השתתפו: א. אליאב, ע. נוף, ח. שמעוני.

ישיבה קפ"ב (כ"ה בסיון תשל"ה — 4 ביוני 1975)

היו"ר — ב. צ. קשת; פ. שינמן.

א. שר-החינוך והתרבות א. ידלין השיב על 7 שאיל-תות של חברי הכנסת: ת. יזאד, ז. שובל, נ. אליעד, ע. נוף, א. לבנבראון, נ. קצב, מ. פעיל.

שר-המשפטים ח. י. צדוק השיב על 7 שאילתות של חברי הכנסת: י. בארי, י. כהן, ז. המר, ב. מואב, ש. לורינץ, ש. תמיר.

ב. א. שוסטק הגיש הצעה לסדר-היום בדבר פתיחת תעלת סואץ לכל, וזאת ישראל, והודעות על "מח" ווה" של ישראל כלפי מצרים. סגן ראש הממשלה א. אלון השיב להצעה. ב. הלוי הציע לא לכלול את הנושא בסדר-היום. סגן ראש הממשלה העיר על דבריו.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת החוק והבטחון. ת. טובי ומ. פעיל מסרו הודעות בדבר הימנעות סיעותיהם מהצבעה.

ג. א. אבטי הגיש הצעה לסדר-היום בדבר בעיית דור ההמשך בהתיישבות. שר-החקלאות א. אוזן השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה.

ד. ת. גרוסמן הגישה הצעה לסדר-היום בדבר מצב הסעד בעיריית תל-אביב. שר-הסעד מ. חוני השיב להצעה.

ישיבה ק"פ (כ"ג בסיון תשל"ה — 2 ביוני 1975)

היו"ר — י. ישעיהו; פ. שינמן.

א. יושב-ראש הכנסת י. ישעיהו קדם בדברי ברכה את חברי משלחת ועדת החוק של הפארלאמנט הקולומביאני שנכחו בישיבה.

ב. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ג. שר-הפנים י. בורג מסר סקירה על פעולות משרדו ועל ענייני איכות הסביבה. בוויכוח השתתפו: י. תמיר, ד. קורן, א. אבוזצירא, א. הרליץ, ד. לוי, י. מ. אברמוביץ, נ. אליעד, א. אפרת, ת. טובי, א. גיבלבר, ב. מואב, י. ז. אמיר, י. פרץ, מ. פעיל, א. אולמרט, ח. שמעוני, א. אליאב, ג. מועדי.

ישיבה קפ"א (כ"ד בסיון תשל"ה — 3 ביוני 1975)

היו"ר — י. דרניצקי (יודיז); מ. בן-פורת.

א. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. א. אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על החלטת ועדת הכנסת בדבר שינוי שם סיעת התנועה לזכויות האזרח ושינוי הרכבה הסיעתי. כן הודיע על העברת הצעת חוק הגנת הדייר (נוסח משולב) (תיקון), תשל"ה—1975, של חבר-הכנסת מ. שחל, לוועדת החוקה חוק ומשפט.

ג. השר לקליטת העלייה ש. רוזן השיב על 10 שאיל-תות של חברי הכנסת: א. הרליץ, ה. זיידל, ז. המר, מ. בן-פורת, י. תמיר, נ. קצב, ג. כהן, ע. נוף.

שר-התחבורה ג. יעקב השיב על 3 שאילתות של חברי הכנסת: ה. זיידל, א. הרליץ, מ. חריש.

ד. ז. ורהפטיג (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה שנייה חוק בוטריונים למסמכים יוצאי חוץ (הוראת שעה), תשל"ה—1975.

הוחלט: לקבל את החוק.

ה. שר-המשפטים ח. י. צדוק הביא לקריאה ראשונה חוק שיפוט בתביעות קטנות, תשל"ה—1975. בוויכוח השתתפו: מ. כהן, פ. שינמן, נ. קצב, י. בארי, ל. דיציאן, א. אנקוריון, י. קרגמן, א. לין, מ. שחל, ד. זכין, ב. מואב, נ. אליעד, ח. קורפו, ב. הלוי. שר המשפטים השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ו. שר-המשפטים ח. י. צדוק הביא לקריאה ראשונה חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 5), תשל"ד—1974.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת השירותים הציבוריים.

י. מ. אברמוביץ מסר הודעה בדבר הימנעות סיי" עתו מהצבעה.

ה. א. לבנבראון הגיש הצעה לסדר-היום בדבר ביצוע צווי הריסת בתים בכפר שלם ועתידן של המשפחות המפונות מהם. שר-הפנים י. בורג השיב להצעה. ת. טובי הציע להעביר את העניין לוועדה. שר הפנים חזר בו מהצעתו הראשונה והודיע כי הוא מסכים להעביר את העניין לוועדה.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

ו. א. נמיר הגישה הצעה לסדר-היום בדבר מעמדו, מסגרותיו ותכניו של חינוך המבוגרים במערכת החינוך. שר-החינוך והתרבות א. ידלין השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת החינוך והתרבות.

ז. ח. שמעוני וא. כץ הגישו הצעות (נפרדות) לסדר-היום בדבר בעיית השבתת הלימודים בבית-הספר ע"ש פולה בן-גוריון בירושלים. שר-החינוך והתרבות א. ידלין השיב להצעות.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת החינוך והתרבות.

ח. צ. גרשוני הגיש הצעת חוק המים (תיקון), תשל"ה—1975. שר-החקלאות א. און השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הצעת החוק לוועדת הכלכלה.

ט. א. אפרת הגיש הצעה לסדר-היום בדבר מצבו וייעדי עדין של המחקר החקלאי בישראל. שר-החקלאות א. און השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת הכלכלה.